

Directa

Setembre 2026

#603

5 €

Diners públics que volen

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel.: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
directa.cat
Dipòsit legal: B 16982-2016
ISSN 3081-4634
ISSN edició impresa 3081-4626

La *Directa* s'imprimeix a Lerigraf SL,
C. de la Premsa, 2, Alcoletge, Lleida.

Aquesta publicació intenta escriure
amb un llenguatge no racista, no sexista
i no androcèntric.

La *Directa* no comparteix necessàriament les
idees expressades als articles d'opinió.

La *Directa* és una publicació associada a l'APPEC.

La *Directa* ha rebut enguany una subvenció
de la Generalitat de Catalunya, que
representa menys d'un 5% del pressupost
de la cooperativa.

Amb el suport de:
 **Generalitat
de Catalunya**

General:
directa@directa.cat
Redacció Catalunya
redaccio@directa.cat
Redacció País Valencià
paisvalencia@directa.cat

Edició
Eloi Latorre
Correcció
Miriam Tijani
Coordinació web
Gemma Garcia, Jesús Rodríguez,
Ester Fayos, Txell Rigol i
Albert Alexandre
Coordinació País Valencià
Ester Fayos
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró Donat
Coordinació de fotografia
Victor Serri i Joanna Chichelnitzky
Coordinació d'art
Pau Fabregat
Comunicació
Carla Benito
Xarxes socials
Anaïs Borràs
Publicitat i distribució
Míriam Blàzquez
Coordinació d'audiovisuals
Marta Pérez

Coordinacions de la revista:
Sota focus
Jesús Rodríguez
Sobiranes
Guillem Martí i Tere Alberó
Fórmules
Txell Rigol i Pau Fabregat
Decreixement
Txell Rigol
Indirecta
Mariana Cantero
Vincles
Ester Fayos
Rebost
Giuseppe Savino, Sara Romero,
Jordi Garcia i Marta Navarro
La central
Victor Serri
Internacional
Albert Alexandre, Oriol Andrés,
Berta Camprubí i Joan Mas
L'entrevista
Gemma Garcia i Ainhoa Lérída
Ideari
Adrián Crespo, Anaïs Borràs
i Eloi Latorre
Imperdibles
Eloi Latorre
De memòria
Júlia Mas i Eloi Latorre
Pensament
Adrián Crespo i Anaïs Borràs
Accents
Jesús Rodríguez
Caplletra
Miriam Tijani
L'espina
Carlos Villafranca

Hi han col·laborat:

Portada:
Maria Llinares Espí
Joanna Chichelnitzky

Textos:
Albert Alexandre
Jesús Rodríguez
Eloi Latorre
João França
Marina Torres
Corina Basnou
David Gilbert
Luna Jaén Sánchez
Jordi Campabadal Graus
Sara Romero
Aïtor Molina
Nora Miralles
Mariana Cantero
Blai Vázquez
Roger Bartomeus Peñalber
Carme Roig Canal
Agustí Emperador Badimon
Álvaro Martínez Majado
Sara Marín

Fotografies:
Joanna Chichelnitzky
Zaro Lorza
Sergi Rugrand
Ricard Renalias
Eva Máñez
Aïtor Molina

Il·lustracions:
Luca Scandurra
Lucie Duboeuf
Pau Fabregat
Marina Buxo
Laura Lleida
Dayana Giorda
Dibuyuls
The Laika Dog
Fel

Infografies:
Sergio Espín

Sancionen qui investiga, protegeixen qui s'infiltra

Ara fa un mes, a la *Directa* ens arribava un procediment sancionador impulsat per l'Agència Espanyola de Protecció de Dades per les investigacions publicades sobre policies que es van infiltrar en l'independentisme i els moviments socials dels Països Catalans. S'estimava la denúncia de quatre agents, que consideraven que s'havien revelat dades personals seves.

En un comunicat que vam publicar aleshores, denunciàvem que aquesta decisió genera un greu efecte intimidatori i de mordassa sobre el periodisme d'investigació. L'amenaça d'una sanció econòmica i, encara més, de supressió i alteració dels continguts publicats al nostre web, és un instrument per dissuadir aquest i altres mitjans de comunicació de publicar informacions rellevants sobre l'actuació dels poders públics. Des d'aleshores, diversos mitjans de comunicació, 350 col·lectius i organitzacions i més de 1.300 persones a títol individual s'han adherit a aquest comunicat.

En donar a conèixer la notícia, vam iniciar una campanya de donacions per poder encarar econòmicament i jurídicament aquest atac que també afecta la viabilitat de la *Directa*. Des del 29 de juliol, el botó de donacions que podeu trobar a la capçalera del nostre web ha rebut més de 250 aportacions de diferents quanties que ens ajudaran molt a sanejar el possible impacte.

A banda, aquest número de la revista el rebreu 120 subscriptores noves, que heu decidit fer el pas i sumar-vos a enfortir aquest mitjà just en aquest moment complicat. Donar suport de forma permanent és la millor manera de contribuir a fer possible el periodisme d'investigació i denuncia que intentem tirar endavant. A les noves, benvingudes, i a tota la nostra base social, gràcies. Hi heu tornat a ser i ho heu tornat a fer.

Fes una donació

**per ajudar-nos a plantar cara a l'Agència
Espanyola de Protecció de Dades**

La festa del cel e amb subvencions exempcions fisc

Les retallades d'impostos, i també les baixes tarifes per l'ús dels aeroports o les ajudes que reben de totes les institucions, permeten a les companyies aèries comercialitzar bitllets a uns preus molt competitius. Així, disparen el seu volum de negoci amb un increment insostenible del nombre de vols, que s'ha multiplicat per trenta en l'últim mig segle

TEXT: **ALBERT ALEXANDRE**

FOTOGRAFIES: **JOANNA CHICHELNITZY**

es paga ns i cals

Volar amb avió és més barat que mai. És una idea que ha arrelat amb força en l'imaginari col·lectiu. I l'experiència de les persones que hi viatgen, d'entrada, la reforcen: comprar un bitllet d'anada i tornada en avió de Barcelona a París el mes de juliol per als dies 17 i 23 d'agost, amb la companyia Ryanair, costava 103 euros. Fer el trajecte en tren d'alta velocitat per les mateixes dates ascendia a 338 euros.

De mitjana, anar de València a la capital francesa en tren té un preu 7,9 vegades més car que anar-hi per aire amb una companyia de baix cost. De Barcelona a Milà, un bitllet d'avió pot costar 20 euros i un de tren 215 euros. Segons l'organització ecologista Greenpeace, el 92% de les rutes transfrontereres que surten des de l'Estat espanyol són més cares en tren que en avió.

Com és possible que enlairar-se a més de 9.000 metres i viatjar a quasi mil quilòmetres per hora, per plantar-se a una ciutat europea des de Barcelona o València, sigui més barat que desplaçar-se de Castelló a Alacant per via fèrria? Com és possible quan, des de l'organització Europe on Rail, s'assegura que deu de les vint rutes més concorregudes en avió d'Europa es podrien fer en tren en menys de sis hores i, per tant, competir en temps amb un viatge aeri?

La resposta es troba en les ajudes que reben les companyies que treballen en l'àmbit de l'aviació, un sector històricament beneficiat per les institucions. I com en tantes altres qüestions, ens hem de remuntar a la fi de la Segona Guerra Mundial per comprendre el perquè. Abans, però, cal fer una escala una escala el 1996, quan en Curro marxava al Carib.

LA PRIVATITZACIÓ DEL CEL

Fins als anys noranta, viatjar a l'estranger no era tan comú com ho és ara. Però tot va canviar amb la liberalització del negoci de l'aviació. Va ser aleshores quan l'agència Halcón Viajes va llançar un anunci que encara avui es recorda. S'hi veia un personatge anomenat Curro que havia decidit marxar al Carib per 59.900 pessetes (l'equivalent a uns 360 euros), mentre el seu entorn proper, format per companys i caps de la feina, se sorprendia de la sort d'aquell treballador, elevat a la categoria del murri en l'Espanya d'Aznar. "En Curro se'n va al Carib!", s'exclamaven molestos.

"Aquell anunci tenia a veure amb la financiarització de l'economia i amb un moment en què viatjar es va imposar com un element d'ascens social per a la classe treballadora", afirma l'antropòleg José Mansilla. "Viatjar era posar-se una medalleta", afegeix. Segons l'expert, l'obsessió per les vacances a l'estranger que va emergir aleshores tenia a veure amb un sector acabat de privatitzar, el de l'aviació comercial, que volia expandir el seu negoci. "Hi havia tota una maquinària perquè la gent consumís productes turístics i, fins i tot, quan firmaves una hipoteca, alguns bancs t'oferien un viatge", recorda.

Avui ja no és en Curro qui viatja. "Ara vivim en una societat tan fragmentada i individualista que les vacances a l'estranger

serveixen com a capital simbòlic immediat que es pot publicar a les xarxes socials. En realitat, però, ningú té necessitat d'anar a Roma un cap de setmana", sentència Mansilla.

Però per entendre el perquè, ara sí, hem de viatjar vuit dècades enrere. Tot i que les primeres línies aèries van aparèixer als anys vint del segle XX, i ja als trenta hi havia grans companyies aeronàutiques com American Airlines, va ser amb la fi de la Segona Guerra Mundial que es va produir l'auge de l'aviació comercial. El context de pau, el nombre d'avions sense ús i pilots sense feina, i els desenvolupaments tecnològics bèl·lics que als anys cinquanta es van concretar en els motors de reacció, van fer que a partir de la segona meitat del segle XX comencés a emergir el fenomen turístic global. "La producció britànica d'aeronaus va passar de 893 en el període 1935-1939 a 26.461, únicament l'any 1944", explica Alberto Gil Soriano, professor Dret Financer i Tributari de la Universitat Pompeu Fabra.

Això va anar acompanyat de la progressiva liberalització de l'espai aeri. El 1944 es va celebrar la Conferència sobre Aviació Civil Internacional de Chicago en què els Estats Units van convidar 55 països a una trobada per mirar de teixir les regles de joc del sector. A la conferència, la potència amfitriona es va enfrontar a la resta d'estats participants, encapçalats per la delegació britànica, perquè defensava un mercat desregulat. Finalment, es va acabar imposant una idea liberal del sector de l'aviació comercial que permetia als estats participants arribar a acords bilaterals sobre el trànsit i aterratge d'avions en territori propi i en el seu espai aeri. Un any després, a l'Havana, va néixer l'Associació Internacional de Transport Aeri (IATA), que avui està conformada per més de 300 aerolínies de 120 estats i que és un actor clau per avaluar la força que té el lobby del sector de l'aeronàutica. Dos anys després, el 1947, va sorgir l'Organització de l'Aviació Civil Internacional (OACI), agència de l'ONU que exerceix d'àrbitre en els acords bilaterals sobre afers de transport aeronàutic.

Tres dècades més tard, el 1978, les regles del joc van tornar a canviar, amb l'aprovació al Congrés dels Estats Units de la Llei de desregulació de les línies aèries. La legislació, que només afectava les empreses estatunidenques, els permetia operar les rutes que volguessin i establir els preus lliurement. Aquest fet va suposar l'inici d'una desregulació que es va estendre arreu del planeta i que ha acabat establint acords anomenats "de cel obert" entre països com el que el 2007 van signar els Estats Units i la Unió Europea (UE). Segons reconeix la mateixa OACI, el nou marc legislatiu va iniciar el procés de "la privatització mundial de línies aèries i aeroports".

En el cas europeu, caldria esperar a la firma del Tractat de Maastricht, el 1992, quan la Unió Europea va engegar un procés de privatització a gran escala. "La UE va suprimir els obstacles al transport aeri i va posar en marxa l'última fase de l'obertura del transport aeri europeu a la competència, van augmentar el nombre de rutes, es van eliminar monopolis, es van crear vint noves companyies aèries i es van reduir les tarifes", es vantava la mateixa institució el 1995, just en l'època en què en Curro parava pel Carib i es produïa l'eclosió de les primeres línies de baix cost. ►

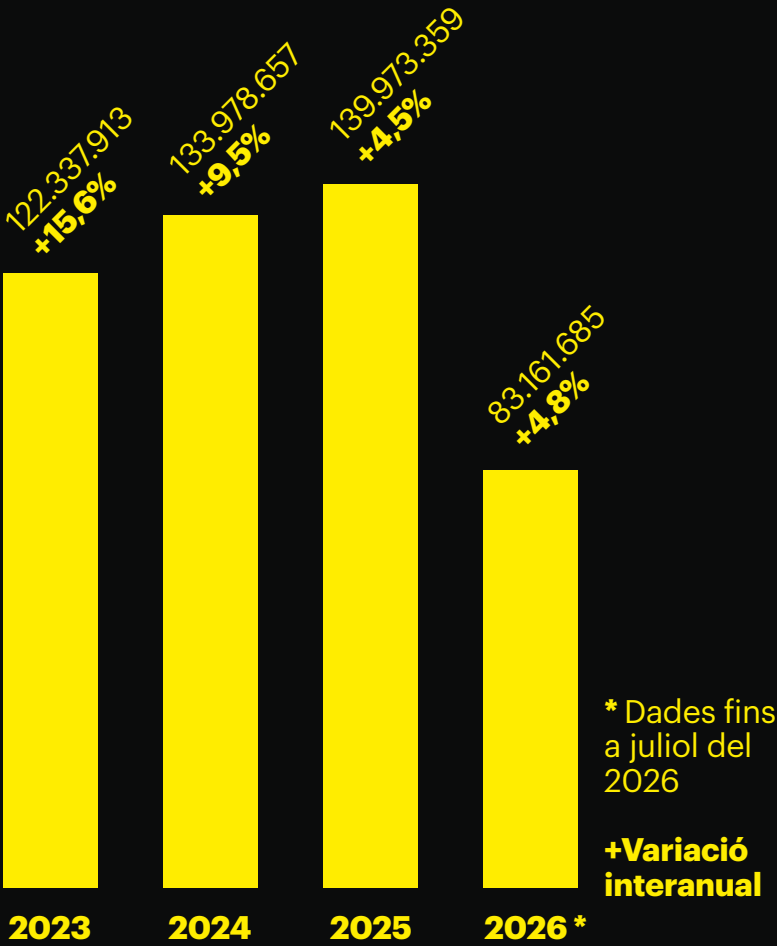
En menys d'un segle s'ha passat dels 9 milions de passatges anuals en vols comercials que es registraven arreu del món el 1945 als 300 milions el 1970, i als 9.800 recomptats el 2025

Evolució del nombre de passatges als Països Catalans

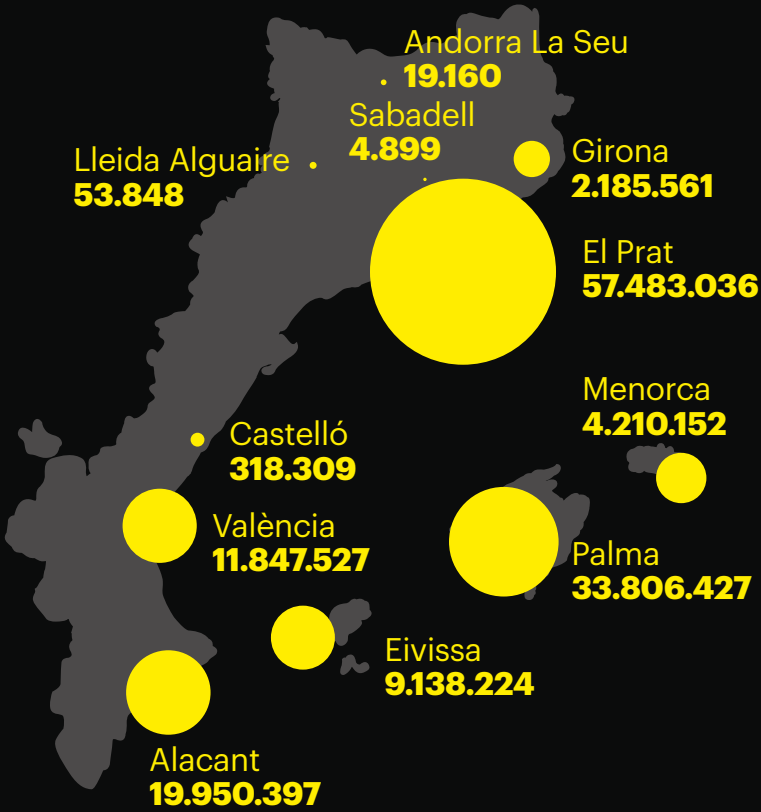
Aeroports gestionats per AENA (no s’hi inclouen els de Castelló, Lleida-Alguaire i Andorra - La Seu).

FONT: AENA

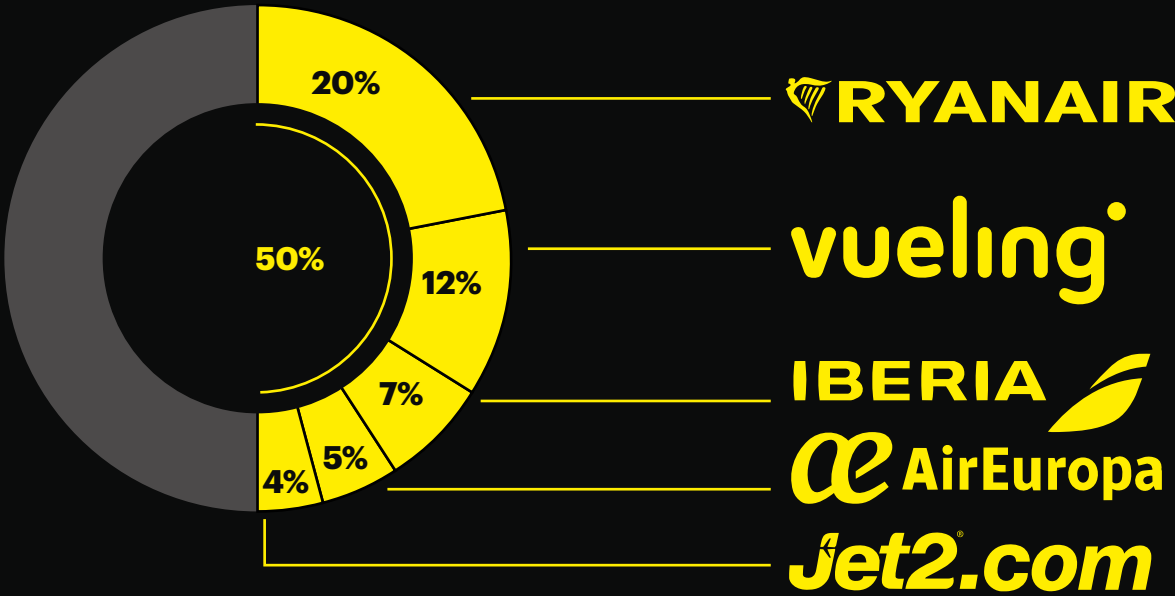
Volum de passatges per aeroport el 2025

FONT: AENA, Aerocas i Aeroports de Catalunya.

Quota de mercat de les principals cinc aerolínies que van operar a l’Estat espanyol el 2025

FONT: Ministeri de Transports i Mobilitat Sostenible espanyol. Vueling, Iberia i AirEuropa formen part del grup empresarial AIG.

► En menys d'un segle, doncs, s'ha passat dels nou milions de passatges anuals en vols comercials que segons l'OACI es registraven el 1945, als 300 milions del 1970, i als 9.800 recomptats el 2025. Segons assenyalen des d'Ecologistes en Acció i la plataforma Stay Grounded, aquest creixement exponencial ha tingut una contrapartida evident: “El transport aeri representa el 3,5% de l'escalfament produït per l'ésser humà des de 1940 i gairebé el 6% de l'impacte climàtic actual”.

UNA INDÚSTRIA DOPADA

El mes de març es va aprovar un increment del 6,44% de les taxes que han de pagar les aerolínies per fer servir els aeroports espanyols per al 2026. La decisió va arribar després de fortes tensions entre la companyia sota control de l'Estat que gestiona les instal·lacions, Aena, per una banda, i les aerolínies amb més activitat, com Ryanair, a l'altre cantó. “La mala gestió està contribuint directament a la pèrdua de llocs de treball locals, connectivitat i inversió”, afirmava el conseller delegat de la firma irlandesa, Eddie Wilson, que afegia que la decisió reduiria el nombre de turistes que aterririen a sòl espanyol.

L'executiu no deia que els aeroports de l'Estat espanyol són els que tenen unes tarifes més baixes d'Europa. La Comissió Nacional dels Mercats i la Competència (CNMC) assegura que, amb la nova fiscalitat, les aerolínies paguen, per exemple, a l'aeroport del Prat 11,02 euros per passatge. Mentre que en altres aeroports internacionals, com al de Schiphol (als Països Baixos) o el de Frankfurt (a Alemanya) les tarifes són el doble. Actualment, Aena ha proposat augmentar les taxes del 2027 al 2031 en un 3,8% per poder reunir els 13.000 milions d'euros que costaran les inversions en aeroports que ha projectat, com per exemple l'ampliació del Prat. Sigui com sigui, la CNMC afirma que s'han d'abaixar un 0,6% cada any, fet que ha aplaudit l'Associació de Línies Aèries (ALA), la patronal del sector.

La laxitud en taxes aeroportuàries, però, no és l'única facilitat que tenen les aerolínies a l'Estat espanyol. Un informe de la plataforma d'investigació Transport & Environment (T&E), Ecologistes en Acció i ECODES, assenyalava que el 2022 la hisenda estatal va deixar d'ingressar “4.610 milions d'euros a causa de les exempcions fiscals de les quals gaudeix el sector del transport aeri”. La xifra s'elevava fins als 34.220 milions a tota la UE. Pablo Muñoz, d'Ecologistes en Acció afirma que “Espanya es dessagna per no gravar al sector aeri”. Però, per contra, la cantarella sobre la fiscalitat asfixiant és recurrent en el negoci de l'aviació comercial. “Les aerolínies culpen sense descans als impostos pel fet que el seu negoci multimilionari no vagi tan bé com de costum”, apunta Bosco Serrano, investigador de T&E.

Aquest forat de milions no es pot explicar, de nou, sense la progressiva liberalització del sector de l'aviació a partir de la Segona Guerra Mundial. El 1944, els estats signants del Conveni de Chicago van decidir que “el trànsit aeri entre dos estats requeriria la signatura prèvia d'un acord de serveis aeris en el qual s'establirien les rutes i condicions del trànsit”, explica Gil Soriano. L'acord establia que tot el que transportés un avió i no fos descarregat estaria exempt de l'impost de duanes. Això implicava directament el combustible, sempre que un avió no reomplís el dipòsit en un aeroport estranger. “La voluntat dels signants del Conveni de Chicago no era eximir del pagament d'impostos al combustible”, assenyalava Soriano, però, a la pràctica, els diferents acords que van anar signant els estats membres de l'OACI a partir de 1950 ja determinaven que el querosè que utilitzen els avions en viatges internacionals no estaria subjecte a tributació.

Avui, tal com explica Ties Joosten, periodista de la plataforma holandesa d'investigació Follow the Money, en una investigació per a T&E, “un bitllet d'avió barat no cau del cel”, ja que “gairebé a tot el món, el combustible per a l'aviació internacional està exempt d'impostos”. “La quantitat exacta de querosè que utilitza un avió depèn de les condicions meteorològiques, el tipus d'avió, la distància del vol, el nombre de passatgers i la quantitat de querosè a bord. A més, les companyies sovint mantenen en secret el consum perquè són la seva principal despesa, aquesta informació és sensible i la volen mantenir fora de l'abast dels seus competidors”, apunta Joosten.

Malgrat això, podem determinar que el cost en querosè per a un vol d'anada i tornada de Barcelona a París gira entorn dels 74 euros per a cada persona que viatgi a l'avió. La xifra es dedueix del fet que els Boeing 737-800 que utilitza Ryanair per fer aquest trajecte transporten unes 180 persones i gasten uns 16.000 litres de fuel, és a dir, uns 88 litres per persona. Amb la guerra a l'Iran, el preu del querosè s'ha disparat i aquest juliol se situava, segons la IATA, en 0,84 euros el litre, quasi el doble que fa un any.

Si les aerolínies paguessin impostos com la població general quan omple el dipòsit del cotxe i abona la taxa sobre els hidrocarburs, aquests 74 euros serien 92. “Com poden justificar davant la ciutadania que qualsevol persona pagui tants impostos pel seu combustible mentre que les aerolínies no paguen un cèntim?”, es pregunta Pablo Muñoz d'Ecologistes en Acció.

Aquesta, però, no és l'única exempció fiscal que tenen els vols. A l'Estat espanyol, en el cas de la mobilitat comercial s'aplica un IVA reduït del 10% sobre el preu dels bitllets, tanmateix, els vols internacionals no en paguen. Si no fos així, al bitllet d'avió de Barcelona a París que ha costat 103 euros caldria

Un informe de Transport & Environment, Ecologistes en Acció i ECODES, assenyalava que, el 2022, la hisenda espanyola va deixar d'ingressar “4.610 milions d'euros a causa de les exempcions fiscals de les quals gaudeix el sector del transport aeri”

L'ampliació prevista de l'Aeroport de Barcelona pot tenir una despesa de 3.200 milions, segons les estimacions d'Aena.
| JOANNA CHICHELNITZKY

afegir-hi 10,3 euros. Cal tenir en compte que Ryanair pot oferir aquest preu perquè encara està operant amb el querosè que va comprar abans del tancament de l'estret d'Ormuz.

Per acabar, fins fa poc els vols entre països europeus estaven exempts de pagar una part de l'impost sobre els gasos contaminants. “Els drets d'emissió lliures s'estan suprimint per complet, i aquest procés haurà de completar-se a finals d'any”, explica l'expert en anàlisi de dades de T&E Giacomo Miele. “Això ha suposat un descompte substancial per al sector”, afegeix. L'analista explica que, malgrat això, encara hi ha alguns vols que estan exempts de pagar aquest impost. “Hi ha dues excepcions principals: els vols interiors d'un estat membre que connecten regions ultraperifèriques, com la península Ibèrica i les Illes Canàries, i els vols intercontinentals, com els de Barcelona a Nova York o Buenos Aires, malgrat que representen la gran majoria de les emissions”, explica Miele.

Sigui com sigui, des de fa temps diferents administracions han intentat eliminar les exempcions fiscals o introduir impostos als bitllets. “La Comissió Europea ha plantejat en nombroses ocasions la possibilitat de suprimir-les”, explica Gil Soriano. Amb tot, afegeix que “la posició de la OACI i de la IATA sobre la fiscalitat de l'aviació internacional fa difícil pensar en una solució global”.

DINERS PÚBLICS A MANS PRIVADES
L'Estat espanyol és el primer mercat europeu en nombre de vols i el quart del món, segons el Ministeri de Transports i Mobilitat Sostenible. El sector de l'aviació representa el 10,8% del PIB i el del turisme, íntimament lligat al negoci aeroportuari, un 13%. La

dependència de l'economia espanyola d'aquest àmbit és notable, cosa que va deixar en evidència la pandèmia de l'any 2020.

Durant aquella crisi, gran part dels estats de la UE van decidir inundar les aerolínies de milions d'euros per salvar-ne la viabilitat. Una investigació duta a terme per Greenpeace, T&E i Carbon Market Watch assenyala que les companyies aeronàutiques van rebre, fins al juny de 2021, un total de 41.862 milions d'euros en concepte de crèdits i préstecs governamentals. Ryanair, una de les empreses més bel·ligerants amb les regulacions estatals, va obtenir un préstec de 670 milions, però no va ser la primera en la llista, ja que l'holandesa KLM en va rebre 3.400, les alemanyes TUI Group i Lufthansa 3.526 i 6.840, respectivament, i Air France, 8.000.

En el cas espanyol, Iberia i Vueling (totes dues integrades al grup hispanobritànic IAG) van rebre 1.010 milions de l'Institut de Crèdit Oficial (ICO). Per la seva banda, Air Europa es va endur 475 milions; Volotea, 200; Air Nostrum, 111; Plus Ultra, 53; Wamos Air, 85, i Ávoris Corporación Empresarial, 320. És a dir, sumant-ho tot, 2.254 milions, la majoria de quals han estat retornats, però que demostren com l'Estat va rescatar el sector.

De tota manera, l'exemple més clar de com l'àmbit públic rega les aerolínies amb milions d'euros són els contractes que signen les administracions locals amb les companyies, principalment les que comercialitzen vols de baix cost. El 2024, la Societat Regional Càntabra de Promoció Turística va arribar a un acord amb Ryanair per aportar-hi més de 20 milions d'euros en concepte de “serveis de publicitat per a la realització d'acions promocionals i de màrqueting dirigit a mercats inter- ►

► nacionals”. Aquest mena de contractes, que en realitat són una forma encoberta de finançar públicament rutes aèries entre Cantàbria i altres regions d’Europa, es repeteix en altres territoris. Cada any, per exemple, Aeroports de Catalunya, empresa pública de la Generalitat, signa un contracte de 750.000 euros amb Air Nostrum per establir rutes entre l’aeroport de Lleida i els de Palma, Maó i Eivissa, sota l’epígraf de “servei de promoció econòmica, turística i empresarial per al desenvolupament de les comarques lleidatanes”.

La *Directa* ha pogut comprovar que els contractes que van signar les principals companyies de baix cost (Ryanair, Volotea, Air Nostrum, Jet2 o Vueling) amb institucions locals de l’Estat espanyol des de l’any 2020 fins avui, superen els 100 milions. El cas de Ryanair és molt significatiu perquè va rebre uns 62 milions de la Generalitat i la Diputació en suport a les seves operacions a l’aeroport de Girona - Costa Brava entre els anys 2004 i 2016, i va acabar traslladant bona part de la seva activitat catalana al Prat.

EXTERNALITZAR COSTOS

En el preu d’un bitllet d’avió sovint només es veuen reflectits una part dels costos que comporta el model aeroportuari. Entre les moltes qüestions que no s’hi contemplen, la més notable té a veure amb les infraestructures necessàries perquè un aeroport funcioni. La *Directa* ha comprovat que els vora 5.500 contractes signats el 2025 pels principals aeroports dels Països Catalans – Barcelona, Palma, València, Alacant, Eivissa, Maó, Castelló, Reus i Girona – sumen una despesa de 178 milions d’euros en qüestions com la millora de les instal·lacions o el manteniment de les

de mobilitat i de ciutat actual prioritza el turisme i l’ampliació de l’aeroport per davant de les necessitats quotidianes”, s’adverteix des de Zeroport. Alhora la plataforma denuncia que Barcelona pateix una “situació de saturació estructural” i apunta que la nova línia de Rodalies “implicaria introduir fins a quatre trens més per sentit al túnel de Passeig de Gràcia, fet que incrementarà la fragilitat del sistema”. Des de la Plataforma en Defensa del Transport Públic lamenen també que la R-Aeroport sigui l’única ampliació ferroviària de rodalies plantejada en les últimes dècades quan hi ha altres carpetes molt més urgents i necessàries.

A banda també s’ha d’incloure la seguretat pública que es desplega als aeroports. Segons informa el departament d’Interior de la Generalitat de Catalunya, a les dues terminals del Prat s’hi despleguen habitualment 204 agents policials en tasques de “seguretat ciutadana, ordre públic, investigació de delictes i trànsit, en tota la infraestructura aeroportuària en zona pública”. Això significa una despesa de més de vuit milions d’euros anuals.

Finalment, també cal tenir en compte altres elements com les contrapartides que pateixen les persones que viuen al voltant dels aeroports. El 2018, per exemple, un estudi elaborat per l’ONG Natuur & Milieu va determinar que, en el cas de Schiphol (l’aeroport de referència d’Amsterdam) cada bitllet hauria de tenir un increment de preu d’1,93 euros si es contemplessin els impactes adversos que hi ha durant l’enlairament i l’aterratge dels avions per a l’entorn de la instal·lació. Es referia, entre altres, a la reducció de la qualitat del son, l’estrès i altres efectes per a la salut de la població. En la mateixa línia, Ariadna Cotén, membre de la plataforma Zeroport, assenyala que “els municipis situats

Els contractes que van signar les principals companyies de baix cost amb institucions locals de l’Estat espanyol des de l’any 2020 fins avui, els han reportat més de 100 milions d’euros

terminals. A aquesta quantitat anual s’hauria de sumar el cost de les diverses ampliacions d’instal·lacions aeroportuàries que planeja Aena: 3.200 milions en el cas de l’aeroport de Barcelona, 1.154 en el d’Alacant, 621 en el de Palma, 402 en el de València, 229 en el d’Eivissa, 170 en el Menorca, 112 en el de Girona i 62 en el de Reus, segons les estimacions de l’operadora.

Més enllà d’això, la majoria de les persones que agafen un avió han de desplaçar-se per arribar al seu vol perquè els aeroports se situen als afores dels grans centres urbans. Per tant, els transports públics necessaris per fer-ho no estan contemplats en el preu del bitllet. Agafem el cas de l’aeroport del Prat i la nova línia ferroviària R-Aeroport que la Generalitat de Catalunya està construint. La línia, que connectarà el Prat amb el centre de Barcelona de forma ràpida, costarà 400 milions d’euros i ja ha aixecat malestar entre grups ecologistes i de defensa del transport públic, que no entenen per què cal un nou servei si ja es pot arribar a l’aeroport en metro, tren de Rodalies, Aerobús i autobús de línia. “El model

al voltant dels aeroports estan greument contaminats. No només pel soroll, sinó per les micropartícules que emeten els avions cada vegada que s’enlairen i aterren. I aquestes són molt nocives perquè entren al torrent sanguini i provoquen greus malalties, des d’insuficiències cardíagues fins a càncers”.

Resulta evident que el que es paga en un bitllet d’avió representa només una part del cost real. És cert que hi ha costos que són difícils d’integrar al preu d’un vol, però si només tenim en compte les exempcions d’impostos, un vol de Barcelona a París de 103 euros hauria d’augmentar en 28 euros. En la seva investigació, Ties Joosten considerava que un vol de 80 euros entre Schiphol i Tolosa, tenint en compte externalitzacions, exempcions fiscals i deutes, costaria 129 euros més, un total de 209 euros. Qui voldria viatjar amb aquests preus? I qui triaria el tren si al preu del bitllet s’hi eliminés l’IVA i es reduïssin els cànonns que les operadores ferroviàries paguen per usar les vies, que representen gairebé el 50% del preu del bitllet? ●

El fracàs de l'aposta tecnooptimista en la reducció d'emissions aèries

La previsió de substituir l'any 2050 el querosè fòssil per hidrogen, bateries elèctriques o biocombustibles topa amb els límits d'existència de les matèries necessàries i amb el ritme d'adaptació de la flota d'avions a aquestes noves tecnologies

TEXT: JESÚS RODRÍGUEZ

IL·LUSTRACIÓ: PAU FABREGAT

La imatge idíl·lica d'avions volant sense emetre gasos d'efecte hivernacle ni deixant rastres de condensació al seu pas no serà una realitat d'aquí a dues o tres dècades, quan ja s'haurà travessat la línia de no retorn de l'escalfament global. Les previsions més optimistes publicades per la indústria de l'aviació quan es van fixar els compromisos de mitigació del canvi climàtic per part de les Nacions Unides i la Unió Europea, ja es pot dir que han fracassat. No és només que avui ja no s'hagin assolit els reptes plantejats, sinó que cap de les projeccions apunta que el ritme de substitució dels combustibles fòssils pugui revertir les emissions d'un sector que no para de créixer.

Malgrat la transitòria reducció pel parèntesi de la pandèmia de la covid, l'any 2025 ja es va superar el rècord establert l'any 2019, amb un miler de milions de tones d'emissions de CO₂

al conjunt del planeta, el qual representa més d'un 2% de les emissions globals d'aquest gas. I cal sumar-hi el metà, l'ozó, el sutge i les traces de condensació, elements que també fan incrementar la temperatura de l'aire i l'aigua del planeta. Segons un informe de l'organització ecologista Stay Grounded, els avions representen entre un 5% i un 8% de l'escalfament global de la troposfera i dels oceans terrestres.

La primera de les alternatives que es va posar sobre la taula per mitigar-ho van ser els avions propulsats per hidrogen verd. Preveia arribar a un 20% del sector l'any 2050, però en l'actualitat les previsions no aspiren ni al 6%. El gegant fabricant aeronàutic Airbus reconeix que el seu prototip comercial més avançat va amb una dècada de retard i que no entraria en funcionament fins a l'any 2040. Segons les dades més optimistes de l'Associació Internacional del Transport Aeri, l'any 2050 els avions

d'hidrogen podrien abastar el 50% de les rutes més curtes, però es descarten per ara les transoceàniques. Això sí, el nou model propulsor multiplica el cost del combustible entre tres i sis vegades i, en conseqüència, el preu del passatge. A més, caldrien milers de milions d'inversió per adaptar els aeroports a l'emmagatzematge de l'hidrogen, altament inestable, a una temperatura de 253 graus sota zero.

Una altra de les propostes que s'han posat damunt la taula és la implementació de bateries elèctriques per propulsar els avions. En aquest cas, topem amb un límit de les propietats de la matèria. Un quilo de querosè fòssil conté aproximadament cinquanta vegades més energia que un quilo de les millors bateries de liti actuals. A més, les bateries pesen el mateix en el moment de l'enlairament que durant l'aterratge, estiguin carregades o descarregades, i això és un llast per al trajecte, que dificulta

especialment els viatges llargs. En la dècada vinent només es preveuen petits avions elèctrics, amb capacitat per a una vintena de persones, que connectin illes d'un arxipèlag o facin de pont aeri entre una illa i un continent. El pes de les bateries necessàries per a un Airbus de 150 persones que viatges de Barcelona a Roma faria, ara per ara, impossible l'enlairament.

Per aquestes raons, el sector de l'aviació ho està apostant tot als anomenats biocombustibles. Malgrat el nom, que insinua la idea d'un "carburant net", res més lluny de la realitat: generen pràcticament les mateixes emissions de CO₂ que el querosè. La diferència rau en el fet de com es produeix. No parteix del combustible fossilitzat sota terra, sinó d'olis industrials o del consum humà reciclats, com també de grans extensions de cultius oleaginosos, com l'oli de palma, la soja i el gira-sol. Aquests últims presenten dos problemes: entren en competència amb els usos alimentaris i la gran extensió de terres necessàries per al cultiu està portant a la desforestació de selves tropicals en llocs com el Brasil o Indonèsia, fet que entra en contradicció si l'objectiu és reduir el CO₂ atmosfèric.

Els biocombustibles de l'aviació, coneguts com a *Sustainable Aviation Fuel* en anglès (SAF), avui representen només un pessic del 0,6% del consum de combustible del sector i provenen, en un 95%, d'olis de cuina. L'alternativa seria el SAF sintètic, elaborat amb un sistema de captació de CO₂ atmosfèric que necessita ingents quantitats d'electricitat per produir-se i té una eficiència de mínims, ja que el 90% de l'electricitat emprada per a fabricar-ne es perd en el procés. No representa ni el 0,1% del combustible total de l'aviació global. La Unió Europea va determinar que l'any 2050 el 70% del combustible dels avions havia de ser "de zero emissions". Ja és una evidència que la previsió fallarà. ●

La majoria silenciada que no vola mai i paga els plats trencats

Malgrat els missatges del sector de l'aviació que parlen de democratització del transport aeri, diversos estudis apunten que un 80% d'habitants del món no ha pujat mai a un avió. Però aquest segment també rep els impactes de l'increment de l'activitat aeronàutica

TEXT **ALBERT ALEXANDRE**

Quin percentatge de població viatja en avió almenys un cop a l'any? Semblaria una qüestió senzilla de respondre. No obstant això, la dada és esquiva. “El Govern espanyol omet preguntes sobre el comportament de la població espanyola respecte als viatges en avió, i impedeix accedir a saber com el mitjà de transport més intensiu en emissions es reparteix entre la població -s’afirma des de la plataforma Zeroport-. I aquesta desinformació impedeix conèixer les desigualtats climàtiques produïdes per l’aviació i el turisme, potser per por de generar opinions negatives enfront de la necessitat de continuar invertint en infraestructures altament contaminants que només usa una minoria”, afegeixen.

Podria semblar una exageració, però la recerca duta a terme per la *Directa* indica que hi ha molt poca producció científica sobre qui viatja per aire i quantes vegades ho fa a l'any. Sovint amb pompa, organitzacions com l'Associació Internacional del Trànsit Aeri (IATA) o l'Organització Internacional per a l'Aviació Civil (OACI) expliquen que són milers de milions les persones que volen. S'estima que el 2026 es registraran 10.200 milions de viatges, 400 milions més que l'any anterior, en un planeta amb 8.300 milions d'habitants. Tanmateix, la xifra amaga una profunda desigualtat, ja que molts d'aquests viatges els fa una petita part de la població.

En el cas dels Països Catalans els motors d'intel·ligència artificial asseguren que “no hi ha una estadística oficial que respongui exactament a la pregunta”. Així mateix, apunten que el 55% de la població a l'Estat espanyol viatja almenys un cop l'any. La xifra en qüestió va ser publicada el 2022 en un informe de la EAE Business School Barcelona i alguns mitjans la van reproduir acríticament. L'estudi indicava que un 55% de la població viatja un cop l'any, un 35% ho fa un cop per trimestre i un 10% un cop o més cada mes. Els percentatges, però, només es fixaven en la població que utilitza avió.

Tenim, doncs, xifres verídiques? Segons l'Eurobaròmetre de l'any 2024, el 23% de la població de l'Estat espanyol viatjava almenys un cop a l'any en avió. La dada és la mateixa que es registra com a mitjana a la Unió Europea, però molt superior a la de Portugal (8%) i lleugerament per sobre de la de l'Estat francès (21%). A l'altre extrem de la taula hi trobem Xipre (48%), Irlanda (47%), els Països Baixos (41%), Suècia (45%), Dinamarca (43%) o Luxemburg (56%).

A banda, en el cas de Catalunya, comptem amb el Baròmetre Climàtic de Catalunya de 2023 que indica que el 46% de la població “no ha viatjat en avió en els últims dos anys”, una de cada quatre persones ha fet entre un i dos viatges en aquest període, un 18% ha fet entre tres i sis vols i el 5% restant ha efectuat més de deu viatges en avió. En altres paraules, el 5% de la

població acapara gairebé una tercera part dels viatges, el 30%. La dada no és exclusiva de Catalunya i segons un estudi de l'organització britànica pel clima Possible “als Estats Units només el 12% de les persones fan dos terços de tots els vols, mentre que a França el 2% de les persones en fan la meitat”.

Si ens situem a escala planetària, el percentatge de població que viatja en avió és encara més irrisori. Així ho indica l'estudi *L'escala global, la distribució i el creixement de l'aviació: Implicacions per al canvi climàtic* (2020) dels investigadors suecs Andreas Humpe i Stefan Gössling que assenyalen que només entre el 2% i el 4% de la població mundial viatja en avió cada any i que vuit de cada deu humans no han posat un peu en un aparell de vol en tota la seva vida.

Tenint en compte les xifres, podem donar per bona la idea de Ties Joosten, periodista de la plataforma holandesa d'investigació Follow the Money, quan assenyalen que “a causa de les ingents subvencions que rep la indústria de l'aviació, les persones amb baixos ingressos ajuden a pagar els viatges dels rics”. Caldria afegir que, a més de costejar la festa, en pateixen les destrosses.

LA MAJORIA QUE PAGA LA FESTA Catalunya rep cada any més de 40 milions de turistes, dels quals quasi 15 milions aterren en avió a Barcelona. Segons l'Ajuntament de la capital catalana, l'avió és el mitjà de transport

hegemònic, l'escollit pel 80,3% dels 26,1 milions de visitants que l'any passat van tenir com a destinació la ciutat, on resideixen 1,7 milions d'habitants.

En aquest context, no costa d'entendre el cansament de la població local amb el turisme. A Catalunya, les dades del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) indiquen que més de la meitat de la població considera que s'està arribant al límit de la capacitat de turistes i que el turisme limita les activitats i l'espai públic de la gent que viu al territori. Així mateix, en el cas de Barcelona, tal com assenyalen les dades de l'Ajuntament, la valoració del fenomen ha arribat a mínims històrics i per primera vegada d'ençà que se'n fa registre, la meitat de la població considera que el turisme és perjudicial.

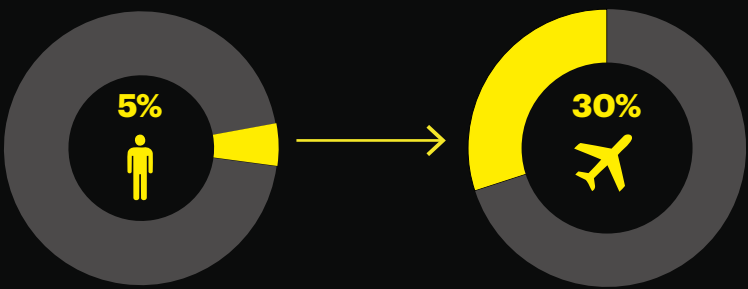
Les dades resulten benèvols si tenim en compte el Baròmetre de Percepció Turística elaborat per la consultora LLYC i que monitora la conversa en línia sobre el fenomen. El 2025, la percepció del turisme a Catalunya registrava una nota de 4 sobre 10, la més baixa de tot l'Estat espanyol. Al País Valencià també se suspenia aquesta activitat econòmica (4,8) i a les Illes aprovava per la mínima (5,1).

En part, les valoracions s'expliquen per les contrapartides negatives que té el turisme. Un recent estudi d'Alex Chapman i Paula Castro Rodríguez, investigadores de la New Economics Foundation, apunta que “el creixement sense control del turis-

A Catalunya, el 5% de la població acapara una tercera part dels vols

FONT: Baròmetre Climàtic de Catalunya (2023).

Al món, vuit de cada deu persones no ha agafat mai un avió

FONT: ‘L’escala global, la distribució i el creixement de l’aviació: Implicacions per al canvi climàtic’ (2020).

me, facilitat per l’increment del trànsit aeri, està alimentant una crisi d’habitatges inassequible a tota Europa”. Així, d’ara fins al 2031, segons aquest treball, el lloguer augmentarà a l’Estat espanyol al voltant dels 220 euros anuals a conseqüència del turisme massiu, i això afectarà “principalment les llars amb rendes més baixes, ja que els ingressos no es mantenen al ritme dels costos de lloguer”. “La gent és expulsada dels barris i aquest problema s’està traslladant a tota l’àrea metropolitana de Barcelona”, rebla, en aquest sentit, Ariadna Cotén, de la plataforma Zeroport.

A banda, tal com expliquen les autores de la recerca, “el creixement de l’hostaleria facilitat pel transport aeri crea llocs de treball i beneficis,

però no ha aconseguit ni millores de productivitat ni augments salarials reals”. “Més aviat”, creuen, “ha proporcionat un creixement en els retorns al capital de les grans empreses, el sector immobiliari i els propietaris, a costa dels arrendataris, les comunitats locals, les petites empreses i el medi ambient”, sentencien Chapman i Castro Rodríguez. De fet, a Barcelona, el 70% de les treballadores del sector preferirien feines a altres àmbits i, tal com apunta Cotén, en “els territoris que es dediquen al turisme, la renda per càpita s’estanca perquè les feines estan molt mal pagades”.

Les Illes és potser un dels indrets on millor es veu aquesta lògica. Al territori insular, on viuen 1,26 milions de persones, cada any hi ha 20

milions de visitants i el sector turístic representa més del 40% del PIB, segons un estudi de CaixaBank. A Menorca, on el 90% dels turistes arriben en avió, cada any es registren quasi 1,75 milions de visitants per una illa on viuen menys de 100.000 persones. Oriol Radalga, membre de l’organització ecologista GOB Menorca, considera que hi ha “una relació directa entre l’augment de turistes i la disminució de qualitat de vida”. “La turistificació fa que l’habitatge estigui segrestat en mans del mercat turístic”, denuncia l’activista. “Calculem que entre lloguer turístic legal i il·legal hi ha 6.000 residències en mans del sector. Això vol dir que unes 30.000 persones podrien estar allotjades a l’illa”, afegeix.

CRÉIXER COM SIGUI

Malgrat les contrapartides, el sector aeroportuari vol créixer més. Actualment, quatre dels deu aeroports més grans de l’Estat espanyol es troben als Països Catalans i sumen més de 130 milions de passatgeres anuals. Són el de Barcelona (57,5 milions), el de Palma (33,8), el d’Alacant (19,9), el de València (11,8) i el d’Eivissa (9,1). Amb tot, l’operadora aeroportuària Aena espera que aquestes xifres augmentin i en el seu pla de futur per als prò-

xims cinc anys, l’anomenat DORA III, assenyala que el nombre de passatges creixerà un 1,3% fins a situar-se en els 347 milions a tot l’Estat. Pel que fa als Països Catalans, l’augment rondaria els 11 milions.

En el cas de l’Aeroport del Prat, on el pla d’ampliació ha generat molt malestar social, l’increment ha de representar 25 milions de passatges més cada any. La xifra rebaixa en deu milions les primeres estimacions fetes per la Cambra de Comerç i la Universitat de Barcelona que situaven en 72 els milions de persones que podrien trepitjar l’aeroport de la capital catalana cada any. Per la seva banda, i per afegir encara més complicació als càlculs, fa un any, el secretari d’Estat de Transports i Mobilitat Sostenible, José Antonio Santano, apuntava que amb l’ampliació s’arribaria als 80 milions de persones cada any de pas per les instal·lacions.

Un escenari així, segons els càlculs de la plataforma Zeroport, comportarà, “pel cap baix, entre 12 i 15 milions de turistes l’any més”. “En una ciutat molt tensionada, és una barbaritat”, assegura Ariadna Cotén. “Tot això, en realitat beneficia bàsicament a les grans multinacionals del sector turístic i a les companyies aèries”, sentencia. ●

Quatre dels deu aeroports amb més trànsit a l’Estat són als Països Catalans i reben 130 milions de passatges l’any. Aena en preveu un augment d’11 milions més el 2031

L'aeroport del Prat és un dels 45 de l'Estat espanyol que gestiona Aena.

JOANNA CHICHELNITZKY

“Una plataforma estructuralment atractiva que es beneficia de l'auge turístic d'Espanya, de concessions de durada il·limitada i d'un baix nivell d'endeutament. Té potencial a l'alça en les previsions de trànsit i en el creixement infravalorat dels ingressos comercials”. D'aquesta manera qualificava la gestora aeroportuària Aena un informe del Bank of America (BoFA) del mes de juliol. Les recomanacions d'aquesta entitat bancària són un oracle molt escoltat en la primera divisió de l'inversionisme global. Per les mateixes dates, el BoFA canviava la seva tipificació sobre Aena de “neutral” a “compra” i elevava el preu recomanat de venda de les accions de 25,5 a 30,5 euros.

La posició de privilegi de l'Estat espanyol, un dels principals destins de turisme internacional del món, té molt a veure amb la solvència d'Aena en els parquets borsaris. Però hi ha altres factors, vinculats amb el seu origen i la seva peculiar estructura societària, que no cal menystenir. Aena (que és l'acrònim de l'antiga denominació Aeroports Espanyols i Navegació Aèria) és una societat anònima que cotitza a l'Ibex-35 des del dia de la seva consti-

tució en la seva forma jurídica actual, l'any 2015, que coincideix amb la seva sortida a borsa. Fins aleshores havia estat una companyia mercantil estatal adscrita al Ministeri de Transports i Comunicacions.

L'any 2011, el govern presidit per José Luis Rodríguez Zapatero iniciava el moviment de peces per a la privatització parcial de l'empresa, amb la segregació en dues entitats: Enaire, que es mantenia com una societat estatal encarregada del control del trànsit aeri en territori espanyol i que alhora esdevenia l'accionista majoritària de l'altra societat, que heretava la denominació Aena i assumia la gestió de les instal·lacions aeroportuàries. L'objectiu de la jugada era doble: obrir una part significativa, però no majoritària, de la companyia a l'entrada de capital privat i, d'altra banda, cedir a tercers en règim de concessió la gestió dels aeroports amb més trànsit, com els de Madrid i Barcelona, per períodes acotats. Tres anys més tard, quan l'executiu de Mariano Rajoy feia efectiu el canvi societari mitjançant un reial decret, es va materialitzar el primer dels propòsits, amb la sortida a borsa del 49% de les accions, mentre que el 51% es mantenia en mans d'Enaire; però no

el segon, ja que la nova societat publicoprivada ha assumit directament la gestió de tots els aeroports d'interès general operatius a l'Estat espanyol per temps il·limitat, seguint el mateix model d'Adif amb les instal·lacions ferroviàries (en aquest cas, però, es tracta d'una empresa de capital cent per cent estatal).

Aena s'encarrega de fer funcionar els 45 aeroports comercials qualificats d'interès generals dels quals és titular l'Estat espanyol i el de la Regió de Múrcia -que és de propietat autonòmica i hi opera en règim de concessió-, dos heliports i alguns serveis de les bases de l'Exèrcit de l'Aire. Però alhora, el fet de tenir una part significativa del capital en mans

d'inversors privats que busquen repartiment de dividends, l'ha empès a l'expansió en altres territoris on els serveis aeroportuaris sí que estan privatitzats. A través de la seva filial Aena Internacional, controla des de fa més de deu anys el 51% de la concessionària de l'aeroport de Luton (un dels que proveeix de visitants la ciutat de Londres) i el mateix percentatge a l'operadora dels de Newcastle i Leeds-Bradford, on va entrar l'any passat. Això, al Regne Unit. Però el seu principal focus d'activitat s'ha situat al continent americà: al Brasil, té una filial pròpia que suma la concessió per trenta anys de dos grups aeroportuaris, amb un total de disset infraestructures, entre les quals

En els dos últims exercicis, arran de l'ampliació del negoci al Brasil, Aena ha disparat el benefici: 1.631 milions després d'impostos el 2023, 1.934 milions el 2024, 2.137 milions el 2025

Aena, la 'societat pública' que fa salivar els grans fons d'inversió

L'operadora dels aeroports espanyols és una empresa amb participació majoritària de l'Estat, però amb un 49% de capital a mans del mercat financer. Aquesta peculiaritat la situa en una privilegiada situació de monopoli que ha fet possible uns grans resultats econòmics i l'expansió internacional

TEXT **ELOI LATORRE**

algunes tan destacades com les de São Paulo o Arrecife. També té una participació minoritària (al voltant del 6,5%) en l'accionariat del Grup d'Aeroports del Pacífic (GPA) que gestiona dotze instal·lacions aèries a Mèxic i dues a Jamaica; i el 2024 va abandonar la presència a Colòmbia, on tenia la concessió dels aeroports de Cali i Cartagena.

El resultat d'aquesta doble estratègia és el que diagnosticava el Bank of America: un valor estable que, des de la seva sortida a borsa fa onze anys, ha presentat de forma sistemàtica un benefici net superior als mil milions d'euros en cada exercici comptable, amb l'excepció del parèntesi pandèmic, els anys 2020 i 2021, en què va entrar en pèrdues. I en els dos últims exercicis, arran de l'última ampliació del negoci al Brasil, ha disparat el guany: 1.631 milions després d'impostos el 2023, 1.934 milions el 2024, 2.137 milions el 2025. D'aquesta manera, ha esdevingut un producte atractiu per als grups dominadors de l'escena internacional de la financerització. De fet, la part d'accions d'Aena sotmesa als dissenys del lliure mercat se la reparteixen de forma molt equitativa grans fons

d'inversió: el que controla un percentatge més gran és BlackRock, amb un 5%. Però també hi tenen presència Veritas, Goldman Sachs, Vanguard i fins i tot el gestor dels plans de pensions públics del Canadà (CPPIB).

També és dins d'aquesta lògica d'expansió econòmica que s'expliquen les inversions que Aena planeja pels pròxims cinc anys i que es concreten en 12.888 euros que han de permetre augmentar el nombre de persones que trepitgen els aeroports que l'entitat gestiona. En el cas de l'Aeroport del Prat s'estima que invertirà 1.032 milions d'euros del 2027 al 2031 als quals cal afegir quasi 2.200 milions més. Cal tenir en compte que les fonts d'ingressos de la companyia es limiten a dos capítols: les taxes que cobren a les companyies aèries per utilitzar les seves instal·lacions i, en segon terme, el lloguer d'espais comercials en les infraestructures que gestiona. Com més grans siguin la superfície de les pistes i les zones d'embarcament, més s'incrementa el volum de negoci.

CÀRRECS AMB COLOR POLÍTIC
Com que no hi ha cap soci industrial privat, els càrrecs del consell d'admi-

nistració de la companyia aeroportuària se'ls reparteixen membres dominicals -en general són quadres adscrits al Ministeri de Transports espanyol- i independents (és a dir, que no representen cap accionista). El control estatal de la companyia es nota a la presidència, que va fluctuant segons els canvis de majoria governant a l'Estat espanyol. Maurici Lucena, exdiputat del PSC al Parlament de Catalunya, n'és president i conseller delegat des de juny de 2018, poc després de l'ateratge de Pedro Sánchez al Palau de la Moncloa. El seu antecessor, Jaime García-Legaz, va ser secretari general de Comerç amb els governs de Mariano Rajoy, del 2011 al 2016.

Entre els consellers independents, cal destacar una incorporació recent, de l'abril de 2025, amb un sorprenent perfil polític: Ramon Tremosa, exeurodiputat de CiU (2009-19) i exconseller d'Empresa i Coneixement de la Generalitat catalana amb el govern de Quim Torra (2020-21): aquesta darrera dada, per cert, no apareix al currículum que figura al web de la companyia. El seu, però, no és l'únic cas de porta giratòria amb protagonistes catalans. Dos més hi van passar de forma re-

lativament fugaç i gairebé a l'uníson. L'exalcalde de Barcelona, Jordi Hereu, hi va entrar l'abril de 2019 i en va marxar el 2023 quan fou nomenat ministre d'Indústria i Turisme. Per les mateixes dates va plegar Josep Antoni Duran i Lleida, antic líder de l'extingida UDC, que havia entrat a la cúpula d'Aena el 2018; en aquest cas plegar és un dir, perquè en realitat es va reubicar al consell de la filial brasilera de la companyia.

Les retribucions dels càrrecs d'Aena estan regulades. Les persones membres del consell només perceben dietes amb un topall màxim anual que fa un any es va elevar a 11.000 euros per a les dominicals i 75.000 per a les independents. Ramon Tremosa va ingressar 28.000 euros en el seu primer any a la companyia, segons la informació referenciada a la Comissió Nacional del Mercat de Valors (CNMV). Però la presidència sí que té una nòmina a banda. Lucena, el 2025, va rebre 197.000 euros, si sumem el sou base, complements, variables i l'aportació a un pla de pensions. Els ingressos de Duran i Lleida com a conseller de la divisió brasilera, però, com que no estan sotmesos a la supervisió de la CNMV, no són públics.●

Sobiranes

Diversos col·lectius en defensa de l'habitatge es van concentrar contra un primer intent de desnonament al Bloc 8, a Manresa, el mes de gener.
| ZALO LORZA

DE L'OCUPACIÓ AL LLOGUER SOCIAL

TEXT: **JOÃO FRANÇA**

Des del 2013, Manresa ha esdevingut un laboratori de l'estratègia coordinada d'ocupar immobles per acollir famílies que havien perdut la llar: la PAHC Bages ha recuperat nou edificis en desús. A l'agost, després d'una llarga batalla, ha aconseguit que l'Ajuntament i la Generalitat comprin un bloc del fons Cerberus per regularitzar la situació de les sis famílies que hi viuen

Feia mesos que Yuli Arévalo s'havia instal·lat a Manresa (el Bages) quan va començar la pandèmia. “Va arribar un moment en què ja no podíem pagar el lloguer, perquè ens vam quedar sense feina. Primer van començar a donar-me només dues hores, fins que va arribar un punt que em van dir que ja no podia ser”, recorda. Tant ella com el seu marit van estar molt de temps sense treballar, i com que es trobaven en situació administrativa irregular no podien optar a cap de les ajudes previstes per fer front a la crisi. Amb una filla petita, els va arribar una ordre de desnonament, i una mestra de l'escola els va dir que s'apropessin a la Plataforma d'Afectades per la Hipoteca i el Capitalisme (PAHC) del Bages.

Arévalo es va vincular a la lluita de la plataforma, va trobar suport per aturar el seu desnonament i, fa cinc anys, la seva situació va canviar. L'1 de maig del 2021, la PAHC Bages va ocupar un edifici propietat del fons estatunidenc Cerberus, que feia més de deu anys que estava buit, per allotjar-hi sis famílies. Des de llavors viu en l'immoble amb el seu marit i la seva filla, lluitant per poder quedar-s'hi. El mes d'agost, li va arribar la notícia que més esperava: l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, en col·laboració amb l'Ajuntament de Manresa, compraran l'edifici per mirar de regularitzar la situació de les famílies que hi viuen amb lloguers socials.

“M'ho van explicar els companys i no m'ho creia, fins que no va sortir als diaris, no m'ho vaig acabar de creure”, explica Arévalo. “Aquella setmana tenia vacances i vaig dormir... que no vegis, sense haver de menjar-me el cap”, detalla. El camí no ha estat fàcil, i fa uns mesos ens explicava com l'amenaça del desallotjament li llevava la son. Ja portava dos intents de desnonaments aturats a la porta, el darrer al febrer amb un centenar de persones passant la nit al bloc, el 23 de setembre es preveia una nova data de llançament, en aquest cas no només de la seva família sinó de totes les que viuen al bloc.

La PAHC Bages feia mesos que preparava la resistència del que anomena Bloc 8, i aquesta victòria se suma a un bagatge que mostra de què és capaç amb l'organització popular: fins al moment que es va conèixer la notícia, mig centenar de famílies havien aconseguit regularitzar la seva situació amb lloguers socials en blocs ocupats per la PAHC a Manresa.

OBRA SOCIAL

El juny del 2013, la PAHC Bages ocupava un bloc propietat de CaixaBank al barri antic de Manresa, ben a prop de la Seu. Era el dotzè bloc propietat d'un banc alliberat com a part del que les plataformes d'afectades per la hipoteca havien anomenat “obra social”, ironitzant amb la denominació de la qual presumien les caixes d'estalvi mentre desnonaven famílies. A la façana d'aquell bloc, una gran pancarta s'apropiava del que havia es-

tat un dels lemes publicitaris més famosos de La Caixa: “Obra Social La PAHC. Parlem?”

Des de llavors, la PAHC Bages ha ocupat un total de nou blocs amb 86 habitatges, convertint Manresa en ciutat de referència en la recuperació d'immobles propietat del sector financer per real·lotjar famílies que es troben en risc de quedar-se al carrer. Avui encara gestiona col·lectivament set d'aquests edificis on, segons el cens que va fer la plataforma l'any passat, hi viuen més de 200 persones, un centenar de les quals són menors d'edat.

Quan van ocupar el primer bloc a Manresa, l'estratègia de les PAH era fer servir l'ocupació per aconseguir un lloguer social per a les famílies, és a dir, real·lotjar-les en altres pisos del mateix banc. Després de pocs mesos, l'estratègia va reeixir: CaixaBank va oferir aquesta fórmula a les cinc famílies que vivien al bloc, i es va comprometre a cedir l'edifici a l'Ajuntament de Manresa per incorporar-lo al parc públic. Uns mesos abans, la PAH de Terrassa havia aconseguit també que CatalunyaCaixa real·lotgés onze famílies que feia un any i mig que vivien a un dels seus blocs a la ciutat també ocupant.

Eren victòries sense precedents, símbol d'un moment marcat per la crisi econòmica en què es podia constatar, però, com l'organització col·lectiva de la PAH demostrava setmana rere setmana que es podia posar en escac el poder financer i aconseguir respostes per a les famílies amenaçades per desnonaments.

La campanya Obra Social de la PAH va néixer per fer front a necessitats que cremaven: quan els jutjats convocaven desnonaments amb dates obertes, era impossible resistir a la porta, i ocupar pisos de bancs es va veure com una alternativa possible. Hi va haver un primer moviment, fet amb discreció, a Terrassa, i un segon, ja fent-ho públic amb una campanya comunicativa a Montcada i Reixac: Elisa Díez i la seva família van tornar a entrar al pis on havia viscut, pocs dies després del seu desnonament, i la PAH va anunciar la creació de la seva Obra Social.

EDIFICIS ABANDONATS I TRADICIÓ DE LLUITA

Manresa ha estat el lloc on més s'ha portat a la pràctica l'Obra Social aplicada al moviment per l'habitatge. És atribuïble a diverses raons. Una és el seu moviment popular i una tradició d'okupació d'espais buits. “Hem tingut una certa herència i continuïtat des que l'any 2002 s'ocupa l'espai del primer centre social, més vinculat al que llavors se'n deia moviment okupa”, explica Bernat Segon, de la comissió d'Obra Social de la PAHC. “S'ha anat here tant la idea d'entendre l'ocupació com una eina de lluita contra l'especulació; entre altres, l'espai on sempre ens hem reunit com a PAHC, l'Ateneu Popular La Sèquia, també neix amb l'okupació de l'edifici”, detalla. Segon també explica que “la PAH d'aquí, des del principi, va posar la ‘C’ d'afectades pel capitalisme com a afe-gitó, que volia dir que, més enllà de respondre a la problemàtica de l'habitatge en la seva diversitat de casuístiques, hi havia una crítica més afilada al sistema capitalista, i s'entenia l'okupació com una eina més legítima que en altres indrets”.

Les habitants del Bloc 8 se sumen al mig centenar de famílies que han aconseguit regularitzar la seva situació amb lloguers socials en blocs ocupats per la PAHC a Manresa

Concentració a Manresa, el gener, contra un intent de desnonament al Boc 8 ocupat per la PAHC Bages. | ZALO LORZA

Una altra raó de la puixança d'aquesta estratègia a Manresa és el parc d'habitatges buits a la capital del Bages. “Manresa és la ciutat gran amb més pisos buits per habitant, i el fet que hi hagi milers d'habitatges buits fa que les ocupacions hagin tingut més recorregut que en altres indrets”, apunta Segon. L'últim cens d'habitatges, del 2021, xifra en un 14% els habitatges buits a la ciutat; el 2011 era un 24%. Pel que fa a la propietat, segons dades publicades l'any passat pel grup municipal de Fem Manresa, un 2,8% de propietàries concentren un 22,80% dels immobles a la ciutat.

NEGOCIACIONS COL·LECTIVES

Juanma Luque va arribar a la PAHC Bages el 2013, pocs mesos després de la seva creació. Arrossegava un problema amb la hipoteca després d'un divorci i es veia en risc de quedar-se al carrer. Va ser una de les persones reallotjades al primer bloc recuperat per la PAHC, però la solució no va ser com esperava. “Em van donar un lloguer social en un pis que estava fet una merda i no donaven cap mena de resposta”, recorda.

Després d'aquella primera experiència, des del col·lectiu es va tenir clar que “la defensa, la negociació i la resistència d'un bloc ha de ser de forma conjunta i fugir molt de les lògi-

ques de negociar cas per cas i de donar solucions individuals a les famílies, com se sol fer”, apunta Clàudia Sorinas, també activista de la PAHC Bages. “Cal ser un bloc, no només en l'estructura de l'edifici, sinó una mena de bloc humà”, il·lustra.

Quan l'abril del 2014 es va ocupar el Bloc 2, propietat de la Sareb -l'entitat publicoprivada creada per absorbir els actius tòxics de la banca-, l'aposta política de la plataforma no era buscar reallotjaments individuals sinó regularitzar la situació de totes les famílies dins del mateix edifici que ocupaven. “La idea és evitar la dispersió i mantenir la unitat de convivència i també política de les famílies que ja acumulen un cert temps de trajectòria, de formació i de pertinença al col·lectiu”, explica Sorinas. “Això permet assumir el conflicte amb molta més força, preparació i consciència que si s'ha produït la dispersió, perquè llavors lluitar la renovació del lloguer, pel manteniment del bloc o el que sigui depèn molt més de l'individu i es perd força”.

Al Bloc 2 es va aconseguir que la Sareb cedís l'edifici a l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, que al seu torn va oferir acords de lloguer a les famílies en situació vulnerable que l'havien ocupat. Uns mesos més tard, es va entrar al Bloc 3, també propietat de la Sareb. En aquest cas no es va aconseguir la cessió, però es va lluitar pis a pis, i gràcies a les proteccions ►

► legals conquerides per la PAH al Parlament, sí que es van acordar lloguers socials per a les famílies en situació d'exclusió residencial, que tenien drets davant un gran tenidor.

LA CONQUESTA DELS LLOGUERS

A Juanma Luque tampoc el van deixar a l'estacada en un pis on no podia viure. El 2015 es va ocupar un altre edifici buit propietat de la Sareb, el Bloc 4, i ell es va instal·lar en un dels quatre habitatges. Als baixos s'hi va crear l'Escola Popular de Manresa. “Ja fa onze anys que soc aquí: deu ocupant, amb tres desnonaments que s’han aturat gràcies a la gent de la PAHC i altres col·lectius, i un de lloguer”, celebra Luque, mentre recorda com el fet de signar un contracte de set anys li ha canviat la vida: “Era el que volíem, un lloguer assequible i la seguretat que no ens faran fora, no ens vindran més ordres de desnonament; sense aquesta seguretat no hi ha família, no hi ha salut mental, no hi ha res”.

“El que volem no és deixar de pagar i viure per la cara, com diu molta gent. Només volem un lloguer assequible; mai no serem milionaris, però hem de poder pagar el que podem”, diu. És el mateix que reivindica Yuli Arévalo, al Bloc 8: “La gent treballa, però no arriba a final de mes perquè els lloguers estan pels núvols, i el que demanem les sis famílies del bloc és un lloguer social que puguem pagar”, reivindica.

El Bloc 6, propietat del BBVA, va ser ocupat el novembre del 2016 i, gràcies a la pressió col·lectiva, van aconseguir que el comprés l'Agència de l'Habitatge de Catalunya. Zineb Bouih hi va arribar amb el seu marit i un fill petit, embarassada de set mesos, i amb la por que els arribés un desnonament, però era una amenaça amb la qual ja convivia: “Vivíem de lloguer en un pis que estava en molt mal estat, ens queia el sostre, i quan el meu

marit es va quedar sense feina, no teníem res, zero ingressos”, rememora. La seva filla va néixer al bloc i ja té nou anys. Ara la situació és molt diferent: amb un lloguer social de set anys, se sent segura i ja no viu amb la por de quedar-se al carrer.

El Bloc 7 va arribar a l'inici del 2018, en un edifici propietat de la immobiliària Nargam SA. La informació que en va publicar aleshores la *Directa* començava amb una dada contundent: “Més d’un bloc l’any”. Era el ritme d’ocupacions de la PAHC Bages fins aquell moment.

Després d’una campanya de pressió es va aconseguir un acord mitjançant el qual la propietat va llogar l’edifici a l’administració, que al seu torn ofereix lloguers assequibles a les famílies. A banda, però, es va fixar un precedent important per garantir drets a les persones en situació irregular. Si bé l’administració no els pot fer un lloguer, van incloure en l’operació a la Fundació Hàbitat3 per poder oferir lloguers socials a famílies que no comptaven amb permís de residència. “Vam establir un precedent jurídic, i també un precedent a escala de moviment per l’habitatge -reivindica Bernat Segon-. L’administració no hauria fet els esforços per trobar una solució com aquesta sense tota la pressió i la capacitat que hem tingut de comunicar bé les coses, sortir i lluitar per les veïnes”.

PARC COL·LECTIU D’HABITATGE

Avui, la PAHC Bages forma part de la Confederació Sindical d’Habitatge de Catalunya (COSHAC). En aquest àmbit, es planteja, continuant amb la tradició de l’Obra Social de la PAHC, la reivindicació d’un Parc Col·lectiu d’Habitatge. “Amb la Confederació volem seguir aquest fil i poder abordar col·lectivament com consolidar el compromís de les persones que viuen als blocs, com pensar

L'Escola Popular de Manresa es va establir als baixos del Bloc 4.
| **SERGI RUGRAND**

Juanma Luque és un dels residents actuals del Bloc 4, situat al número 12 del carrer de Sobrerroca. | **RICARD RENALIAS**

Concentració contra un intent de desnonament del Bloc 8, l'any 2025.

Yuli Arévalo, veïna del Bloc 8.
| ZALO LORZA

processos de politització a llarg termini des del moment que s’ocupa, com abordar els conflictes o la possible desvinculació de les famílies amb el col·lectiu d’habitatge”, remarca Clàudia Sorinas.

Sense anar més lluny, davant la impossibilitat de gestionar els conflictes al Bloc 5, la PAHC Bages se’n va desvincular abans d’aconseguir una solució. “Alliberar blocs mai és la panacea, perquè la gent que hi viu sovint ha viscut situacions molt dures al llarg de la vida”, apunta Bernat Segon. “Al mateix temps es poden produir moltes dinàmiques de suport mutu. Al Bloc 7, per exemple, es van organitzar per cuidar una de les veïnes per tal que no l’haguessin de portar a una residència”, apunta.

D’altra banda, la idea d’un Parc Col·lectiu d’Habitatge planteja, per Sorinas, “una concepció més gran, de sentir que ens pertany; no ho alliberes i ja està, sinó que d’alguna manera estàs acumulant estructura”. “La idea és poder consolidar els blocs i caminar cap a una gestió més comunitària i col·lectiva”, rebla Segon.

UNA VICTÒRIA COL·LECTIVA

Els blocs 8 i 9, que es van ocupar el Primer de Maig de 2021 i de 2022, respectivament, es van trobar una situació molt menys favorable que els anteriors. Bernat Segon destaca que es van ocupar després d’una gran campanya de criminalització de l’ocupació, que ha generat un canvi en el consens polític i ha fet més difícil aconseguir solucions per a les persones que no tenen garantit el dret a l’habitatge.

“Si ha costat tant guanyar el Bloc 8 ha estat per aquest canvi de discurs, hem hagut de destinar molta més energia que en altres blocs de la PAHC per aconseguir una solució”, lamenta l’acti-

vista. També destaca, però, que és una victòria molt significativa en el moment actual: “En aquest context reaccionari en què ens volen convèncer que la migració i l’ocupació són l’origen de tots els problemes, és molt important haver aconseguit que l’administració compri un bloc on la majoria de veïnes són migrants i estan ocupant un edifici, és recordar que són persones que també tenen dret a un habitatge i a una vida digna”.

Des de la PAHC emfatitzen que la victòria és col·lectiva. “Hem tingut una resposta i una lluita constant, de tots els col·lectius de Manresa, de la COSHAC, de la gent que ha vingut a aturar els desnonaments, que ha enviat vídeos”, agraeix Yuli Arévalo.

“Una de les potencialitats que ha tingut aquesta lluita ha estat la d’unir diversos actors, des d’entitats d’acció social com Càritas o l’associació de veïnes, però sobretot el precedent que suposa la convocatòria d’una vaga de professorat per donar suport al bloc”, afegeix Segon. Els sindicats USTEC, CGT i la Intersindical, organitzats amb la plataforma de Docents pel Dret a l’Habitatge, havien convocat una vaga parcial el matí del 23 de setembre per ser presents al desnonament anunciat. La PAHC ha aconseguit la victòria abans d’arribar a aquest extrem.

“Esperem que el Bloc 8 sigui un referent de lluita pel moviment de l’habitatge, un símbol del que podem aconseguir col·lectivament des de les diferents organitzacions”, reivindica Segon. I Arévalo envia un missatge clar: “Hem de continuar lluitant pels nostres drets; si no lluitem i callem, mai no ens escoltaran”. Aquest agost finalment ha pogut dormir tranquil·la, però avisa que a partir del setembre “continuarem lluitant amb molta més força perquè s’acabin tots els desnonaments”. ●

TANQUES AMB
PLANTES ENFILADISSES

Molt útils per enverdir la infraestructura.

ARBRES
PERIFÈRICS

Als voltants de l'escola hi hauria d'haver arbres que també facin ombra, sobretot als llocs on la gent espera.

PUNT D'AIGUA

Fonts amb aigua per consumir.
Basses d'aigua en moviment per evitar la cria de mosquits i evitar l'embussament.

ARBRES

Abundants, de fulla ampla perquè puguin generar ombra natural, sense estar rodejats per cap tanca ni base de ciment perquè puguin créixer

escocells a la base. Adaptar la poda perquè puguin fer ombra al final de curs i durant els casals d'estiu.

TERRA

Natural i permeable, per exemple amb sorra o herba, i que sigui permeable. Evitar materials com el formigó, el ciment i el cautxú.

ILLES DE
PLANTES
AROMÀTIQUES

Per atraure insectes.

VEGETACIÓ
DISSENYADA
EN ILLES

Amb arbres i arbustos de diferents alçades amb accés fàcil per passejar entre la vegetació

Arbres amb
flor i fragàncies
agradables:
arbre de l'amor

Arbres de fulla ampla: moreres

HORT

Que s'hi pugui circular i amb taules de cultiu accessibles per a persones amb mobilitat reduïda

Arbres de tronc baix ramificat: que permetin el joc i inclús pujar-hi. Per exemple, la figuera, l'olivera o el raïm de moro (*Phytolacca americana*).

Arbres fruiters: que puguin fer fruits abans de l'estiu, per exemple pomeres, cirerers o tarongers.

Com adaptem els patis escolars a la crisi climàtica?

TEXT: **MARINA TORRES**

INFOGRAFIA: **SERGIO ESPÍN BUSTOS**

REVISIÓ CIENTÍFICA: **CORINA BASNOU**

IGLÚS DE PLANTES

Espais d'ombra on els infants poden jugar. És una manera de substituir "mobiliari" de joc tradicional que se sobreescalfa o que no genera frescor.

RACONS SALVATGES

Per una banda, deixar créixer la vegetació espontània perquè atraiu insectes. Per altra banda, crear zones de joc naturals amb troncs o sorra perquè l'alumnat experimenti directament amb la natura i desenvolupi la seva imaginació.

És l'hora del pati! Sona el timbre i els infants corren cap al seu lloc preferit de l'escola: el pati. Allà on poden jugar, esmorzar i xerrar. Quan fa calor, però, es pot convertir en un dels llocs més incòmodes.

En l'etapa infantil, l'espai de l'esbarjo és fonamental per garantir el benestar dels infants i, alhora, l'èxit educatiu. Tot i això, molts centres no tenen cap mena d'ombra als patis i, si en tenen, estan fets de materials que provoquen encara més calor. La ciència confirma que el futur serà cada vegada més calorós. De fet, un informe de l'Institut Metròpoli, la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i l'Institut de Recerca en Energia de Catalunya (IREC) adverteix que la meitat dels centres educatius públics de Catalunya no estan preparats per suportar-ho. Davant d'aquest repte, el Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions

Forestals (CREAF) ha participat en diversos projectes per assessorar en el disseny de patis d'escoles i espais amb ombra i humitat per alleugerir els efectes de la calor, els anomenats refugis climàtics. I el missatge és clar: passar del gris al verd.

Aquest canvi de color també té un doble efecte perquè reconnecta els infants amb la natura. "Els patis també han de ser aules a l'aire lliure per fer activitats vinculades al currículum educatiu, inclòs l'art, la biologia, la literatura o les matemàtiques", explica Corina Basnou, investigadora del CREAM. I qui dissenya aquests patis? L'ecòloga recorda que ha de ser un treball coordinat entre diferents disciplines, com l'arquitectura, la salut, la pedagogia, l'ecologia i fins i tot, la sociologia. Però sobretot, en aquest procés no ens podem oblidar de la veu més important: la dels mateixos infants.

JARDÍ DE PAPALLONES

Posar plantes ornamentals que agraden a algunes espècies de papallones.

Els xiulets de Minneapolis o la resposta orgànica al tecnopoder feixista

Els sistemes d'autoorganització amb els quals la ciutadania dels EUA fa front a les ràtzies antimigratòries de l'administració ens donen una lliçó: qualsevol plantejament que vulgui respectar la vida humana, desintoxicar les economies i aturar les extincions biològiques ha de fer-ho enfrontant-se a l'agenda ultracapitalista de l'extrema dreta

TEXT: **DAVID GILBERT**

INVESTIGADOR DE L'ICTA-UAB

IL·LUSTRACIÓ: **LUCA SCANDURRA**

Eixams de drons arrasant Gaza i cartografiant aeroports europeus, càmeres de carrer Flock i xarxes de cibervigilància que cataloguen tota persona que es mou per les grans ciutats o fa servir un telèfon mòbil, exèrcits de bots dirigits per estats que fan servir vídeos *deepfake* i mems per alterar les psiques de les persones. Les eines de l'autoritarisme estatal estan canviant molt ràpidament. Una gran part del creixement econòmic dels Estats Units durant els darrers anys ha consistit en unes indústries de vigilància digital i armament cada cop més grans, amb Palantir i Amazon Web Services permetent als governs crear bases de dades gegantines sobre la vida de les persones, amb resultats abominables. Les tecnologies digitals i d'intel·ligència artificial ja han començat a actuar com a acceleradors de la dominació i l'esgotament dels treballadors i de les ecologies de la Terra. Comentaristes i acadèmics adverteixen cada vegada més sobre paral·lelismes geopolítics amb el fill més pervers del segle XX, el feixisme, només que aquesta vegada els nous feixistes, allò que molts als Estats Units anomenen el *flash*, estan equipats amb sofisticades tecnologies di-

gitals de guerra, vigilància, policia i propaganda.

Tanmateix, els moviments antifeixistes d'arreu del món han començat a adaptar-se, inventant tecnologies orgàniques com a noves formes de contrapoder. Per exemple, quan Donald Trump va desplegar per Minnesota l'Immigration Control and Enforcement (ICE), convertit fa poc en una milícia federal MAGA, per segrestar, detenir i deportar persones racialitzades, la resposta ciutadana fou imprimir massivament en 3D milers de xiulets, una tecnologia simple, però eficaç. A Minneapolis, un històric centre d'activisme d'esquerres, els manifestants porten aquests xiulets quan surten als carrers per interrompre les operacions de l'ICE.

Durant més d'un any, els mateixos activistes i manifestants han vigilat els agents de l'ICE durant les seves batudes a la ciutat. Amb telèfons mòbils per comunicar-se mitjançant grups de Signal xifrats, intenten advertir el veïnat abans que arribin els agents. Milers de persones segueixen aquests grups a l'espera de notícies sobre una batuda. Quan aquesta es produeix, arriba el moment de sortir corrents de casa, fent sonar els xiulets anti-ICE, perquè qui els senti

pugui escapar si es troba en perill. A les alarmes s'hi sumen consells comunitaris d'autodefensa i grups clandestins, amb desenes de milers d'integrants.

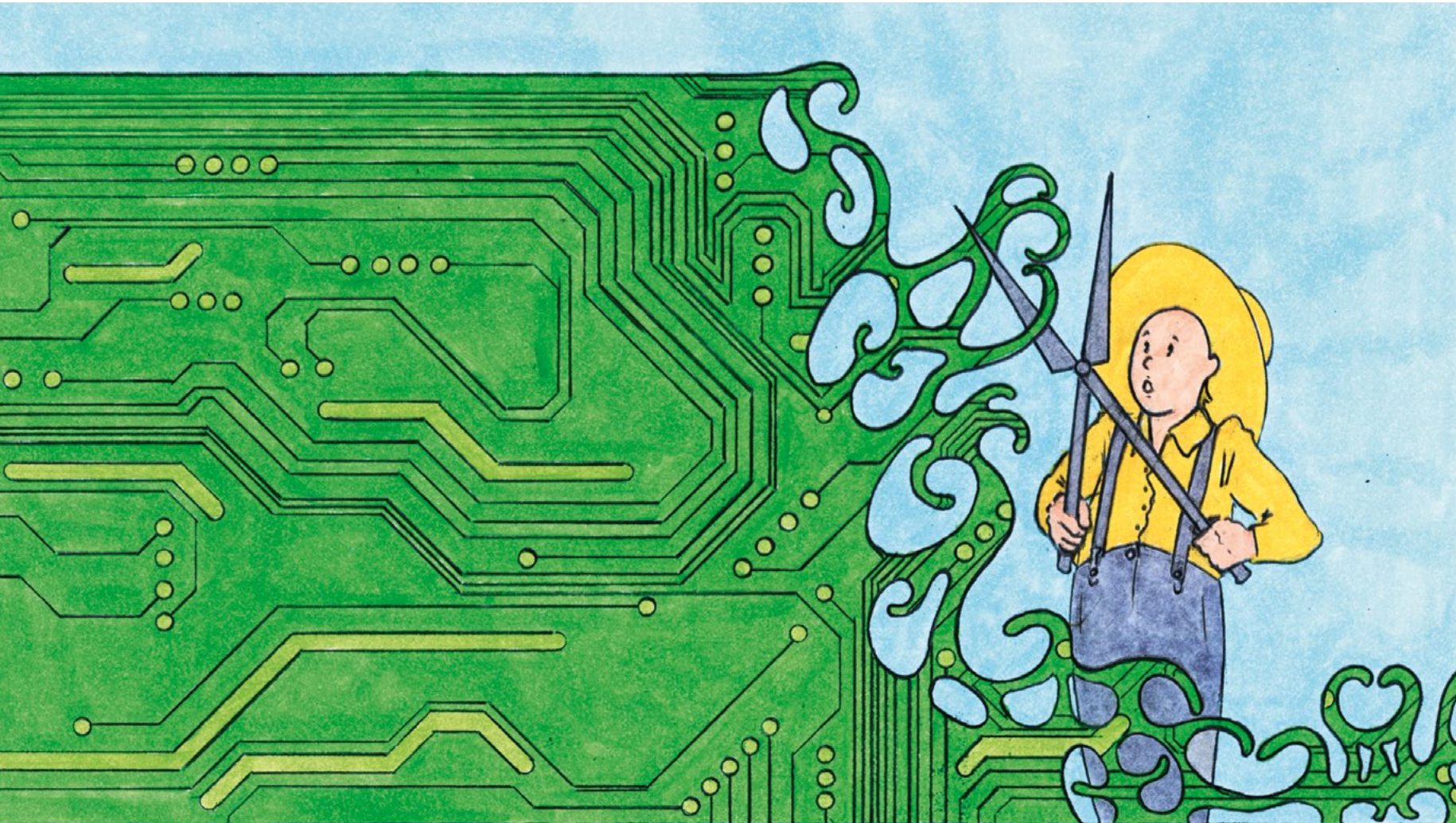
Atès que algunes persones sense papers dubten fins i tot de sortir de casa per por d'acabar engruixint la llista de desaparegudes després d'una operació federal a les parades d'autobús o a les portes de les escoles, les xarxes d'ajuda mútua organitzen sistemes de transport per ajudar-les a arribar als seus llocs de treball i centres educatius sense ser detectades. Els consells comunitaris han creat els anomenats "bloquejos filtre" als carrers dels barris, dissenyats per permetre el pas lliure dels veïns, però impedir el dels agents federals. Els grups de defensa comunitària fan contravigilància sobre les autoritats federals, instal·lant-se davant la seu de l'ICE al Fort Snelling, un complex federal situat a la confluència dels rius Mississipi i Minnesota, que fluïxen cap als boscos del nord i les praderies occidentals.

Fa cent cinquanta anys, l'Exèrcit dels Estats Units va obligar milers de persones del poble dakota a marxar cap a un camp de concentració en un fort. Centenars de presoners van mo-

rir allà durant el seu primer hivern, assassinats, congelats o de fam. Ara, les forces federals exerceixen noves formes de dominació des del fort, en el que el govern federal defineix com a "territori no organitzat": terres que mai no van ser incorporades a cap estat ni a govern de nació indígena i que, per tant, romanen sota el control directe de la presidència de la Unió per mitjà del Departament de l'Interior.

Al barri de Whittier, a Minneapolis, la ciutadania va aixecar durant un temps una zona autònoma bloquejada al lloc on l'ICE va assassinar Alex Pretti, un infermer que defensava la comunitat migrada. És el mateix tram de formigó que, durant les revoltes després de l'assassinat de George Floyd, el maig de 2020, va alimentar un epicentre d'intensa organització antipolicial emmarcat en la campanya Black Lives Matter. Des de maig de 2020 i durant més d'un any, els moviments d'alliberament van controlar una illa de cases del barri, declarada com una zona lliure de policia.

Als límits de Fort Snelling, una infraestructura que era i continua sent tal com ha assenyalat Nick Estes, periodista i activista de Minnesota- una infraestructura del poder dels Estats

Units per al genocidi dels pobles indígenes i del poble dakota, els organitzadors de First Nations United han iniciat un campament de protesta i pregària amarat de la ideologia *Land Back*, que reclama les terres que van ser arrebassades a les seves famílies fa més d'un segle. Des de l'òptica d'aquests moviments d'alliberament, només la reterritorialització dels territoris com a "Terra Indígena" pot posar fi als cicles històrics de detenció i assassinat perpetrats per l'Estat federal nacionalista blanc en aquest lloc.

Les tàctiques abolicionistes d'impedir que els agents federals facin la

seva feina sostenen i fan possibles diverses formes de lluites d'alliberament. Tal com es practica als carrers, l'autodefensa contra l'ICE es converteix en una lògica contra el nacionalisme blanc, perquè l'ICE apunta contra persones racialitzades, a qui converteix en els "il·legals" de la diàspora global.

Les revoltes també expressen lògiques d'oposició al capitalisme, perquè el capital multinacional busca restringir les llibertats de moviment i mobilització de les persones, especialment a través de les fronteres dels Estats nació, per explotar les desi-

gualtats dels mercats laborals globals creades pel colonialisme, l'imperialisme i l'intercanvi desigual. A mesura que l'administració Trump etiqueta les persones participants com a "antifa", i les declara formalment membres d'una organització terrorista domèstica, aquestes persones es converteixen en revolucionàries als ulls d'un Estat cada vegada més feixista, ho vulguin o no.

Fer sonar un xiulet per aturar les batudes de l'ICE planteja un desafiament als tecnofeixismes. També ho són els esforços, ben poc tecnològics, per transportar i donar refugi a les persones perseguides per ser deportades. Encara calen moltes més tecnologies orgàniques com aquestes per articular un rebuig ferm al *flash* i a la ingent quantitat d'energia que avui exigeixen les tecnologies digitals del militarisme i de l'economia de consum. Els centres de dades d'intel·ligència artificial consumiran, abans que acabi aquesta dècada, tanta electricitat com tota l'Índia. També consumiran enormes quantitats d'aigua dolça. Tot això passa en un context de clima ja desestabilitzat i amb reserves decreixents d'aigua dolça arreu del món. El *dia zero*, el moment en què una gran ciutat

es quedi sense aigua potable, és ja molt a prop a urbs com la Ciutat de Mèxic, Chennai i Teheran. Els planificadors de Los Angeles treballen intensament per continuar ampliant unes fonts d'aigua cada vegada més minvants i construir noves infraestructures per extreure'n de conques hidrogràfiques cada vegada més llunyanes.

El poder del *flash* és, en part, tecnopoder, cosa que planteja la necessitat de lluites per crear noves tecnologies orgàniques que sostinguin una vida lliure de dominació i basada en una igualtat col·lectiva entre les comunitats humanes i les comunitats més àmplies d'éssers vius (és a dir, les ecologies). Però qualsevol política ecològica que pretengui respectar la vida ecològica humana, descarbonitzar i desintoxicar les economies i aturar les extincions biològiques, s'ha de fer enfrontant-se a les estructures d'extrema dreta i capitalistes. El *desgel* de l'ICE i posar fre a què es desgelin els casquets polars són només dos components d'una mateixa lluita per fer decreïxer l'economia planetària i evitar que domini la vida del planeta. D'un simple xiulet sorgeix una resposta orgànica al tecnopoder feixista.●

El 'desgel' de l'ICE i posar fre al desgel dels casquets polars són només dos components d'una mateixa lluita per fer decreïxer l'economia i evitar que domini la vida del planeta

Amb xarxa veïnal, la calor no colpeja

TEXT: **LUNA JAÉN SÁNCHEZ**
MEMBRE DE LA COORDINADORA DE RUSSAFA

IL·LUSTRACIÓ: **LUCIE DUBOEUF**

L'augment de la calor a l'estiu a les ciutats no sols amenaça la salut i la qualitat de vida. També contribueix a l'individualisme i a la reclusió domèstica i, per tant, representa una amenaça per a les relacions i el suport mutu veïnal. Una iniciativa autogestionada al barri valencià de Russafa treballa per preservar-les

Un nou estiu a les ciutats i, com ja s'està normalitzant, les temperatures es tornen a situar molt per damunt del que era habitual fa unes dècades. La calor extrema s'ha convertit en un dels elements que defineixen la nostra vida urbana contemporània, una nova realitat climàtica que no es pot entendre només a causa de l'augment de les temperatures. La crisi de l'habitatge, que redueix progressivament l'espai disponible per a viure i obliga cada vegada més persones a passar bona part del seu temps fora de casa, es desenvolupa hui en paral·lel a una mobilització educativa històrica que ha situat la necessitat d'un pla climàtic als centres escolars entre les seues reivindicacions.

Parlem, per tant, d'una crisi eco-social que exigeix abordar l'adaptació a la calor des d'una mirada més ampla, des de la justícia climàtica, que reconega que el canvi climàtic no afecta tothom de la mateixa manera i que l'estiu colpeja amb més força aquelles persones i territoris que ja es troben en situació de vulnerabilitat.

La resposta institucional davant aquesta emergència i les seues desigualtats socials s'ha limitat fins ara a intervencions escasses i testimonials en uns pocs centres educatius o a iniciatives com els anomenats "refugis climàtics", una presumpta xarxa d'equipaments públics on la ciutadania podria protegir-se de les onades de calor. A la ciutat de València, per exemple, aquesta xarxa dista molt de ser un recurs planificat a l'altura de les circumstàncies. En molts barris es redueix a la biblioteca municipal amb uns horaris que, sovint, ni tan sols cobreixen les hores de màxim risc. Espais que ja existien, amb modificacions mínimes o inexistents, han

acabat constituint la principal resposta dels organismes públics a la calor, una situació que evidencia la seua incapacitat per afrontar una transició ecosocial que ja no és una opció de futur, sinó una necessitat del present.

Al barri valencià de Russafa, aquesta insuficiència de recursos ha trobat una resposta alternativa: l'organització veïnal. Per mitjà d'un projecte impulsat per la Coordinadora de Russafa i la cooperativa La Dula, el veïnat ha explorat formes innovadores d'adaptació climàtica que ofereixen pistes de com les ciutats podrien començar a esdevenir espais més habitables.

A partir d'una pràctica profundament arrelada a la cultura mediterrània, com és prendre la fresca, les veïnes i veïns han construït una alternativa a la reclusió domèstica a la qual sembla induir un espai públic cada vegada més inhòspit durant els mesos de calor. Pot semblar paradoxal que traure les cadires al carrer en un moment marcat per la manca de zones verdes, d'espais d'ombra i de llocs on refugiar-se de les altes temperatures pugui esdevenir una estratègia d'adaptació climàtica. Però la força d'aquesta pràctica no resideix en el fet que el carrer siga a hores d'ara un espai adaptat, sinó en la seua capacitat de reconstruir els vincles comunitaris en un context en què l'aïllament social i les respostes individuals pa-reixen imposar-se.

Compartir temps amb el nostre veïnat és conèixer les seues necessitats i vulnerabilitats, però també els sabers i les cures que poden oferir i aquest intercanvi pot derivar en la creació de xarxes de detecció de llars més vulnerables a la calor. És precisament per possibilitats com aquesta que, com resumeix una de les pro-

clames del projecte, "amb la xarxa veïnal la calor no colpeja". Perquè entendre millor l'entorn que habitem és també desenvolupar una capacitat col·lectiva més gran per a imaginar noves formes d'adaptació, fins al punt que la comunitat mateixa esdevinga una forma de refugi climàtic.

L'ocupació compartida de l'espai públic genera una necessitat immediata de transformar-lo, aguditzant l'enginy fins a arribar a iniciatives tan creatives com la fabricació artesanal d'ombratges, la distribució de ventalls en punts estratègics del carrer o la incorporació de jocs d'aigua per mantindre refrescats a xiquetes i majors. Totes elles són formes de no deixar d'habitar les nostres places i carrers, malgrat un efecte d'illa de calor cada

volta més agreujat per la hiperurbanització i l'abandonament públic.

Però si alguna cosa ens ensenya la iniciativa veïnal de Russafa és que l'acció ha d'anar més enllà d'estratègies improvisades d'un veïnat obligat a organitzar-se davant de la crisi. Si les administracions no escolten les reflexions a les quals aplega la ciutadania, difícilment aquestes experiències podran esdevenir un canvi estructural.

D'una banda, s'ha d'iniciar una adaptació climàtica de l'espai urbà al voltant d'entorns accessibles i ar-

relats a la ciutadania, que no deixi fora els punts de trobada naturals dels barris com ara els escolars, des dels seus patis fins a les portes i zones d'espera. L'adaptació ha de prioritzar les transformacions profundes de l'ecosistema a través d'una progressiva renaturalització de la ciutat o recolzant-se en actuacions efímeres en els espais més exposats a l'escalament als quals encara no arriben les infraestructures actuals.

Per altra banda, no s'ha d'oblidar que l'atenció als canvis ambientals té una gran dimensió social, per la qual cosa també són necessàries mesures per a enfortir les xarxes comunitàries. Només eixint del paradigma individual tan propi de les nostres ciutats d'avui, abordant fenòmens com la so-

ledat no desitjada i reduint les situacions de vulnerabilitat, podrem fer front a la desigualtat climàtica. No es tracta de tornar al passat, sinó de recuperar el que les formes de vida urbanes han anat erosionant: el coneixement de l'entorn, el suport mutu i la vida als carrers. Només així, amb ciutats amb un teixit veïnal sostingut per entitats públiques sensibles a l'emergència i a les seues injustícies, podrem construir barris capaços de fer front a aquesta calor que ja s'ha convertit en un personatge més al nostre escenari urbà. ●

Compartir temps amb el nostre veïnat és conèixer les seues necessitats i vulnerabilitats, però també els sabers i les cures que poden oferir

“La festa és un espai de resistència per a qui rep la violència del sistema”

Yuliana Ortiz Ruano és una escriptora equatoriana que reivindica la música i el carnaval com a actes de resistència de la diàspora africana a Amèrica i per fer memòria de l'esclavisme. Ha reflectit aquest univers en novel·les com 'Fiebre de Carnaval', que transcorre durant el Carnaval d'Esmeraldas, la seva localitat natal

TEXT: **JORDI CAMPABADAL GRAUS**

FOTOGRAFIA: **JOANNA CHICHELNITZKY**

Entre les cinc obres publicades de Yuliana Ortiz Ruano (Esmeraldas, l'Equador, 1992), hi ha un recull de contes, tres de poesia i una novel·la, *Fiebre de Carnaval* (2022), editada per La Navaja Suiza i ubicada en un lloc i temps molt concrets, el Carnaval d'Esmeraldas i la crisi de la dolarització a l'Equador. “El carnaval no és una festa despolititzada o menys important que un míting polític, sinó un acte d'origen pagà on les comunitats indígenes i negres van trobar l'espai per reafirmar la seva identitat quan la vigilància colonial ho impedia”, explica Ortiz. També relata com al Carnaval d'Esmeraldas hi ha diversos actes on es recorda la història de l'esclavisme en aquell territori, alguns dels quals fins i tot han estat prohibits. En aquest sentit, l'escriptora reivindica la festa també com “un espai de resistència i expressió política”, perquè, “per a moltes persones sobre les quals recau tota la violència del sistema, no hi ha possibilitats d'accedir a altres espais de construcció comuna”, afirma.

“Encara avui molta gent fa servir el carnaval per militar, pintar les parets o qüestionar el poder, i continua sent un acte que amenaça l'ordre colonial i la construcció nacional que nega el racisme mentre manté la divisió racial del treball”, defensa. Aquesta naturalesa es reflecteix en diferents passatges de

Segons l'autora, “encara molta gent fa servir el carnaval per militar, pintar les parets o qüestionar el poder, i continua sent una amenaça per a l'ordre colonial i la construcció nacional que nega el racisme”

la seva novel·la, i la importància de la celebració es plasma amb frases com: “m'adono que sense el carnaval potser jo no hauria nascut”.

El carnaval conté aquest caràcter arreu del continent americà. Ortiz cita com a exemple l'existència d'aquesta celebració a Buenos Aires abans de l'establiment de la República argentina, amb una identitat profundament negra. “En aquells moments les persones africanes racialitzades i deshumanitzades com a negres eren la principal mercaderia que arribava als ports. D'allà neix el tango o la milonga. I també va donar pas a processos d'organització social”, explica. Amb tot, l'escriptora assenyala com molts sectors encara avui marquen distància amb aquesta memòria, i cita com a exemple el rebuig que va provocar l'actuació de Bad Bunny en alguns sectors a l'Argentina que neguen formar part de la tradició *latina*.

Un element central de la festa i la celebració carnavalesca és la música, de la qual Yuliana Ortiz també n'és una gran apassionada. “Per mi la música és una escola política, de consciència corporal i de gaudi. La música, sobretot la que més m'interessa a mi, la de la diàspora africana a Amèrica i el Carib, s'ha construït en un context opressiu: a les barriades, a les faveles i als *bateys*. I, amb tot, té un gest actiu de generositat radical, perquè fa ballar i està oberta a tota la humanitat”, relata. “Aquest és el gran acte poètic de la comunitat negra”, afirma l'escriptora.

Ortiz subratlla que la música és present en tot moment quan escriu. Amant de la salsa, té com un dels seus artistes referents al porto-riqueny Tite Curet Alonso, compositor prolífic de la discogràfica Fania Records, a qui descriu com “el més mal pagat de la Fania i el més fosc, amb molta consciència racial, i formació com a sociòleg, malgrat que això no significués res en el context de relació colonial entre els Estats Units i Puerto Rico”. Cita també Roberto Roena, “un dels primers que va girar la mirada cap al Brasil, creant molts arranjaments que venen de la samba i la bossa nova”, i a la resta d'artistes vinculats al segell Fania. A més, recalca la influència en ella d'altres

gèneres musicals com el funky o el kuduro, amb una menció especial a grup Buraka Som Sistema.

L'escriptora ha visitat enguany Barcelona en el marc de la cinquena edició del festival de literatura llatinoamericana de KM Amèrica, organitzat per la Casa Amèrica Catalunya, que va reunir una quarantena de participants de diferents geografies, generacions i tendències al voltant de taules rodones, muntatges teatrals i fins i tot una ruta literària. La uruguaiana Fernanda Trías o l'haitià Jean D'Amérique van ser altres convidats internacionals al certamen. Sobre els seus referents literaris, Ortiz esmenta que, malgrat que part de la seva formació es va basar en autories del con sud-americà, actualment la majoria de les preferències són del Carib: la guadelupenya Maryse Condé, els dominicans Junot Díaz i Rita Indiana o els cubans José Lezama Lima i Severo Sarduy.

En consonància amb el to polític que travessa tot el diàleg que mantenim, parlem de l'onada reaccionària que recorre el continent americà. “Per a les persones que descendim de la diàspora africana, la nostra vida està sota amenaça constant”, afirma, tot remarcant la manca d'accés als drets humans i recursos que pateixen aquestes comunitats. “És per aquest motiu que és important parlar del racisme antinegre, que afecta els cossos racialitzats com a negres, i també les persones que els rodegen, indígenes o mestissos, i viuen en les mateixes barriades i territoris”, explica.

Ortiz lamenta, a més, la situació que travessa el seu país sota la presidència del govern dretà de Daniel Noboa. “A l'Equador hem passat d'un govern d'esquerres a un de feixista. Cal entendre que un govern és algú amb qui et puguis barallar. Amb el de Rafael Correa no estàvem d'acord en tot, però podíem dissenyar i educatives sense les quals jo no existiria com a escriptora. La dreta, en canvi, a Llatinoamèrica, davant d'un dissens et fa desaparèixer o et mata”, lamenta. “Tal com hem parlat al llarg d'aquesta conversa, avui a l'Equador la festa també és per nosaltres un espai de resistència i expressió política”, conclou. ●

Qui en setembre té pansa, balla la dansa

TEXT: **SARA ROMERO ORTS**
FOTOGRAFIA: **JOANNA CHICHELNITZKY**

La pansa, un producte de gra gros, dolç i de pell forta, és el gra de raïm dessecat per l'acció del sol. En algunes comarques del País Valencià, com la Marina Alta, l'elaboració de la pansa fou una de les activitats econòmiques més importants al llarg del segle XIX. Dénia es va convertir en el principal port des d'on es comercialitzava aquest fruit a Anglaterra, els EUA o el Canadà, fins que, des dels començaments del segle XX, la competència d'altres regions productores i l'impacte de la plaga de la fil·loxera va minvar-ne el cultiu.

Avui, són comptats els casos de producció de pansa com a negoci. Tot i això, a pobles com Jesús Pobre (la Marina Alta), Ròtova (la Safor) o Benicolet (la Vall d'Albaida) es manté viu el costum de transformació del raïm moscatell en pansa per mitjà de l'escaldà. Aquesta tècnica, l'origen de la qual se situa en l'època romana, consisteix a bullir el raïm i, tot seguit, assecar-lo al sol sobre canyissos. D'aquesta manera, s'accelera el procés d'assecat en una setmana.

Es tracta d'un mètode d'elaboració en comunitat, realitzat tradicionalment entre la segona quinzena d'agost i la primera de setembre, que comença amb l'encesa del forn pel fogater i l'ompliment d'una caldera amb aigua, herba pansera i sosa càustica. A continuació, s'hi aboca el raïm, s'introdueix uns segons dins la caldera amb l'aigua ja bullint i es deixa escórrer abans d'escampar-lo en el canyís.

D'aquest treball productiu en són testimoni els riurais. Així s'anomenen les construccions rurals senzilles, de planta rectangular allargada i tancada en totes les façanes excepte l'orientada al sud. En aquesta, s'hi troben amplis arcs carpanells sobre pilars de rajola, que permeten assecar la pansa en l'exterior, tot protegint-la dels seus principals riscos: la pluja, la humitat i el reixiu, que amenacen de fer malbé la producció per l'efecte de podriment.

GENER | FEBRER | MARÇ | ABRIL | MAIG | JUNY | JULIOL | **AGOST | SETEMBRE | OCTUBRE** | NOVEMBRE | DESEMBRE

FLAM DE PANSES I AMETLES DE BENISSA

INGREDIENTS:

- 1/2 litre de llet.
- 3 ous.
- 75 gr. de sucre.
- 1/4 de quilo de panses.
- 2 cullerades soperes d'ametla molta.
- Caramel líquid.
- Ratlladura d'una llimona.

INSTRUCCIONS:

1. Precalfeu el forn a 180 °C.
2. Afegiu una miqueta de caramel en una flamera.
3. Bateu els ous en un bol i incorporeu-hi l'ametla, el sucre, la ratlladura de llimona i, a poc a poc, la llet. Mescleu-ho tot bé.
4. Empleneu la flamera amb la mescla i afegiu-hi les panses.
5. Fornegeu al bany maria durant 35-40 minuts o fins que qualle.

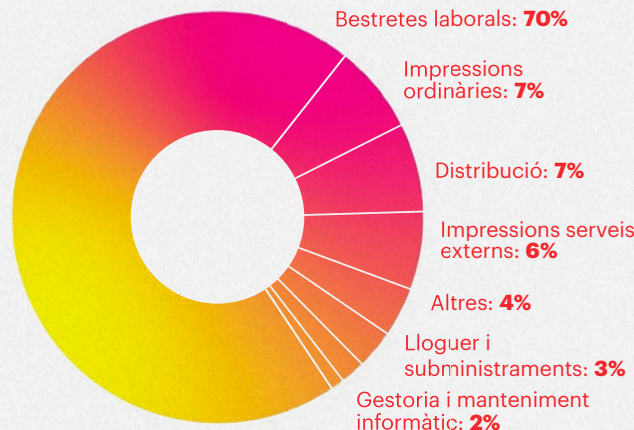
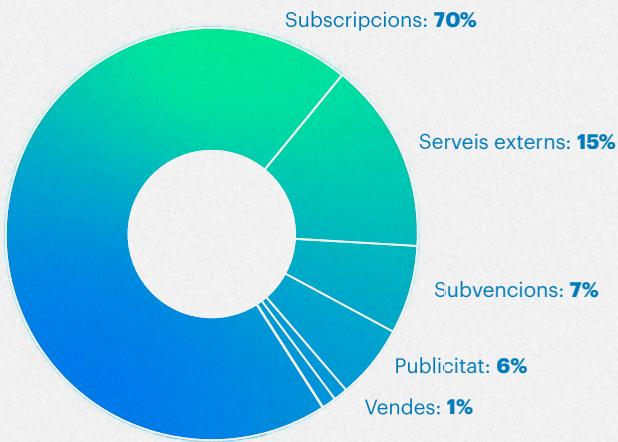
Els comptes de La Directa SCCL el 2025

Independència econòmica per garantir la independència editorial

La Directa tanca l'exercici comptable 2025 amb un resultat positiu i confirma l'estabilitat del model econòmic de la cooperativa.

Ingressos

Despeses

Publicitat

Digitalització amb sobirania tecnològica

SomNúvol.coop

Som cooperativa
Som tecnològica
Som programari lliure

hola@somnuvol.coop

arc

Assegurem compromís

www.arc.coop

LA DES KOMUNAL

Menú del dia de dilluns a divendres de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92

ladeskomunal.coop

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuidora llibertària

www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

Collectiu Ronda

Defensem tots els teus drets

www.cronda.coop
T. 932682199

LA CIUTAT INVISIBLE

LIBRERIA CRÍTICA DE BARRI
CATÀLEG DE ROBA
ESTUDIS COOPERATIUS I COMUNALS
GESTORIA I ASSESSORAMENT ECONOMIES FEMINISTES

Riera d'Escuder, 38 (08028) • 932 989 947 • invisible.coop

Benvingudes a la comunitat del llibre crític

Fes-te sòcia de la llibreria crítica

La Repartidora des de 50€/curs

Descomptes • Llibres gratis • Assemblea anual de sòcies

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix Benimaclet - València
960 83 56 13 - larepartidora.org

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57

serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

La Directa utilitza els serveis de

foli verd gràfiques

foli@foliverd.net
C. de la Llibertat 44, Gràcia, 08012 Barcelona

Hooooooooooooo

4.500 subscriptores
100.000 visites úniques al mes

ooooooooooooooooo

Anuncia't a la Directa
publicitat@directa.cat

ola!

ger ENTITAT CULTURAL I ESPORTIVA

C/ del P1 25. Ribes (Garraf), Països Catalans
08810. Tlf: 93 896 12 00. ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa amb la nova web

www.entitatger.cat

31

Cementiri de Gandia: Maite Arlandis Calatayud, amb la seua mare i la seua filla. Sosté una fotografia del seu avi, Francisco Arlandis, condemnat a mort i afusellat el 7 d'agost de 1939. És un dels testimonis de la repressió franquista a la comarca de la Safor que l'autora ha recollit al llibre *Memòria de l'oblit*, editat pel Centre d'Estudis i Investigacions Comarcals Alfons el Vell.

FOTOGRAFIA: **EVA MÀÑEZ**

Amed, Kurdistan

GUERRA BRUTA I ASFÍXIA CULTURAL AL KURDISTAN DEL NORD

Tot i el procés de pau amb el PKK, la repressió de l'Estat turc al territori kurd segueix impactant en l'activitat cultural i el teixit social i s'acarnissa sobretot en les dones, principals protagonistes de la resistència

TEXT I FOTOS: **AÏTOR MOLINA**
AMED, KURDISTAN

Des de la muralla d'Amed, la capital simbòlica del Kurdistan, s'estén un sorprenent conglomerat d'apartaments nous i carrers perfectament quadriculats que formen part d'un complex hotel·ler de luxe. El paisatge contrasta de manera contundent amb l'entramat caòtic dels carrerons que recorren pel districte històric, Sur. Tanmateix, la zona es percep completament deshabitada i sense ànima. "Les persones kurdes ja no trepitgem aquesta part de la ciutat; sabem que sota la terra hi ha la sang dels nostres joves", relata una veïna. Sur, un dels districtes més precaritzats i oprimits de la ciutat, es troba envoltat per la muralla més gran del món després de la Gran Muralla Xinesa. Entre 2015 i 2017, l'exèrcit turc va utilitzar aquest gran mur per acorralar la població kurda, majoritàriament la gent jove, en una operació que va causar la mort de 200 persones i va forçar el desplaçament de més de 24.000. Avui, l'Estat turc pretén esborrar qualsevol al·lusió a la memòria del poble kurd, en una política d'assimilació i censura que també s'imposa en l'àmbit de la cultura i la llengua. Entre els anys 2016 i 2024, tota expressió cultural o política kurda al Kurdistan del Nord (Bakurê Kurdistanê) va ser

perseguida o aniquilada, o les seves responsables empresonades. Els *kayyum*, l'administració imposada per l'Estat turc per substituir forçosament les coalcaldies kurdes escollides democràticament (un sistema que garantia la paritat de gènere en el lideratge dels governs municipals), van tancar totes les entitats culturals kurdes i les organitzacions de dones, substituint-les en gran manera per espais d'ensenyament de l'islam i d'assimilació turca. Actualment, encara hi ha vuit municipis kurds a la regió que resten sota la tutela d'Ankara. Malgrat això, a mesura que les representants polítiques kurdes han anat recuperant els governs municipals, ha començat un lent procés de reconstrucció. Des de les coalcaldies, les entitats culturals i els moviments socials es treballa per recompondre un teixit social, econòmic i cultural profundament mal·lès després d'anys d'administració imposada per l'Estat turc.

VIOLENCIA DEL CARRER CONTRA LES DONES
Paral·lelament, la guerra bruta de l'Estat contra la cultura kurda i, especialment, contra les dones, s'intensifica a través de la degradació de l'entorn social, la proliferació de les drogues i la prostitució. "Des de fa un any i mig, rebem moltes trucades per acompanyar

Músiques kurdes tocant instruments tradicionals a la seu de l'associació cultural no mixta KASED, a Amed.

dones” afectades per aquestes causes, denuncia Dicle Sayyigit, membre de l’organització Rosa, l’única organització activa a Amed que acompanya dones víctimes de violència i que ha estat contunentment represaliada durant els darrers anys. “L’Estat turc està executant una ofensiva encoberta contra les dones kurdes”, rebla.

Després de 2024, amb la recuperació de les institucions per part del DEM Parti, successor del Partit Democràtic dels Pobles (HDP) i actual representant polític del poble kurd a Turquia, les municipalitats s’estan trobant amb una societat empobrida i amb unes condicions socioeconòmiques molt precàries. Segons diverses entitats de dones, l’Estat turc ha afavorit durant tots aquests anys la descomposició del teixit social i econòmic dels municipis kurds amb la intenció de desarticular la mobilització política i comunitària.

Berivan Gülsen Sincar, coalcaldesa de Kayapinar, el districte més poblat d’Amed, admet que actualment afronten “una gran problemàtica social als barris, atès que el districte encara pateix les seqüeles dels enfrontaments, alhora que l’Estat executa una guerra bruta als carrers”. Tanmateix, amb la voluntat d’implementar al màxim nivell possible la doctrina política del confederalisme democràtic, la representant institucional

destaca que el govern municipal “està apropiant els recursos i els edificis municipals a les veïnes” per contribuir a la reconstrucció de l’estructura comunitària.

Les organitzacions d’alliberament de les dones, per la seva banda, denuncien que aquesta política les ataca específicament. Adverteixen que avui es veuen més exposades a tota mena d’abusos en una ciutat on tradicionalment ja han estat les més empobrides i precaritzades.

CULTURA SOTA CONTROL

A Amed, fins i tot el nom original de la ciutat està censurat i invisibilitzat. Com a la resta del Bakurê, l’ús de la llengua està restringit a l’àmbit privat i, tot i que des de fa un temps les mostres artístiques en kurd estan permeses, les autoritats de l’Estat turc acaben imposant traves burocràtiques per evitar que es puguin celebrar.

“Ara diuen que l’Estat permet els esdeveniments en llengua kurda, però la realitat és que en moltes ocasions les autoritats ens acaben negant els permisos a última hora”, denuncia Nergiz Çelebi, una de les coordinadores del centre de música kurda MA Music. ►

► Aquesta entitat va néixer el 2017 a Amed, enmig d'una gran adversitat. Quan els *kayyum* va clausurar el Conservatori Aram Tigran, el principal de la ciutat, 35 integrants de l'equip docent -amb el suport de les famílies- van respondre fundant l'Acadèmia de Música MA, un projecte totalment independent de l'administració municipal.

Actualment, l'acadèmia té un cor format només per dones, continua ensenyant als infants la música pròpia del Kurdistan i forma musicalment nombroses artistes emergents del país, com la jove artista Sarya Ertas (@saryaaxin a Instagram).

Les coordinadores del centre de música MA critiquen l'Estat turc perquè “només visibilitza la música kurda si es tracta de cançons romàntiques i buides de qualsevol element polític o social”. A més, també denuncien que durant anys la política d'assimilació turca s'ha apropiat d'aquestes cançons tradicionals mitjançant versions traduïdes al turc i fent-les passar per les originals.

RESISTÈNCIA CULTURAL LIDERADA PER DONES

KASED és l'única associació artística i cultural de la ciutat d'Amed dedicada únicament a dones, un oasi físic i cultural al bell mig de Sur. A la seva seu, joves músiques i artistes es reuneixen per crear, cantar i aprendre música kurda, alhora que també es polititzen i s'organitzen per afrontar l'escenari de repressió que pateixen.

Dins de les aules s'imparteixen cursos i tallers de música, arts visuals, teatre i danses folklòriques no només s'imparteixen cursos i tallers de música, arts visuals, teatre i danses folklòriques. També s'ensenya la llengua i la literatura i es duen a

terme investigacions etnogràfiques sobre la roba tradicional de les quatre regions del Kurdistan.

“És un espai on les dones poden desenvolupar el seu art i el seu coneixement. També acollim mares amb els seus fills, atès que un dels nostres objectius principals és que les mares kurdes de totes les edats puguin escapar de la vida domèstica i desenvolupar-se com a dones lliures”, remarca Saliha Ayata, presidenta de l'associació cultural.

Però totes les organitzacions culturals i artístiques viuen sota l'amenaça constant del control i la pressió estatal contra qualsevol expressió kurda. Les seves treballadores descriuen un dia a dia marcat per inspeccions, escorcolls i exigències administratives que dificulten la seva tasca i asfixien el funcionament d'aquestes i moltes altres entitats.

Tot i això, la veu de les dones se sent més enllà de la censura, la repressió i la persecució. Actualment, una gran quantitat d'artistes joves s'estan rebel·lant mitjançant l'art i la música contra aquest context d'opressió. Les dones kurdes, igual que estan fent en altres aspectes de la vida social, s'estan apropiant d'espais habitualment ocupats per homes per transmetre la seva força i determinació.

És el cas d'artistes com Piya Coline, Mizgin Turan o Merve Admis, una jove practicant del dengbêj, un estil de cant i recitat tradicional kurd, que intepreta cançons de lluita i basades en el record oral del Kurdistan. Més enllà de la tradició, el moviment artístic kurd també té nous exponents, com l'artista Gulan Mizgin, que amb un estil i un llenguatge modern està revitalitzant la música del país.

En aquest escenari, una de les vies de resistència i difusió de la cultura i la música kurda és la seva xarxa a l'exterior, sobretot en llocs com Alemanya, els Països Baixos o el Regne Unit, on resideix una nombrosa diàspora kurda. No obstant això, les organitzacions critiquen que la burocràcia dels projectes europeus, juntament amb la criminalització a la qual els sotmet l'Estat turc, sovint impedeixen el finançament i l'execució de les activitats.

A Catalunya també existeixen diferents iniciatives que promouen l'intercanvi amb artistes del Kurdistan. Un exemple és el Festival Incert, organitzat bianualment per l'Associació Catalana per la Pau (ACPau), que proposa mostres d'art i de cultura kurda (cinema, música, teatre...) arreu del territori català. D'altra banda, recentment, les artistes basques Nerea Quincoces Ochoa i La Basu també van viatjar al Bakurê per oferir un concert al Fòrum per la Pau Social i la Llibertat.

ORGANITZACIÓ I JINEOLOGIA

Per comprendre el moviment de les dones kurdes i la seva manera d'organitzar-se, cal endinsar-se en el concepte de la Jineologia (ciència de la dona), una proposta revolucionària desenvolupada pel dirigent històric del PKK, Abdullah Öcalan, des de la presó a partir de l'any 2008, arran de les seves investigacions sobre el protagonisme de les dones kurdes al llarg de la història.

La Jineologia és una ciència que actua com a font de coneixement per a les dones, allunyant-se del mètode científic convencional i del positivisme. Aposta per una investigació arqueològica, històrica i social destinada a validar els sabers orals i ancestrals de les dones. Bahar Akdemir, representant de l'Acadèmia de Jineologia a Amed argumenta que, “tot i que adoptem algunes fonts del feminisme, les diferents onades del moviment no han estat suficients per respondre plenament a les qüestions de les dones kurdes. La Jineologia planteja un canvi de paradigma total”.

En tot cas, la Jineologia també disposa de corrents polítiques i socials, com el perseguit Tevgere Jinen Azad (TJA), el Moviment de les Dones Lliures. Tal com sosté una de les seves representants, Çaglar Demirel, l'objectiu principal d'aquest col·lectiu és “expandir al món el principi que la societat només serà lliure quan les dones siguin lliures, des de l'experiència de les kurdes”.

“Ara diuen que l'Estat permet els esdeveniments en llengua kurda, però sovint ens acaben negant els permisos a última hora”, denuncia Nergiz Çelebi del centre de música MA

Una artista pinta un quadre sobre les dones kurdes a la seu de l'associació KASED.

Moltes joves artistes es rebel·len contra l'opressió, com Piya Coline, Mizgin Turan o Merve Admiş, que practica el dengbêj, un estil de cant i recitat tradicional

D'aquesta manera, la Jineologia es presenta com una ciència amb diferents branques, com l'autodefensa –el seu element més icònic són les famoses Unitats de Protecció de la Dona (YPG)–, l'ecologia, la sociologia o la cultura.

Tal com succeeix a Rojava (a la part del Kurdistan que avui dia forma part de Síria), aquesta doctrina s'estudia i es discuteix en centres comunitaris. A Amed, dones de totes les classes socials acudeixen a l'Acadèmia de Jineologia de la ciutat a llegir, a assistir algun taller o a discutir.

No obstant això, la ciència de la dona està fortament perseguida i censurada a tot el Kurdistan. Al Bakurê, per exemple, des de 2016, cada trimestre s'elabora una publicació, tal com assenyala Bahar Akdemir, però el govern de Turquia inicia procediments judicials després de publicar cada número i en pocs dies estan obligades a retirar-lo de la venda. En aquest context, cal destacar que la resistència de les dones kurdes no només desafia la repressió, sinó que qüestiona el mateix projecte d'aniquilació cultural impulsat per l'Estat turc. ●

Tecnologia de guerra israeliana a la conquesta del mercat europeu

Les empreses que desenvolupen sistemes de ciberseguretat i vigilància, en molts casos testats en operacions a Palestina, s'aprofiten d'un escenari marcat per la guerra entre Rússia i Ucraïna, les bones relacions amb Alemanya i les polítiques de rearmament de la UE i l'OTAN, per incrementar el volum de negoci a Europa

TEXT: **NORA MIRALLES**

INVESTIGADORA DE L'OBSERVATORI DE DRETS HUMANS I EMPRESES A LA MEDITERRÀNIA (ODHE)

La tecnologia de defensa i seguretat israeliana, lluny de generar repulsa per haver estat usada contra la població palestina en el genocidi a la Franja de Gaza, és avui més present que mai a Europa. L'entrada de material militar, programari de ciberseguretat, intel·ligència artificial i espionatge o de drons fabricats per empreses israelianes, no només no ha quedat compromesa, sinó que les formes amb què aquest material penetra al continent europeu s'han amplificat en els darrers tres anys. Un informe publicat recentment per l'Observatori de Drets Humans i Empreses a la Mediterrània (ODHE) -una iniciativa de NOVACT, SUDS i Irídia Centre per la Defensa dels Drets Humans- identifica fins a nou portes d'entrada que, a parer de Felip Daza, un dels autors del treball, "permetria a aquestes empreses driblar potencials sancions a la importació de la seva tecnologia".

Establir-se a Europa ofereix una proximitat directa amb clients institucionals estratègics: governs, forces armades, agències de seguretat i institucions de la Unió Europea i l'OTAN, alhora que facilita la participació en licitacions públiques, l'accés a contractes de recerca i desenvolupament (R+D) o a iniciatives de cooperació tecnològica que serien molt més difícils d'obtenir des d'Israel. Les facilitats d'entrada a la tecnologia is-

raeliana a Europa respondrien tant a la manca d'una iniciativa real per sancionar el genocidi, com al creixement accelerat i l'automatització que la indústria armamentista -a Israel, però també a Occident- viu gràcies a l'ofensiva contra Gaza. Un creixement que ha permès incrementar la capacitat destructiva de l'exèrcit israelià i l'ha fet capaç d'atacar a una escala i una rapidesa sense precedents. No debades, des de l'octubre de 2023, més de 73.000 persones han estat assassinades a la Franja de Gaza i al voltant de mil a Cisjordània, malgrat que moltes expertes apunten que el nombre real és molt més elevat.

La digitalització, que distancia la decisió humana de la massacre que perpetra, està representada per sistemes com Lavender o Where is Daddy, que combinen tecnologia estatunidenca i israeliana al servei d'aquest augment de la capacitat letal. També obre una porta de conseqüències encara desconegudes. "Quan decisions amb impactes tan grans sobre els drets humans depenen d'algoritmes opacs, sovint de codi tancat i, per tant, difícilment auditable, la societat civil no en pot fiscalitzar els biaixos ni les lògiques de funcionament, i la responsabilitat humana es dilueix. Això dificulta la investigació posterior dels crims i la identificació de responsables", es lamenta Daza.

Una de les grans conclusions de l'informe de l'ODHE és que l'ecosistema militar i de ciberseguretat israelià s'adapta perfectament als contextos polítics i bèl·lics que succeeixen a Europa i els utilitza en el seu benefici. De fet, dues de les portes d'entrada en auge són ara mateix el conflicte entre Rússia i Ucraïna i les estretíssimes relacions entre Israel i Alemanya, que ha bloquejat sistemàticament les propostes de sanció i de trencament d'acords bilaterals entre les institucions europees i el règim sionista. En el cas d'Ucraïna, on han aterrat sobretot empreses israelianes de drons, la penetració s'ha produït principalment mitjançant acords directes amb el govern ucraïnès, com és el cas dels contractes que el Ministeri de Defensa del país eslav manté amb Elbit Systems, una de les principals empreses militars israelianes, especialitzada en vehicles aeris no tripulats.

Alemanya és el segon proveïdor d'armament a Israel després dels EUA. El 2023, les exportacions des del cor de la Unió Europea cap a Israel van augmentar de 32,3 milions a 326,5 milions d'euros. La majoria d'aquestes llicències d'exportacions van ser atorgades després de l'inici del genocidi a la Franja de Gaza. Si bé la força del lobby israelià a Alemanya no és un fenomen nou, l'informe identifica noves tendències, com ara la intensa feina de pressió

de les organitzacions i institucions d'Israel envers les europees per evitar sancions, la iniciativa European Security and Defence Initiative (ESDI) -que promou l'adopció de tecnologia militar i de seguretat israeliana- o l'expansió de l'acord de cooperació entre ambdós països en l'àmbit de la ciberdefensa.

El projecte estrella d'aquest acord és la creació d'una "cúpula de ferro" a imatge de la ja existent a Israel, amb la promoció d'un centre de recerca cibernètica conjunt per protegir-se de possibles atacs amb drons russos (una de les grans obsessions del govern alemany) que amplia encara més la sinergia entre el Servei Federal d'Intel·ligència i el Mossad. S'hi sumen el renaixement tecnològic i econòmic que viu l'OTAN que, per al 2035, preveu un increment de fins al 5% del PIB dels pressupostos estatals en defensa, que principalment es destinarà al desenvolupament de tecnologia militar i de seguretat. I també el posicionament de Xipre com a país estratègic per a les empreses i *startups* tecnològiques israelianes, per les condicions geogràfiques, legals, fiscals i financeres que els faciliten una entrada fàcil al mercat europeu.

Dues d'aquestes portes d'entrada estan especialment consolidades al nostre territori. Per una banda, en els darrers anys, fires com el Barcelona Cybersecurity Congress o

Presentació d'un dron tàctic a la inauguració de la nova fàbrica de l'empresa israeliana Elbit Systems a Romania, l'abril d'enguany.

el Mobile World Congress s'han convertit en plataformes clau perquè la tecnologia israeliana accedeixi a la Unió Europea, especialment la destinada a proveir solucions de vigilància i intel·ligència artificial que sovint provenen del sector militar i han estat testades en la vigilància i la persecució a la població palestina. La participació israeliana en aquests esdeveniments no és casual ni improvisada, forma part d'una estratègia diplomàtica i econòmica sostinguda, impulsada per les institucions israelianes, però també catalanes i espanyoles, que organitzen pavellons estatals i missions comercials amb l'objectiu de presentar el país com un "hub global de ciberseguretat".

Aquesta presència "permet a aquestes empreses projectar una imatge de legitimitat i normalitat dins de l'ecosistema tecnològic europeu, malgrat que moltes d'elles estan vinculades a contextos de genocidi, conflicte i ocupació militar", assegura Alys Samson, especialista en prevenció d'abús empresarial en context d'ocupació a NOVACT, que denuncia com Fira de Barcelona empara interessos israelians. Segons l'activista, aquest fenomen "posa en qüestió la capacitat de les institucions europees per distingir entre tecnologia civil i de doble ús, i evidencia la fragilitat dels controls ètics i polítics, comercials i de protecció dels consumidors,

Fires com el Barcelona Cybersecurity Congress o el Mobile World Congress s'han erigit en estratègiques per l'accés a la UE de la tecnologia israeliana destinada a proveir solucions de vigilància

davant els interessos comercials i geoestratègics".

Alhora, més enllà de fires puntuals, Catalunya ha fet créixer en la darrera dècada la seva aposta per la ciberseguretat, sota el lideratge d'empreses com l'espanyola Indra, que posseeix una planta de 3.500 treballadors al territori. Es preveu que aquesta situació s'agudintzi encara més en un futur pròxim, amb els nous programes previstos al Pla de Rearmament europeu, que destinarà més de 800.000 milions d'euros a promoure l'entrada d'empreses de tecnologia civil a la indústria militar, tal com denuncia el Centre Delàs.

En els darrers cinc anys, els projectes d'inversió estrangera directa en l'àmbit de la ciberseguretat a Catalunya s'han doblat, passant de sis a dotze, mentre que el volum d'inversió s'ha multiplicat per nou, fins als 207 milions d'euros. S'ha generat una disponibilitat d'inversió que les companyies de ciberseguretat israelianes no han passat per alt. El desembre del 2024, un article del diari israelià *Haaretz* va revelar que Barcelona s'estava convertint en un hub emergent per a empreses israelianes de ciberseguretat, algunes de les quals especialitzades en el desenvolupament de programari espia. L'article identificava com a mínim tres equips de *hackers* israelians, especialitzats a trobar vulnerabilitats i febleses en

dispositius mòbils per poder accedir al seu contingut, que operen des de la capital catalana. *Haaretz* també identificava a *startups* com Epsilon, organitzadora d'Offensive, unencontre privat d'empreses especialitzades en ciberespionatge i programari espia que es va dur a terme a la ciutat al gener del 2026. Un dels noms que apareix en el marasme d'empreses establertes a Barcelona és el d'Alexey Levin, antic investigador de NSO Group, fabricant del conegut software espia Pegasus, que s'ha utilitzat, entre altres finalitats, per resseguir a periodistes, advocats i polítics independentistes catalans.

Aquestes connexions, que tenen l'origen en greus vulneracions dels drets humans de la població palestina i acaben en vulneracions de drets també en territori europeu, exigeixen, segons les investigadores de l'informe, "mesures dràstiques per a prevenir el genocidi, els crims de guerra i els crims de lesa humanitat, però també coherència interna mitjançant mesures administratives, contractuals, financeres i fiscals destinades a evitar que empreses implicades en crims internacionals accedeixin a contractes públics, finançament o altres beneficis econòmics dins de la UE". I adverteixen: "l'absència d'aquestes salvaguardes, podria configurar una forma de complicitat o assistència prohibida pel dret internacional". ●

Noemí Santiveri

Pedagoga

“La inclusió a les escoles
no millorarà només
a base de més recursos”

Fa trenta anys que és professora del Departament de Pedagogia Aplicada de la UAB i en fa vint que forma part de la Plataforma Ciutadana per una Escola Inclusiva de Catalunya. En un context de lluites sindicals per l'educació pública que ha generat que certs discursos qüestionin aquest model educatiu, Santiveri critica la manca de recursos, però defensa que també és necessari un canvi més profund. Mare de dues criatures amb diversitat funcional i germana d'una persona amb un trastorn de salut mental, ha estat testimoni de com ha evolucionat el concepte d'escola inclusiva des que se'n va començar a parlar, tant des del vessant professional com des del personal.

TEXT: **MARIANA CANTERO**

FOTOGRAFIA: **JOANNA CHICHELNITZKY**

La Plataforma per l’Escola Inclusiva ara fa 25 anys. Com has viscut el procés de creixement de l’entitat?

En el moment en què va néixer, jo només era la germana d’una persona amb diversitat funcional. Vaig entrar-hi com a col·laboradora. Però, justament un any després, va néixer el meu fill. I, passat un temps, ja vaig començar a participar de ple al grup motor. En aquella època gairebé no es parlava d’inclusió. No formava part del debat educatiu. Si bé feia temps que es caminava en aquesta direcció, no era el tema del dia. En aquests vint anys, hem aconseguit passar del model d’exclusió i segregació que teníem l’any 2001, quan la majoria de les persones amb diversitat funcional anaven als centres de necessitats educatives especials, a reconèixer que tots els infants tenen dret a estudiar junts. No només hem reconegut aquest dret, sinó que hem aconseguit que la inclusió formi part del debat públic, que hi hagi decrets i lleis que la incorporen i que hi hagi més recursos que mai en el sistema.

Has vist el desenvolupament del model des del començament, tant en l’àmbit teòric com empíric. Creus que funciona?

La meua vivència personal m’ha fet entendre què significa navegar entre sistemes que no es parlen entre ells. Soc germana d’una noia amb una discapacitat per causa de salut mental bastant greu. Fa 25 anys, vaig poder veure com el sistema va fer que la meua germana estigués aïllada en un centre d’educació especial. Llavors jo, en ser mare, vaig voler fer que el meu fill estigués en un entorn ordinari. Però aleshores, quan jo tinc una criatura que no entra al sistema per la porta ordinària, sinó per tres portes diferenciades, comencen els problemes: ha d’entrar-hi per salut, però no anem a parlar amb pediatria, sinó que ens n’anem a l’àmbit hospitalari; ha d’entrar-hi per drets socials, perquè té una certa dependència, i a més, ha d’entrar-hi per educació. I aquí la descoordinació és total.

Quina afectació té per a les famílies?

Comporta un gran desgast, perquè cada vegada que vas a una finestra t’has d’emportar els papers de les altres dues. Però també implica una gran despesa pública de diners. Fem una cosa tres vegades. Per tant, la descoordinació la tenim en un sistema, o en diversos sistemes. I no som capaços de veure que el problema no és d’una minoria de població que cada vegada és menys minoria. Perquè recordem que, quan parlem d’educació inclusiva, no parlem de casos exclusivament de diversitat funcional, sinó també parlem de pobresa infantil, parlem parlem de persones que han migrat i no parlen la nostra llengua, parlem de famílies desestructurades... parlem de molts casos que tenen més a veure amb la problemàtica social que no pas amb la funcional. Tots aquests casos entren dins del nostre sistema.

Com es va implementar el model a Catalunya?

Vam començar per definir què era la inclusió i quin era el model al qual Catalunya havia d’arribar. Vam lluitar per la terminologia que es feia servir: les paraules, en aquest tema i en molts altres, sempre són espinoses. El sistema va començar amb la segregació, amb els dos sistemes educatius, l’ordinari i l’educació especial, completament separats. Després va venir la integració: a començaments dels anys noranta, el que es feia era col·locar un nen amb diversitat funcional dintre d’una aula i intentar que s’integrés. Això no va funcionar. Després, es va fer patent que no és la criatura qui s’havia d’adaptar, sinó més aviat que era el centre i el context. I així va néixer el model de la inclusió. Això és el que hem anat intentant traspuar a la societat educativa. En alguns moments ens ha costat molt. Per arribar al model actual hem treballat durant anys molt intensament, no només nosaltres, sinó també tots aquells pedagogs, educadors i famílies que volien que aquesta fos la definició actual del nostre sistema educatiu. I quan parlem d’una escola inclusiva estem parlant d’una escola que vol que tots els infants tinguin els mateixos drets. Per tant, el que el sistema havia de fer era minimitzar les barreres. I com les minimitzem? Fent recursos universals.

Què vol dir “recursos universals”?

Per exemple, quan preparo un material, quan vull explicar una lliçó a classe, l’he d’explicar per a tothom. Per tant, no hauria d’utilitzar una sola estratègia, sinó totes aquelles estratègies possibles que em faran arribar fins al cent per cent dels alumnes. Això és l’important. Ara, és evident que d’aquest cent per cent tindrem unes quantes persones que necessitaran suports temporals i és aquí quan parlem dels recursos universals, tant humans com materials. També trobarem persones que necessiten recursos fixos de manera estable, siguin de la mena que siguin. Els CEEPCIR (centres d’educació especial del sistema educatiu) són proveïdors de serveis i recursos, presten material i estratègies per poder atendre les persones amb necessitats. Però aquestes persones són només la punta de la piràmide, no són tot el sistema. Quan nosaltres parlem de dotació inclusiva, parlem de tota la piràmide.

Moltes veus al sector educatiu critiquen la manca de recursos per poder fer un desplegament efectiu d’aquest model.

S’han posat més recursos, però que n’hi hagi no vol dir que sempre arriben on han d’arribar ni es millori, automàticament, la inclusió. No estan ni ben col·locats, ni acompanyats d’una bona formació, ni ben avaluats. Aquesta és una de les coses que hem anat aprenent al llarg dels anys a la plataforma. Trobo que limitar el problema als recursos és un reduccionisme molt perillós: és una paraula que aviat la gastarem. De fet, ens falten recursos fins i tot per parlar d’educació inclusiva: manca gent fent formació. Ens cal avaluar els recursos que tenim i pensar estratègicament on els col·loquem. Com més en tinguem, mi-

“A la universitat no donem prou formació sobre educació inclusiva. I és molt teòrica, no l’estem enfocant a la pràctica”

llor, és clar. Però el que no pot ser és que disposem de recursos que no coneixen l'educació inclusiva. Els recursos són un problema quan no estan optimitzats, tant des del moment en què els seleccionem com des del moment en què decidim on els destinem. Ara no hi ha una avaluació d'aquests recursos. Mentre això no passi i no es miri què funciona i què no per poder rectificar, els recursos faran falta.

Què falla a l'hora de dotar de recursos una aula?

Amb el sistema actual, si per exemple s'assigna un TEI [Tècnic Especialista en Educació Infantil] o una persona per impartir una formació en un claustre sobre escola inclusiva, pot passar que aquesta persona no tingui una bona formació, sinó que senzillament té més punts dintre del sistema i, per tant, li pertoca fer aquesta tasca per antiguitat. No són casos aïllats, és pràcticament la normalitat. També podem parlar dels EAP [Equips d'Assessorament Psicopedagògic] que donen suport als docents per atendre necessitats educatives específiques. Tenim EAP molt bons, però es poden comptar amb els dits d'una mà. I també en tenim de no preparats. Hi ha en el sistema 200 o 300 pedagogs o psicòlegs que estiguin preparats per entrar en un EAP? Realment no ho sé. El que sí que sé és que falta formació. Jo soc professora de la universitat i ara m'autoatacaré, però és que a la universitat no donem prou formació sobre educació inclusiva. I és molt teòrica, no l'estem enfocant a la pràctica. Haurien d'enfocar tots els pràcticums cap a escoles inclusives, amb mentors, fent servir bones pràctiques. Ho fem millor que abans? Sí, però encara surten estudiants graduats en educació primària que tenen molt poca experiència. Aquells que estan molt interessats s'hi vinculen més. Però estem parlant d'uns percentatges mínims.

Com es formen els equips docents?

Els docents que ja són graduats es formen a través del Departament d'Educació. Tenen càpsules formatives, que són cursos que es fan per internet. No són obligatoris, però quasi. Són molt teòrics i tenen, jo diria, pocs resultats. Són poc interactius, no t'expliquen les motivacions per fer-los, no saps si realment s'estan seguint. També hi ha una formació pilot, que és presencial i a cada centre. Aquesta considero que és la millor, però arriba a un percentatge de gent ridícul. I els cursos en relació amb la inclusió s'han de fer al claustre. Un mestre difícilment canviarà tota una línia d'escola. La formació dels docents s'ha de fer als centres. No sé si és per una qüestió de pressupostos, però és el que dèiem abans dels recursos: si agafessis tot un claustre i el formessis presencialment durant dos anys, amb un assessor que segueixi com passen de curs els infants, com es fan els traspassos, seria molt diferent. No poden ser recursos temporals, de tres mesos, i qui els imparteix ha de tenir formació i experiència.

Quan una criatura necessita suport, la resposta és àgil?

No. La resposta hauria de ser ràpida, però les coses van molt lentes i és responsabilitat del Departament d'Educació. De gent experta en tenim, però la tenim en els centres d'educació especial. Per favor, creem els convenis i que vagin cap a l'escola ordinària. Hem de fer centres pilots i no podem trigar sis anys a crear-ne un, el diagnòstic ha de ser àgil. S'han d'estendre pel territori. Triguem sis anys a crear un nou centre pilot. El diagnòstic també ha de ser àgil. L'infant conviu a l'escola durant anys. Nosaltres comencem a detectar que cal una estratègia a partir d'I3. Des d'I3 fins a 6è, hi ha temps per poder crear materials, per poder veure quines són les barreres i perquè això no suposi un estrès. Ara, si us plau, que no hi posin burocràcia.

En l'actual context de lluita sindical i vagues, creus que s'ha qüestionat el model d'escola inclusiva?

La culpa de la situació actual no és del decret d'escola inclusiva. No podem culpabilitzar ni responsabilitzar els nens amb diversitat funcional, ni amb situacions de pobresa. No podem començar

ara a tenir un model d'escola segregada, seria fer marxa enrere. A mi m'ha disgustat que s'hagi fet aquesta associació, com si inclusió volgués dir estafa, engany. Això no es pot consentir. Ara bé, és clar que no es pot sostenir el model actual, en això estic completament d'acord amb els docents. És evident que els docents estan desbordats, que estan perdent moltes hores, és evident que s'haurien de disminuir les ràtios a les escoles i que les noves estratègies demanen noves estructures. Nosaltres, per exemple, estariem molt d'acord amb la codocència [dos o més professionals de l'educació col·laboren de manera coordinada i simultània en una mateixa aula]. És una realitat a la qual tard o d'hora arribarem, encara que al Departament li costarà admetre-ho. Una codocència allibera moltíssim els mestres. N'hi ha que hi lluiten en contra, sobretot a secundària, on hi ha mestres que volen preservar el seu territori. Però ens hem d'adaptar a la nova societat i a les noves demandes. Perquè no podem marxar enrere amb l'escola inclusiva. És un sistema d'educació que manté a la mateixa aula tota la societat que després trobarem quan siguem adults. És una escola per a tots i totes.

“Està clar que el model educatiu actual no es pot sostenir. Però no podem culpabilitzar-ne els nens amb diversitat funcional ni amb situacions de pobresa”

El concepte de necessitats educatives especials (NESE) que s'aplica des del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, engloba tant casos de diversitats funcionals i trastorns, com d'alumnes amb perfils vulnerables econòmicament. Creus que aquesta categorització és adequada?

Aquesta categoria la va instaurar la consellera Irene Rigau i nosaltres creiem que no és fiable. No sabem ben bé amb quin criteri es basa. Resulta que qualsevol nen que tingui una dificultat, sigui per pobresa econòmica, per salut mental, per discapacitat física o per discapacitat mental és igual. Però, en realitat, hi ha unes barreres socials i unes barreres físiques.

Actualment, el 40 % de l'alumnat de Catalunya està categoritzat com a NESE. Pel que fa a la segona categoria, la de NESE B, amb perfils vulnerables, heu pensat a plantejar solucions com una renda universal per a infants?

No sé si seria una solució realista. Si això arriba al Parlament, s'aprovaria? Ho veig prou impossible. És molt més factible, per exemple, promocionar totes les beques menjador i d'altra mena, perquè tots els nens mengin i se'ls doni roba. Es diu que hi ha un 30 % d'infants en risc d'exclusió a Catalunya... És una barbaritat. Per això, imagina't, que tens aquest 30 % i vols donar una renda universal? I quina és la situació econòmica del país? I hem de mirar també la situació política, que està paralitzada ideològicament. Mira què està passant a Melilla. Com podem estar pensant de retornar nens menors d'edat? Això, al llarg de la nostra història, no havia passat mai. Un nen s'ha de protegir sempre.

Parlant de possibles, hi ha qui demana tornar al model anterior, de segregació?

Sí, i tant. Els primers que van demanar-ho van ser Ciutadans. Ara pot ser que ho demani l'extrema dreta, espero que tingui el mateix final que la demanda de Ciutadans. Això, pedagògicament parlant, no té cap aval científic. Tenir escoles diverses, on hi hagi pluralitat de perfils, millora l'empatia i els valors. Això sí que hi ha estudis que ho demostren.

Quines polítiques públiques serien necessàries per garantir el model d'escola inclusiva?

L'escola inclusiva és una fita. En primer lloc, cal intentar resoldre la descoordinació entre serveis de la mateixa administració. S'hauria de fer una taula de coordinació entre els departaments de Salut, Educació i Drets socials, en la qual tinguin veu també famílies i docents. També estaria bé instaurar projectes pilot de coordinació real, és a dir, agafar un territori i fer-hi un projecte. Una altra cosa important és fer avaluacions funcionals. Això vol dir que els recursos s'han d'assignar quan les barreres siguin detectades a l'aula, no quan arriba un diagnòstic d'un l'alumne. Perquè, amb el nostre sistema, el diagnòstic a una criatura li pot arribar als 8 anys, quan està a l'escola des dels 3. S'han de simplificar els tràmits de diagnòstic i avaluació dels infants. També crec que els centres han de tenir autonomia, formació per als docents amb avaluació i que se'ls ha de delegar competències. I, en darrer lloc, ha d'haver-hi equips de suport immediat. ●

Ideari

DIRECTA 603

SÍLVIA ORRIOLS I EL CONTE D'ALI BABÀ

TEXT: **BLAI VÁZQUEZ**
IL·LUSTRACIONS: **PAU FABREGAT**

A través d'una anàlisi lingüística, lèxica i argumentativa dels discursos d'Aliança Catalana i la seva líder podem situar les coordenades del fenomen de l'extrema dreta al nostre país i calibrar millor l'impacte dels seus relats

Fa mesos que a les xarxes socials circulen nombroses publicacions d’Aliança Catalana, tuits polèmics de simpatitzants de la formació i notícies sospitosament afins de nous protomitjans de comunicació. En una intervenció al Parlament -amb milers de visualitzacions i convertida de seguida en un vídeo amb música èpica per l’estructura de comunicació del partit-, Sílvia Orriols, líder d’Aliança Catalana, llançava una vehement pregunta: “Això què és? El Parlament de Catalunya, o Ali Babà i els quaranta lladres?”.

La ironia de la sentència sobrepassa l’anècdota, i ens mena a elaborar un seguit de reflexions: quins elements comunicatius fa servir Aliança Catalana? I aquestes temàtiques i estratègies lingüístiques i argumentatives, són similars a les que fan servir altres partits d’extrema dreta populista europeus?

DEL DESENCÍS AL BOC EXPIATORI

L’emergència d’Aliança Catalana s’emmarca en un context socio-polític a Catalunya -i per extrapolació a Europa- que pivota sobre els eixos del desencís (“la política tradicional no em soluciona res”) i el boc expiatori (“els enemics són els que venen de fora”). A grans trets, el nucli impulsor d’aquest partit agafa el relleu de Plataforma per Catalunya (2002-2019) i dels seus fallits intents successors: Som Identitaris, el Front Nacional de Catalunya i Som Catalans. Tots ells, alhora, s’inspiren en els primers partits d’extrema dreta europeus dels anys vuitanta, que tenen com a principal exponent un gir radical de l’acció política respecte dels grupuscles de tradició neonazi. Aquestes noves formacions mostren una calculada moderació política (“som plataformes ciutadanes del sentit comú”), un racisme cultural (“les tradicions islàmiques són incompatibles amb les nostres”), i un rebuig clar als partits tradicionals (“són tots uns corruptes”).

Tanmateix, més enllà d’aquestes tres idees, diversos estudis a Alemanya, a Àustria i al Regne Unit han catalogat i sistematitzat les temàtiques predilectes de l’extrema dreta populista al continent europeu. En primer lloc, la crítica a les elits n’és un punt estratègic: se les acusa d’haver-se apropiat del poder per al seu propi benefici, enfrontant un poble homogeni i sobirà (*in-group*) a unes elits polítiques totalment desconnectades de la realitat (*out-group*). En segon lloc, el binomi de la migració i la defensa de les fronteres és un altre eix recurrent, sota la premissa que les persones nouvingudes generen conflictes socials, amenacen la identitat cultural i fan un ús fraudulent dels serveis públics.

Un ítem rellevant del relat ultradretà és la defensa dels “valors tradicionals”, és a dir, la instauració al centre de la vida pública del cristianisme, l’ordre social i al que anomenen família canònica. Estretament lligat a l’anterior, emergeix un quart tema fonamental: la defensa aferriada de la nació és un deure de la ciutadania “autòctona”. Com a cinquè punt apareix la temàtica de la correcció política, entesa com la necessitat de trencar tabús i denunciar obertament el que ningú més s’atreveix a dir, tot assumint les crítiques o sancions que calgui per al

“bé comú de la nació”. Finalment, cal esmentar que l’euroescpticisme és un tema recurrent: la Unió Europea és una institució corrupta governada per les grans elits que actua en contra dels interessos de la nació.

RADIOGRAFIA D’UN RELAT

Mitjançant l’anàlisi dels discursos pronunciats durant l’any 2025 al Parlament de Catalunya, a les entrevistes als mitjans de comunicació i a les rodes de premsa de dirigents i quadres d’Aliança Catalana -principalment d’Orriols, omnipresent- queda palès que s’hi desplega clarament la major part d’aquest argumentari.

Pel que fa a la temàtica antiestablishment en els discursos d’Aliança Catalana, Orriols argumentava des de la tribuna del Parlament pel cap baix en dues ocasions, al setembre i al desembre de l’any passat, que “els partits polítics” i, concretament, “la casta socialista”, han convertit “Catalunya en una ONG” per mitjà de la implantació de “polítiques woke” de “teories inclusives i multicultural” i de la imposició “del pensament únic”. En altres ocasions, Orriols ha afirmat que “en aquest país” es generen “guinguetes” (Parlament de Catalunya, març de 2025), “macroestructures d’excàrrecs” (entrevista a TV3, el mes de febrer) i “subvencions [milionàries] a grups parlamentaris” (Parlament de Catalunya, el mes d’octubre) i “com sempre, el ciutadà pagarà la festa i liquidarà bitllo-bitllo la factura de l’omnipresent irresponsabilitat política” (Parlament de Catalunya, mes de març).

En relació amb la carpeta de la migració, la presidenta d’Aliança Catalana arguïa, en un discurs al Parlament de Catalunya el mes de novembre que, actualment, acollim “immigrants [...] procedents de continents amb valors primitius i índexs delinqüencials molt més elevats que els nostres”, cosa que “no és una oportunitat econòmica, ni una font de riquesa multicultural”. En el mateix discurs argumentava que, precisament això, provoca l’aparició de “contracomunitats hermètiques incontrolables que no accepten el nostre marc legal i el retorn d’actituds retrògrades, homofòbiques i misògines que havíem aconseguit derrotar”. És a dir, segons la construcció argumental de Sílvia Orriols, “la substitució demogràfica” i “la sobrerepresentació de la immigració” amenacen “de fer-nos perdre el domini cultural, ètnic i demogràfic de la nostra terra”. En un altre discurs a la tribuna del Parlament, en aquest cas el desembre,

reblava el clau d’aquest discurs assenyalador, en afirmar: “el país s’omple d’individus que se [sic] senten provocats sexualment pels cabells d’una nena o d’una dona”. Per tant, cal aplicar urgentment “la millor política lila i la més barata”: “tancar fronteres”.

Quant a la defensa dels valors tradicionals, l’alcaldessa de Ripoll, en una intervenció al debat de política general al Parlament a l’octubre, afirmava que el seu partit treballa per una “Catalunya lliure, pròspera, segura i occidental”. En intervencions parlamentàries anteriors, Orriols desenvolupava l’argumentació: el mes de maig, esgrimia que, davant “d’una ideologia que predica, defensa i vol imposar lleis religioses de fa mil quatre-cents anys”, a Aliança Catalana “defensem la nostra visió del món i la nostra forma de vida”. És a dir, els “valors judeocristians damunt els quals reposa el nostre sistema democràtic” (concretava el març). En la mateixa línia, Rosa Maria Soberana, diputada al Parlament

LA LÍDER D’AC POSA
SOVINT EN COMÚ
L’INDEPENDENTISME
I L’“AMENAÇA”
MIGRATÒRIA: AL
PARLAMENT HA
DIT QUE “L’ESTAT
ESPANYOL ENS SOTMET
A UNA MINORITZACIÓ
DEMOGRÀFICA
INTENCIONADA”

del mateix partit per la demarcació de Lleida, argumentava en una roda de premsa el novembre que cal apostar per una societat “amb seny, ordre i respecte pel bé comú”.

En diferents entrevistes, la líder del partit d'extrema dreta marca perfil independentista: “La proposta d'Aliança és la restitució de l'Estat català”, deia en una intervenció a TV3, el febrer de 2025. En una altra compareixença, a Catalunya Ràdio, el mes de febrer, puntualitzava que aquest estat havia de servir per “assegurar molts més bons serveis, perquè podem exercir un control fronterer molt més estricte, i perquè garantirem per a les futures generacions molta més seguretat”. També, en els discursos al Parlament, Orriols ha postulat reiteradament que l'Estat espanyol ens sotmet a una “minorització demogràfica de manera intencionada” (el març de 2025), fet que, per ella, posa en risc “la nostra continuïtat com a poble i com a civilització” (uns mesos més tard, el novembre). Per tant, hem de “fer respectar i fer imprescindible la nostra llengua, la natural i pròpia del país, la llengua catalana” (una mica abans, a l'octubre).

En el capítol de la incorrecció política, la portaveu del partit ha fet diferents mencions des de la tribuna parlamentària als suposats riscos de dir “veritats incòmodes”: “Aliança Catalana

no ha vingut aquí a negar absolutament cap realitat, [...] sinó a confrontar-les totes i a resoldre-les”, deia el desembre; “si restem en silenci, el preu que pagarem tots plegats serà molt més alt” (reblava el febrer). Segons la seva visió, a Catalunya hi ha una “permissivitat institucional i política vers aquesta contracomunitat [islàmica]” (al Parlament, el febrer), ja que “quan assenyaless l'avenç d'una ideologia politicoreligiosa que arrabassa drets i llibertats arreu del món” (novembre), reps “amenaces contínues, agressions” (desembre). En l'entrevista del febrer a TV3, Orriols fins i tot cloïa el raonament mitjançant l'exemplificació personal: a mi “m'han sancionat amb deu mil euros per dir que l'islam és incompatible amb els valors occidentals”.

Finalment, la crítica a la Unió Europea i l'euroescepticisme són tebis i poc centrals en els discursos de la formació. Com a exemple, tanmateix, en l'entrevista a Catalunya Ràdio del febrer de 2025, Orriols deixava caure que “no soc massa partidària d'aquesta Unió”, perquè “no defenso activament que cap altre estat superior pugui arrabassar-nos l'autonomia o la capacitat de decisió”.

Tots aquests discursos recorren constantment a verbs de comunicació que es relacionen amb el conflicte (“defensar”, ►

► “patir”, “imposar”, “espoliar”...), adjectius que intensifiquen diferents aspectes i codifiquen emocions amb l’objectiu de convèncer l’electorat (“il·legal”, “greu”, “extrem”...), vocabulari sensacionalista (“contracomunitat”, “delicte”, “inseguretat”...), i adjectivació pejorativa (“retrògrad”, “misogin”, “homofòbic”...), la qual cosa encaixa clarament amb els patrons típics de l’extrema dreta europea.

A més, Orriols incorpora a la seva oratòria formes lèxiques genuïnes, amb mots com “enraonar”, “vantar-se”, “suara”, “gosar”, “feredat”, “brama” o “batllessa” –a les entrevistes rebutja el terme “alcaldessa” amb l’argument que no és prou genuï– i expressions tradicionals en molts casos en desús, “bitllo-bitllo”, “mala peça al teler”, “cornuts i pagar el beure”, “fer la viu-viu”, “o tots moros o tots cristians” o “amb un esclop i una espardeunya”. Al darrere d’aquest vocabulari hi ha la clara intenció de mostrar-se com a model ideal de dona blanca, cristiana i catalana que, com assenyala Anna Naudi en la seva recerca sobre l’extrema dreta catalana, pretén reforçar la connexió amb l’electorat.

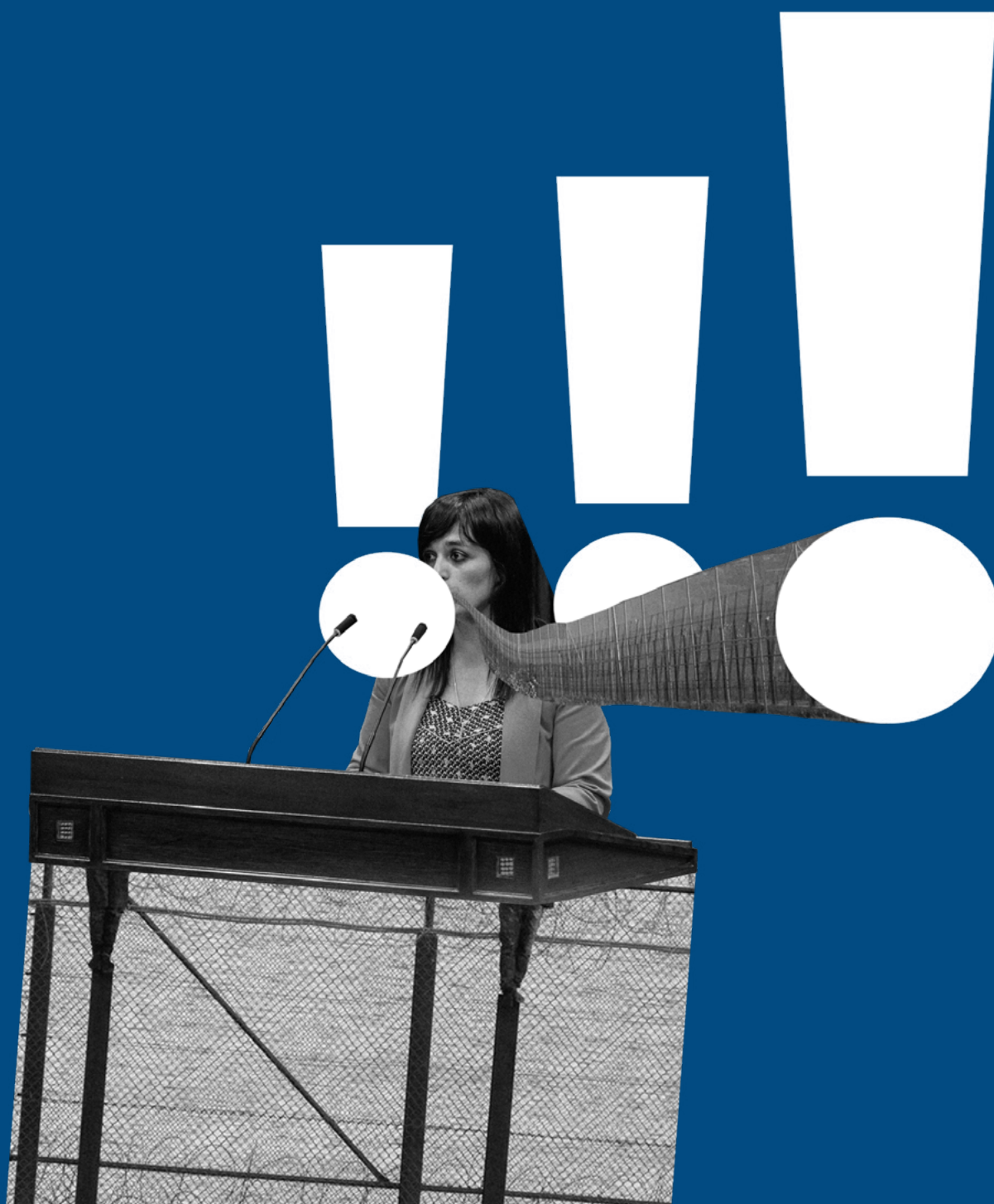
EL POLVORÍ, L’ALLAU I LES PAPPARRES

Al marge dels temes comuns i dels recursos lingüístics, el partit de Sílvia Orriols fa ús de tot un seguit d’estratègies argumentatives recurrents de l’extrema dreta europea, remodelant-les per

adaptar-les al context català: les metàfores (bèl·liques, de fauna, de salut, etcètera) i els *topoi* o llocs comuns, fonamentalment al voltant del fet migratori: luxe, aprofitament, història.

Les metàfores tenen un paper persuasiu en el discurs polític, atès que permeten transmetre creences i ideologies de forma directa: a partir d’una realitat coneguda (*source domain*) podem comprendre una realitat nova (*target domain*). Aliança Catalana desenvolupa metàfores de conflictes i guerres, però també de construcció, mecànica i física, en relació amb les migracions i la nació, de la mateixa manera que, per exemple, els partits d’extrema dreta anglesos (com British National Party o Reform UK) relacionen el país amb un continent (“*container*”) o una fortalesa (“*fortress*”) que és penetrada (“*breached*”) a través de la seva frontera porosa (“*porous border*”).

De manera anàloga, segons el partit d’Orriols, la immigració és un perill, una estocada mortal, un polvorí, una barbàrie: “que hi hagi mesquites salafistes obertes al cim de Catalunya és una amenaça permanent”, deia la líder d’AC en una entrevista a TV3, el febrer de 2025); “sobta que una formació política pugui reconèixer la residualització de la nostra llengua i alhora negar l’estocada mortal que representa la immigració massiva i invasiva que patim”, etzibava al Parlament de Catalunya, el març del mateix any; “el vel islàmic és el preludi de la barbàrie, l’avís

que tot allò que hem construït amb segles de lluites, sacrificis i progrés pot ser fet miques en qüestió de dècades”, augurava apocalípticament al mateix hemicicle, el maig. Segons aquesta estratègia discursiva, la nació es personifica en algú que perd irremeiablement una llarga batalla: “derrotar la llengua és el primer pas per poder dessagnar la nació”, reblava al Parlament de Catalunya, el juny de l’any passat.

En relació amb les migracions, Aliança Catalana també s’expressa amb metàfores de fenòmens i desastres naturals. S’ha parlat en alguna ocasió d’una “allau” o un “terratrèmol”: “és més que evident que no podem acollir de manera permanent i indefinida aquestes allaus immigratoris massius i invasius [sic] que estem rebent”, deia Orriols en l’esmentada entrevista a TV3, el febrer de l’any passat; “si no identifiquen l’epicentre del terratrèmol que sacseja a tota Catalunya, no la salvarem”, assegurava al Parlament, el març. De la mateixa forma s’expressen els seus homòlegs ideològics alemanys (quan parlen de “*lawine*”, allau) o anglesos (que sovint fan referència al “*tidal wave*” o tsunami).

I més metàfores, en aquest cas basades en la fauna, esdevenen cabdals a l’hora d’impregnar d’odi el relat migratori. Les persones migrades són sovint unes “llagastes” (és a dir, paparres, en el català genuí d’Orriols) que “infesten” i “xuculen” els recursos públics; són “animals que fan niu al nostre territori” i que “ens devoren”, com argumentava la presidenta d’AC l’octubre de 2025 al Parlament: “diu eufòric que vol convertir Catalunya en una casa d’acollida pels naturals palestins, un territori infestat de terrorisme i de barbàrie, controlat fa dècades per fonamentalistes i assassins [...] en comptes de focalitzar-se a l’arrel del problema, de demanar l’expulsió dels immigrants que cometen delictes i dels que no es poden mantenir al país per mitjans propis i xuculen recursos públics com llagastes”. De forma similar, l’extrema dreta alemanya (encarnada en el partit AfD i els seus mitjans afins) fa un ús habitual del terme “*Parasiten*” (paràsits), “*Schädlingen*” (insectes) o “*Ungeziefer*” (plaga). De fet, si uns paràsits amenacen el benestar d’un cos, sembla legítim no només restablir-ne l’equilibri físic, sinó també fer tot el possible per eliminar-los (com afirmava la lingüista Alexa Mathias a la revista *Linguistik Online* l’any 2017). Parafrasejant Slavoj Žižek, aquí s’activen, doncs, elements de violència objectiva-simbòlica, perquè no només es pot generar violència a través de mots que apel·len clarament a l’odi performatiu (“atacar”, “rebutjar”, “agredir”), sinó que hi ha altres mots que en poden generar a través d’implícacions lingüístiques.

Finalment, arribem a les metàfores que tenen a veure amb neteja, salut i malaltia, Aliança Catalana vehicula diferents temàtiques en aquest apartat. La immigració embruta els carrers: “polícies locals i Mossos batallen per netejar els carrers”, afirmava Orriols al Parlament de Catalunya, l’octubre de l’any passat; l’islamisme ha de quedar isolat, perquè és una “malaltia mortal”: “fem tots plegats un cordó sanitari contra qui realment toca, contra qui ens considera a tots infidels i a qui es creu amb dret d’arrabassar-nos la vida” (també al Parlament, el febrer de 2025), i el castellà i l’àrab estan substituint el català: “la llengua se’ns mor, agonitza” (al Parlament de nou, el juny). Perquè, un altre cop segons aquest sil·logisme, si un espai està brut, sembla

legítim actuar per restablir-ne la netedat; i si una religió amenaça supervivència física, es fa legítim generar mecanismes per aïllar-la.

COLÒNIES PAGADES A EUROPA

Com a segon element de l’anàlisi argumentativa s’identifiquen els *topoi*: no són més que dreceres temàtiques i argumentatives que ens permeten fer una transició directament de l’argument a la conclusió sense reflexions o elaboracions intermèdies. En aquest punt, també, Sílvia Orriols replica amb exactitud els models de l’extrema dreta europea.

Quan la líder d’Aliança Catalana addueix que els immigrants han vingut de “colònies pagades a Europa” (ho va dir al Parlament, el març de l’any passat) i viuen amb total comoditat a les presons, amb “piscina, biblioteca, sala de cinema” (ho va deixar anar a l’entrevista a Catalunya Ràdio, el febrer anterior), però també amb “atur el dia que surtis” (al Parlament de Catalunya, l’octubre de 2025), i que reben pensions de “4.000 euros” i viuen en “hotels de cinc estrelles” (al Parlament, el juliol) està articulant un complex esquema argumentatiu que no deixa espai per a mitges tintes. Les persones migrades (a excepció de les europees, tal com aclareix Naudi) no només han vingut a

aprofitar-se dels recursos de qui ja residia a Catalunya, sinó que, a més, viuen millor que “els catalans autòctons” (*topos* del luxe).

Per altra banda, quan s’esbossa, com ho va fer Orriols des de la tribuna del Parlament a l’octubre i al juliol, que a la Catalunya del 2025 “la gent gran [...] va a treure diners amb por, [les] noies [...] surten de nit amb esprais de pebre dins la butxaca, [els] pares [...] no deixen anar els fills al parc infantil del costat perquè a la que bades ja els han venut cocaïna” o que “hi ha nens catalans apallissats a escoles i places per estols d’immigrants que no respecten ni valoren la vida humana”, no només es posa en relleu un gran nivell de delinqüència percebuda, sinó que s’activen mecanismes emocionals que apel·len a la por i al perill davant la migració (*topos* del perill, por, justícia i lleis). I, finalment, quan Orriols, com va fer a l’hemicicle del Parlament el juliol de l’any passat, manifesta que hi ha “barris convertits en guetos tercermundistes on és impossible viure i d’on els catalans fugen es-

peritats” i, a més, s’hi formen “contracomunitats que recelen dels valors europeus i que no respecten ni els agents de l’autoritat i l’ordre ni les lleis civils” no només activa la temàtica del racisme cultural, sinó que pretén corroborar la profunda i inamovible inadaptació de totes les persones migrades a Catalunya (*topos* de la història, cultura i llengua).

El joc és poc evident, però altament pernicios: es tracta de desplaçar les fronteres del que és acceptable dir o no dir; és a dir, moure els *frames*, els marcs mentals de la correcció política per tal d’influir de forma permanent en el sentit comú de la societat catalana. Desplaçar el significat per doblegar el sentit inicial dels mots és una de les moltes conseqüències que té l’arribada fulgurant de l’extrema dreta populista al nostre país: què són ara el “seny”, la “democràcia”, el “progrés”? Aliança Catalana arriba amb un discurs idèntic al dels grans moviments d’extrema dreta globals, i comprendre’n les unitats lingüístiques i argumentatives ens permet preparar una contraofensiva cultural i social necessària. ●

PER ORRIOLS, LES
PERSONES MIGRADES
SÓN SOVINT UNES
“LLAGASTES” (PAPARRES,
EN EL SEU CATALÀ
GENUÍ) QUE “INFESTEN” I
“XUCLLEN” ELS RECURSOS
PÚBLICS, “ANIMALS QUE
FAN NIU AL NOSTRE
TERRITORI”
I QUE “ENS DEVOREN”

Ecos telefònics de l'Europa comunista

LA RECOMANACIÓ DE **ROGER BARTOMEUS PEÑALBER**

Rrrrriiiiiiinnnggg!

—Bon dia, això és una llibreria?

—Doncs sí.

—El *Txatjipiti* m'ha dit que us podia encarregar un llibre, és per l'aniversari d'un amic que viu a prop de vosaltres. És que joestic molt lluny.

—Cap problema, fem enviaments en bicicleta. Digui, de quin llibre es tracta?

—No sé quin regalar-li, a ell li agraden molt les històries de comunistes.

—De comunistes? A què es refereix?

—Doncs això, de comunistes, d'aquells de l'est.

—Ah, doncs segur que podem trobar alguna cosa que li agradi. Què li semblaria *Temps de segona mà. La fi de l'home roig*, de Svetlana Aleksiévitx (Raig Verd, 2015)? Intenta recollir la memòria col·lectiva dels exhabitants de l'URSS per entendre com era l'ésser humà en aquelles circumstàncies.

—No ho sé... potser d'això ja n'ha llegit molt. No tindria una cosa més tipus novel·la?

—Tenim *Solenoide*, de Mircea Cărtărescu (Periscopei, 2017), una novel·la onírica sobre la importància de la vida per damunt de l'art i la lluita contra la mort com a protesta definitiva i total, estructurada a través de la idea del doble i ambientada en un Bucarest personalíssim. Tota una experiència lectora.

—Potser li resulta una mica massa... Massa...

—Doncs potser li agradaria
Una solitud massa sorollosa
de Bohumil Hrabal (Navona,
2025)? És una història situada a
la Praga dels anys cinquanta, on
el protagonista, autodidacte i
bevedor, treballa preparant paper
per reciclar amb una premsa
hidràulica i rescata els llibres
que llencen. Així, construeix una
biblioteca que alhora és la seva
tomba. Una defensa dels ritmes
lents, i de la bellesa que es pot
trobar en totes les coses.

—Li podria interessar, però em

fa por que deixi la feina i es posi a reciclar paper, és molt influenciable.

—Si s'ha de deixar influir per algú, no estaria malament que fos per en Hrabal. Però si no el convenç, podria provar amb *Baba Yaga puso un huevo*, de la Dubravka Ugrešić (Impedimenta, 2008), és una novel·la construïda a partir de tres relats que revisiten la figura Baba Yaga, una bruixa del folklore eslaus. Al llarg d'aquestes històries, Baba Yaga adopta formes diverses i contemporànies: una escriptora que torna a la Bulgària natal de la seva mare per visitar els indrets on ella, per la seva demència, ja no pot tornar; tres dones grans i enigmàtiques, que visiten un balneari especialitzat en tractaments de longevitat i on viuen episodis tragicòmics i una escriptora folklorista que investiga incansablement l'origen i les múltiples interpretacions d'aquesta figura tradicional. Barreja mite, realitat i ficció i reflexiona sobre la vellesa, la memòria i què significa envellir sent dona.

—Tot això potser ja ho coneix, i una cosa més insòlita?

—Ah, ja ho tinc! *Carroñeros del viejo mundo*, de Tea Tulić (La Tortuga búlgara, 2026), és un relat poètic de la relació entre dos personatges solitaris, pare i filla, en una Rijeka fantasmagòrica i pescadora.

—I no tindràs alguna cosa de km 0?

—De proximitat i de l'Europa de l'Est a la vegada... Complicat, però no impossible. *La honda respiración*, de Rita Halász (Editorial Mapa, 2026), una novel·la escrita originalment en hongarès i publicada per l'editorial Mapa del Poblenou en la seva versió en castellà. Mitjançant el flux de consciència i intercalant ràpids diàlegs sense solució de continuïtat, ens presenta una protagonista enfonsada per les relacions tòxiques i la precarietat relacional que intenta tornar a trobar l'equilibri emocional.

Un relat modern i avassallador
amb una prosa ràpida
i contundent.

—Miri, sap què? Cap m'acaba de fer el pes, i potser per no arriscar-me serà millor que li regali l'últim del Ken Follett.

—No em sona, però puc mirar d'encarregar-lo.

—Perfecte, el pot embolicar ben bonic, bonic? I imprimir un tiquet de regal?

—Sí, no n'imprimeixo de cap altra mena. Encara ningú me l'ha volgut pagar, el tiquet.

NARRATIVA

NARRATIVA

Una solitud massa sorollosa

Bohumil Hrabal

Traducció de Monika Zgustová

Navona, 2025

103 pàgines

La llibreria La Insòlita, oberta al barri barceloní de la Llacuna del Poblenou des del 2021, acaba d'encetar la seva tercera etapa, ara amb un enfocament de llibreria de barri i especialitzada en les literatures de l'Europa de l'Est i l'assaig.

AFECTES, CURES I DEPENDÈNCIES EN L'ERA DEL PÍXEL

TEXT: **ELOI LATORRE**
IL·LUSTRACIÓ: **MARINA BUXO**

Ara fa trenta anys, en el moment d'eclosió de la indústria digital, va aparèixer el Tamagotchi. Era una joguina amb forma d'ou, a mig camí d'un videojoc i una mascota a la qual calia cuidar perquè no morís, que va anticipar molts debats actuals sobre els llaços emocionals entre els éssers humans i les tecnologies

“E duca’l, juga amb ell, cuida’l, dona-li menjar, adopta la teva mascota que creix i sent com tu”. Amb aquestes consignes enviades a través d’una cançoneta enganxosa s’anunciava a les televisions de Mèxic, la primavera de 1997, una nova juguina que en pocs mesos es convertiria en un fenomen cultural de masses i obriria un intens debat sobre els vincles dels éssers humans i, particularment, els infants, amb les noves tecnologies. Els missatges es repetien, amb lleugeres variacions, arreu del planeta. Era el Tamagotchi.

Uns mesos abans, el 23 de novembre de 1996, s’havien posat a la venda les primeres unitats de l’article al Japó, el seu lloc de procedència. Ara és doncs, a punt de complir tres dècades. El Tamagotchi fou tot un pioner de l’entreteniment electrònic. En essència, es tractava d’una càpsula de plàstic de forma ovoidal que cabia al palmell de la mà, la qual protegia una petita pantalla LCD monocromàtica. En engegar-se, apareixia un ésser amb una resolució gràfica tan espartana (16 per 32 píxels les primeres sèries) que, fins i tot en aquells temps primerencs de l’animació digital ja semblava un exercici retro de paleografia informàtica. La criatureta animada sorgia d’un ou i el *joc* consistia a mantenir-la viva i sana, cuidar-la com es fa amb un humà noutat: quan tenia gana, donar-li menjar; quan tenia fred, abrigar-la; quan es feia caca a sobre, netejar-la; quan tenia son, apagar-li el llum perquè dormís. Si s’atenien les necessitats bàsiques adequadament, l’individu creixia i adoptava aparences noves, canviant i diferenciades en cada unitat; es feia adult, i generava així noves demandes. En cas contrari, podia emmalaltir i morir.

Tot plegat, s’acompanyava amb un disseny de programari i una usabilitat extremament simple, amb només tres botonets, que actívaven tres funcions: seleccionar, acceptar, cancel·lar. Amb això n’hi havia prou per fer-se responsable de la criança d’un petit engendre animat. El Tamagotchi fou un producte de la factoria de juguines Bandai, especialitzada en ninots tridimensionals, sovint adaptats de sèries de televisió. La història oficial n’atribueix l’autoria intel·lectual a dues persones, i segons qui l’explica s’atorga un paper més preeminent a l’una o l’altra. Per una banda, l’enginyer informàtic Akihiro Yokoi, que ja havia patentat una idea similar el 1987, quan treballava a Bandai; després va marxar-ne i va crear la seva pròpia

empresa, WiZ, des d’on va desenvolupar el prototipus, però davant de la impossibilitat de comercialitzar-lo a gran escala va tornar a col·laborar amb el seu antic ocupador. Després hi ha la figura d’Aki Maita, treballadora del departament de màrqueting de Bandai, que per a molta gent és la veritable mare de l’invent, qui va idear el concepte, el relat, la iconografia i l’estratègia comercial que va fer que el nou article rebentés el mercat mundial de les juguines en pocs mesos. El nom, que s’atribueix a Maita, era un constructe entre *ta-ma* (ou en japonès) i la transposició a aquesta llengua de *watch* (rellotge en anglès): perquè la idea inicial era produir-lo amb una polsera per ser dut al canell, però per les dificultats tècniques finalment es va fabricar en format clauer.

ABANS DEL ‘BIG BANG’ DIGITAL
Situem-nos en el context de l’època. A mitjans dels anys noranta la revolució tecnològica que ha regirat de dalt a baix les vides dels éssers humans en el present segle tot just comen-

individual i, sovint, en aquells temps, amb un únic joc possible.

El Japó prenia un paper de clar lideratge en aquesta nova economia de l’oci informàtic. Però el protagonisme no seria només industrial. La cultura popular japonesa vivia també un moment puixant i s’havia instaurat amb força entre els gustos del públic d’arreu, particularment, l’infantil i adolescent, trencant el sostre de vidre del nínxol *freaky* especialitzat en els universos del manga i l’anime. Sèries d’animació com *Bola de drac* (1986-89) o *Kyaputen Tsubasa* (*Campeones* a la versió en castellà, 1981-88) esdevenien fenòmens de masses al nostre entorn, i la floreixent indústria del videojoc també excel·lia en la generació d’icones pop globals, com Super Mario, Sonic o l’univers Pokémon, nascut, justament, el 1996.

Enmig d’aquest panorama apareix el Tamagotchi, que prenia elements de videojoc, però també de les juguines físiques convencionals, els ninots de peluix i, en particular, les nines que en aquella època

Amb el Tamagotchi, a diferència dels videojocs que s’imposaven, el protagonista no era un superheroi totpoderós sinó un ens vulnerable i l’‘aventura trepidant’ que proposava era la quotidianitat de qualsevol mare

çava a ensenyar la poteta: la telefonia mòbil ja arrencava, però era un privilegi destinat a l’elit de dirigents empresarials; els ordinadors portàtils feia alguns anys que habitaven en moltes llars del món enriquit, però el programari, i amb ell els videojocs, s’instal·laven mitjançant cassets de banda magnètica; el World Wide Web d’internet ja existia, però encara no havia fet eclosió en l’àmbit domèstic. Tampoc no havia arribat el gran moment de les consoles de videojocs, com la Sega, la Nintendo o la Playstation de Sony, que esdevindrien populars en la segona meitat de la dècada. La forma més habitual per a infants i adolescents d’aproximar-se a l’entreteniment electrònic eren les consoles portàtils, com la famosa Game Boy de Nintendo, d’ús

encara es comercialitzaven per allisonar el públic femení en els valors de la cria de futures descendents. La criatura de Bandai va trencar feliçment aquesta barrera de gènere i va inculcar la rutina de les cures a tota mena d’infants, i també a molts homes adults, quan es va posar de moda. I això li va confegir la pàtina de joguet amb valors pedagògics, que transmetia a les usuàries el concepte de la responsabilitat sobre un ésser que no es valia per si mateix. A diferència dels videojocs que s’anaven imposant, amb el Tamagotchi no hi havia competència, ni violència, el protagonista no era un superheoi totpoderós sinó un ens vulnerable, i l’‘aventura trepidant’ que proposava era ni més ni menys que la quotidianitat de qualsevol mare de família.

Però, a diferència dels joguets tradicionals, amb l’artefacte de Bandai els infants ja no podien decidir quan es jugava i quan no: era el Tamagotchi qui manava. I per entendre el perquè cal rebuscar en un tercer element de la naturalesa del producte, que era joguet, videojoc, però també volia ser una “mascota virtual”.

AFECTES I ANGOIXES

A Aki Maita se li atribueix la maternitat d’aquesta idea i la llegenda fundacional, segons la qual es va inspirar en el trauma que patia de petita quan, als estius, la seva família no li deixava endur-se una tortuga que tenia adoptada; i d’aquí el concepte d’una *mascota* que es pogués dur sempre al damunt. Es tractava d’alguna manera d’evocar la il·lusió d’un ésser viu, tot i que òbviament no ho era, però l’efecte de l’animació digital ajudava a fer-ho creïble: la criatureta es transformava com ho fa un cos viu. “Les nenes i nens a qui va enganxar la primera generació de Tamagotchis entenien a un nivell inconscient que aquell *amic* no era un ésser vivent, almenys no al mateix nivell que els seus pares o germanes, però també era innegable que hi havia diversos esglons per sobre del microones o, fins i tot, l’ordinador de sobretaula”, explica el crític cultural Noel Ceballos, en un article a la revista GQ. Un vell mite de la literatura de ciència-ficció, el dels llaços afectius entre humans i andròides o altres engendres artificials, prenia de cop una plasmació real disponible a les botigues de juguines.

Per simular la vida biològica *real*, a banda del creixement, feia falta un altre factor, i aquest fou la primera gran aposta de risc de Bandai: l’aparell no es podia aturar mai, *jugar-hi* havia de ser, tal com és la cura d’algú dependent, 24/7. I aquest bany de realitat va disparar les alertes. El *bip* característic que sonava cada cop que el Tamagotchi tenia una necessitat es disparava a qualsevol hora i lloc. A moltes escoles es va obrir un debat que va precedir en tres dècades el que avui s’està produint amb els dispositius mòbils, davant la realitat que moltes alumnes passaven l’estona mirant la pantalleta sense atendre la lliçó de trigonometria. En alguns centres educatius, en llocs com la Xina o els Estats Units, es va prohibir a les classes. Però això provocava més angoixa en uns infants que temien un destí fatal per al seu *ésser estimat* si l’abandonaven per unes hores. Perquè el Tamagotchi feia companyia, però també generava estrès, patiment, dependència i sentiment de culpa, pel fet d’haver d’estar pendent constantment de les neces-

sitats de l'acompanyant de butxaca. Moltes veus de l'àmbit de la psicologia i la pedagogia han advertit que el plantejament era correcte, si es volia inculcar la realitat de la cura: però tal vegada la seva posada a la venda s'hauria d'haver acompanyat d'un projecte formatiu adreçat a l'entorn familiar i educatiu, i no amb criteris únicament comercials com es va fer.

En versions posteriors del seu joguet estrella, Bandai va acabar cedint i introduint un botó de pausa, que permetia que la criatureta descansés sense pitar fins que tornava a activar-se. Però en el plantejament del producte hi havia una altra idea arriscada a la qual no va renunciar: la mort. El Tamagotchi es *moria* de

seguida si no se'n tenia cura, però encara que se'l tractés bé i arribés a una edat *provecta* (la seva esperança de vida era de 28 dies) acabava morint igualment. En les primeres versions japoneses la mort s'anunciava sense miraments, amb una làpida i una creu; en les que es van comercialitzar a la resta del món, més educadores, la mascota es transformava en un angelet o se l'enduia un ovni cap a una vida millor. I també s'hi incloïa la possibilitat de reiniciar l'aparell i començar de bell nou amb una altra criatura sortida de l'ou. Però moltes usuàries es van prendre al peu de la lletra els dissenys de joguetera a l'hora d'experimentar el dol per la pèrdua: en alguns cementiris per a gats,

gossos i altres mascotes, a Anglaterra i a Hongria, va arribar a existir una secció on les famílies duïen a sepultar els tamagotchis en una petita urna. L'experiència de la mort ajudava sens dubte a fer creure que la criatura realment era viva, i per molta gent menor d'edat d'aquella generació la defunció del seu Tamagotchi va ser el primer encontre fit a fit amb aquest tràngol.

A PUNT DE MORIR D'ÈXIT

El joguet de Bandai fou un èxit global immediat. Es diu que en dos anys es van vendre 20 milions d'unitats arreu del món. Però en poc temps, cap a finals de la dècada, semblava haver-se esfumat, com una moda més en l'uni-

vers de l'entreteniment de masses en què un fenomen devora el següent. Tot i que era barat (unes 3.000 pessetes, l'equivalent a 18 euros, a l'Estat espanyol) les imitacions li van fer molt mal. Els Gigapets (1997), produïts pel fabricant estatunidenc Tiger Electronics, s'hi assemblaven tant que Bandai va reclamar els drets sobre la propietat intel·lectual i els tribunals li van donar la raó. Alguns errors logístics i càlculs erronis en l'oferta i la demanda, arran del gran volum de llistes d'espera, també van provocar ingents estocs que no podien arribar a posar-se a la cadena del mercat. Diu una llegenda urbana, segurament incerta, que a Odaiba, una illa artificial a prop de Tòquio, hi ha milions d'unitats enterrades abans de sortir de l'ou i de l'embolcall. El Tamagotchi semblava que moria d'èxit.

Però no va desaparèixer. Amb el temps es va anar reinventant, amb noves línies i gammes, afegint noves funcions, intentant desvirtuar el mínim el concepte original. Tamagotchi Connection, el 2004, permetia la interconnexió entre dos aparells, fins i tot aparellar-se i tenir descendència: de la supervivència es passava a la convivència. El Tamagotchi Uni, el 2017, possibilitava ja la connexió a wifi i accedir a un metavers comunitari d'éssers pixelats. Al Tamagotchi Paradise (2025), la pantalleta ja no projecta només una criatura virtual sinó tot un univers molt més complex. Fa deu anys, coincidint amb el vintè aniversari, també es va llançar una versió *vintage* que emulava el producte original de 1997, pensant en la generació *millennial* que el va veure néixer de petita. També s'ha convertit en una marca de consum present en la indústria de l'oci audiovisual: el 2009 es va estrenar la primera pel·lícula protagonitzada pel giny, *Tamagotchi: the movie*.

Però el llegat del joguet de Bandai va molt més enllà de la pervivència comercial. La seva petjada principal és haver llançat un avís fa trenta anys de moltes de les cabòries que les nostres societats tenen avui al voltant de les dependències que ens provoca una tecnologia que ens omple de facilitats, però també ens genera necessitats fins al punt d'haver-ne d'estar pendent gairebé 24/7. Fa tres dècades, el petit objecte animat ja va profetitzar diverses claus d'aquesta economia de l'atenció que avui ens arriba a través dels dispositius que, com aquelles criaturetes dels anys noranta, duem a les butxaques. Aquest vincle afectiu i emocional entre humans i maquinari ja es coneix avui, en l'àmbit de la psicologia, com "efecte Tamagotchi". ●

Esquerdes d'intimitat

Apareix sovint en converses i titulars, però, de què ens parlen quan ens parlen d'intimitat? Pel filòsof José Luis Pardo, és quelcom que fa equilibris en l'escletxa entre allò que diem i allò que volem dir, entre el significat i el sentit

TEXT: **CARME ROIG I CANAL**
FILÒSOFA I FILÒLOGA

IL·LUSTRACIÓ: **LAURA LLEIDA**

“S e’ns va acabar la intimitat”, va respondre en preguntar-li per la ruptura. És una sentència demolidora i, sobretot, irrevocable. Com es pot acabar allò que ens constitueix?

Cada vegada són més els titulars en què aquest concepte apareix amb diferents formes: com recuperar la “intimitat” amb la teva parella?, la pèrdua de la intimitat és fruit de les xarxes socials i de la cultura de la sobreexposició?, quant de temps passar sola per treballar la intimitat?... Es tracta d’una experiència que, si està tant a l’ordre del dia, no és només pels discursos de desenvolupament personal de *coaches* o personatges diversos, sinó perquè, veritablement, ens esquerda i ens travessa amb una profunditat essencial. La intimitat és el jo que se sent a si mateix i, així, reconeix que sent i està viu.

El filòsof José Luis Pardo va escriure una obra titulada *La intimidad* (Pre-textos, 1996), en la qual examina aquest concepte basant-se en les distincions dels binomis privacitat-publicitat i intimitat-comunitat. La idea de fons es fonamenta en l’escletxa inherent a la condició humana, la qual li genera una doble imatge d’ella mateixa vinculada amb l’exte-

rior i l’interior. Vivim constantment fent equilibris entre les tensions que ens constitueixen, la principal de les quals és, segons l’autor, identitat-intimitat. La identitat pressuposa un tot unitari relacionat amb la vida pública i la intimitat, en canvi, es basa en la fragmentació que percebem en el nostre interior entre sentit i significat quan ens expressem. D’alguna manera, som conscients de la convenció subjacent dels significats, que redueixen el llenguatge a una mera utilitat dins del mecanisme social. Tanmateix, certament, notem una tensió quan allò que pretenem expressar escapa la lògica unívoca de la utilitat i ens encamina cap al nostre vessant més “animal” (en termes de l’autor). Plorar, cridar o bramar, si bé sembla cert que és el que compartim amb una part del món animal, és també allò que ens en diferencia: som humans perquè escoltem la veu interior, ens reconeixem *íntimament* en cada crit i en cada plor.

Per tant, quan intentem transmetre aquest “escoltar-nos intern”, el llenguatge queda curt: el significat convencional perd el sentit perquè l’important no és allò que es diu, sinó allò que volem dir. Volem transmetre el que escoltem dins nostre, però això

mai serà possible del tot. Aquesta impossibilitat és, doncs, la fissura constituent: la manca de confiança i seguretat en el llenguatge –és a dir, la seva fragilitat– és la condició de possibilitat de la intimitat. En aquella esquerda entre allò que diem i allò que volem dir, que se’ns queda a la llengua amb una sensació incompleta, entre el significat i el sentit, hi titubeja la intimitat fent equilibris.

Per tant, on queden tots els discursos de *mindfulness* (i altres anglicismes diversos) que pretenen conduir-nos cap a la plenitud interna? Com ens hem de concebre unitàries, si sentim les esquerdes cada vegada més profundes? De què ens parlen quan ens parlen d’*intimitat*? I, sobretot, com pot ser que “se’ns hagi acabat”?

Petjades apedaçades

Si hi ha alguna cosa en la qual podem estar d’acord és que els nostres dies es caracteritzen per una estranya sensació de fragmentació. Més enllà de discursos dogmàtics contra les noves relacions de les xarxes socials i la demonització de la intel·ligència artificial, la sensació de peces de puzzle que no acaben d’encaixar constitueix una tendència generalitzada. Però, inde-

pendentment dels seguidors d’Instagram i de les bogeries absurdes geopolítiques de torn, hi ha quelcom de fons subjacent: precisament, aquesta esquerda que queda a la llengua sense acabar de verbalitzar-se del tot.

Donar una definició unívoca a la intimitat és, com a mínim, pretensió; però sí que és cert que hi ha un factor amb el qual la majoria estarem d’acord: la intimitat té a veure amb les petjades que ens deixen les coses que ens afecten. De fet, sovint, aquestes petjades no les reconeixem mai; no els hi posarem ni data ni nom ni cognoms, però quedaran allà, constituint-nos sense saber-ho. Això també formarà part de la nostra intimitat. Totes aquestes afeccions generen esquerdes en una espècie de continuïtat interior, que no seria gran cosa més que la sensació interna d’aquesta identitat que esmentàvem a l’inici. El continu s’esquerda i ens revela tan profundament fràgils, que ens envaeix una afàsia que s’interposa entre el que diem i el que volem dir.

La intimitat, tal com diu Pardo, es caracteritza per la fragmentació en tots els seus vessants, tant de temps i espai com de forma i contingut. Deixant categoritzacions presumptuoses filosòfiques -i aristotèliques- de

banda, té cert sentit enfocar-ho així: és evident que no tenim una sensació d'intimitat tota l'estona, sinó que se'ns descobreix en instants determinats amb més força que en altres i, a més a més, que no tots els espais són òptims per tenir-la. D'altra banda, també és clar que es tracta d'una experiència bastant polimorfa i que, sovint, no té ni un contingut ni un objectiu clar: un petó, una abraçada, un monòleg interior? Enmig de tot el soroll de la vida diària, de tant en tant, tenim la sort de reconèixer-nos conscients de nosaltres mateixes i, sobretot, de reconèixer-nos vives: de sentir quelcom que, esquerdat, ens recorda més idèntiques a ahir que qualsevol altra cosa.

Per què, aleshores, aquesta obsessió per la unitat? Si, efectivament, fòssim un tot, complet i immutable, no ens seria possible el canvi. L'evolució i el desenvolupament personals no més són possibles gràcies al fet que, precisament, estem més fragmentades que mai: entre les esquerdes del significat i el sentit, creix l'arrel que ens empeny al qüestionament de la identitat que performem, tornant-la més o menys modelable dins dels límits que l'entramat lingüístic-social ens imposa. No obstant això, hi ha

Entre el significat i el sentit, creix l'arrel que ens empeny al qüestionament de la identitat que performem, tornant-la més o menys modelable dins dels límits que l'entramat lingüístic i social ens imposa

instants en què aquest entramat sembla gairebé dissoldre's, per atendre només al brollar d'aquestes esquerdes. Sense els límits definits de sentit i significat, la capacitat potencial de crear un llenguatge nou se'ns apareix com una necessitat que, pràcticament sense adonar-nos, s'apodera de nosaltres. És aleshores quan es creen els microllenguatges.

Diccionaris íntims

Quan dues persones (o més) fa molt de temps que comparteixen certa intimitat, sigui afectiva, d'amistat o familiar, s'han creat, de segur, una sèrie de codificacions lingüístiques que dificulten la comprensió externa de les seves converses. No es tracta només de la confiança produïda pel pas dels anys -que també, evidentment-, sinó que té a veure amb el fet que una de les coses que s'han compartit al llarg del temps és, precisament, un llenguatge estrictament "íntim", en la terminologia de José Luis Pardo: la barreira entre sentit i significat s'ha dissolt momentàniament en els instants en què s'ha anat teixint aquest vocabulari, instants en què s'han compartit obertament les esquerdes i ens han apartat fugaçment de la lògica de la utilitat social.

Concebre'ns com a fràgils i, sobretot, reconèixer-nos mútuament com a tals, obre la possibilitat de parlar-nos i expressar-nos des d'un nou camp que, de sobte, està per construir. Des de les petites ruptures internes, ens sentim profundament empeses a aixecar les parets d'un llenguatge que és, precisament, el que se'ns ha anat quedant tota la vida a la punta de la llengua, malèit per una espècie d'afàsia social. La vinculació entre sentit i significat troba certs nodes de connexió mitjançant termes "en clau" o contrasenyes que ens remetien a la *intimitat* que, en algun moment, hem compartit.

No obstant això, aquests microllenguatges que construïm puntualment no ens pertanyen de manera absoluta: igual com ens passa a nosaltres, la seva condició inherent és ser necessàriament fragmentaris. No seran mai complets ni universalitzables, no seran mai cap unitat: la seva essència és precisament ser un fragment tan fràgil com nosaltres mateixes.

Potser d'aquí venen totes les pors a vincular-nos íntimament de veritat. Que se'ns hagi acabat la intimitat deu voler dir que hem tornat a parlar-nos en l'idioma de l'afàsia social. ●

Tenir centres de dades als Països Catalans és una oportunitat d'assegurar

La Generalitat, que està treballant per augmentar la sobirania tecnològica a Catalunya, vol aprofitar la creació del núvol públic sobirà, on s'allotjaran les dades digitals de l'administració que ara mateix estan en mans de les Big Tech (principalment, de Google, Microsoft i Amazon), per impulsar la construcció de megacentres de dades per a IA. No tenen res a veure amb els centres de dades convencionals que ja tenim i seran la base material del núvol sobirà. El govern de Catalunya pretén, així, seguir les passes del de l'Aragó, que ha posat la seva regió al servei dels gegants tecnològics perquè hi implantin un desplegament massiu centres de dades hiperescalars a canvi de milers de milions d'euros d'inversió.

L'Aragó s'està convertint així en una colònia energètica on les Big Tech obtenen grans beneficis amb els seus megacentres de dades, mitjançant l'espoli dels recursos energètics i hídrics del territori. L'únic retorn a la societat, en forma de llocs de treball, és durant la fase de construcció, però un cop finalitzada, les feines estables que deixen al territori són moltes menys de les que generaria qualsevol indústria: el personal d'un centre de dades (tant convencional com hiperescalar) és escàs, perquè aquestes infraestructures no deixen de ser, essencialment, magatzems d'ordinadors connectats a internet i que es controlen remotament, sovint des d'altres continents.

El govern català vol posar la catifa vermella a aquesta indústria en expansió. Ens assegura que ens portarà progrés i riquesa, mentre obvia i oculta els impactes d'aquests megacentres de dades: l'enorme quantitat de servidors que contenen i la

seva tecnologia, basada en unitats de processament gràfic (GPU), provoca un consum elèctric fins a mil vegades superior al dels centres de dades convencionals. Això fa que el consum d'un centre de dades hiperescalar mitjà sigui de 100 MW de potència contínua, una xifra que es revela enorme quan la comparem amb els 5 MW del Mare Nostrum 5 de Barcelona, un dels supercomputadors més potents d'Europa.

El govern presenta aquests centres de dades com un recurs necessari perquè les empreses catalanes puguin fer servir eines d'IA i ser així més competitives en els mercats globals, obviant el fet que actualment aquestes empreses ja fan servir recursos d'IA, igual que qualsevol particular amb ChatGPT. La realitat és que els centres de dades per a IA que ja s'estan construint a Catalunya ofereixen la seva capacitat de càlcul als mercats globals, el que ens indica que les empreses catalanes seran un percentatge molt reduït dels seus usuaris. La suposada necessitat de construir aquí aquests megacentres de dades és una simple excusa per justificar el desplegament d'unes infraestructures que no aporten res al territori, amb el qual competeixen per l'ús de l'energia i l'aigua necessària per refrigerar les desenes de milers de servidors que contenen. Tot això, en un país que ha d'importar el 15% de l'electricitat i sota l'amenaça constant de sequera.

El govern de Catalunya planeja desplegar 26 megacentres de dades, que sumarien un consum de 2.000 MW, el que equival a la generació elèctrica de dues centrals nuclears o al 30% de l'electricitat consumida a Catalunya. Això suposaria un impacte brutal en el sistema energètic d'un

país on la generació renovable tot just arriba a un 15% de l'energia elèctrica que es consumeix. Aquesta electricitat addicional l'hauríem de generar cremant grans quantitats de gas en centrals tèrmiques, de manera que produiríem 3,5 milions de tones de CO₂, el que faria augmentar un 10% les emissions de Catalunya. En llocs del món amb més producció d'electricitat renovable i climes més freds aquestes infraestructures no provocarien tantes emissions ni tindrien un impacte tan fort al territori.

Els megacentres de dades no són progrés, són un espoli dels recursos energètics que el nostre país necessita per poder fer possible la descarbonització. Oposar-se a aquest pla és oposar-se a un augment del 10% de les nostres emissions de CO₂ i al consegüent increment de la contribució de Catalunya a l'escalfament global. És per això que cal evitar-ho. Catalunya no és un lloc on implantar centres de dades per a IA, no ens aporta res i és un atemptat contra el clima i el planeta. ●

AGUSTÍ EMPERADOR BADIMON
DOCTOR EN FÍSICA I ACTIVISTA
D'ECOLOGISTES EN ACCIÓ

UN ESPOLI DE RECURSOS
ENERGÈTICS QUE NECESSEM
PER A LA DESCARBONITZACIÓ

os Catalans és un risc o pot ser r la sobirania tecnològica?

NO ÉS SOBIRANIA, ÉS DESTRUCCIÓ ECOLÒGICA I TECNOLÒGICA

Hi ha una fórmula que el poder del capital i els governs han trobat per ensucrar el que fan en matèria tecnològica: embolcallar decisions espúries en narratives que sonen bé. I encara funciona millor (gràcies a exèrcits de propagandistes, institucionals i voluntaris) si els governs escenifiquen un pols contra les grans tecnològiques que és pur teatre i res més.

Últimament, fan servir molt el relat de la sobirania tecnològica i convé precisar què vol dir i què volen dir. Sobirania és no estar sotmès a la capacitat de decidir d'algú altre, sinó decidir tu. Arrossega matisos de la sobirania popular i de textos hacktivistes com la *Declaració d'independència del ciberespai*, i remet a una cosmovisió que acompanyaria el bé comú: la tecnologia sobirana és aquella que obeeix qui la fa servir i que serveix qui en depèn, sigui una persona, una associació o una agrupació de persones.

Aquesta connotació és la raó per la qual estan segrestant el concepte i s'esforcen per ressignificar-lo. La Xina usa el concepte de *sobirania digital* en la seva llei de seguretat nacional, Rússia té lleis provigilància conegudes com "de l'internet sobirà", i la Unió Europea promou una mena de pseudopatriotisme uniòuropeïsta fins al punt que el terme acaba limitant-se a dir "l'internet que volen els governs" i "compra el que és europeu".

La pretesa lluita de la UE i d'alguns governs contra les grans tecnològiques és el mateix truc. El 2022, OpenAI feia arribar a la Comissió Europea un document en què demanava que la llei europea d'intel·ligència artificial considerés els seus productes, de manera que aigualia

l'abast de la regulació, segons va publicar *Time*. El 2024 el Parlament Europeu va aprovar la llei incloent-hi diverses de les peticions d'OpenAI i el comissari Thierry Breton ho celebrava a X amb un cínic "Democràcia un, lobbies zero". L'endemà, la CE va aprovar un reglament sobre centres de dades amb un article que copiava gairebé literalment una petició d'esmena de Microsoft per protegir-se de demandes d'informació, i el va mantenir tot i les queixes d'ONG i alguns eurodiputats. En les declaracions, governs i empreses es barallen; en els contractes i les lleis, van plegats.

Si enfoquem amb aquesta mirada el megacentre de dades projectat a Móra la Nova i Tivissa, es veu que els promotors parlen de sobirania digital, d'IA i de respecte per l'entorn de forma retorçada i enganyosa. L'empresa que el farà és pública en un 48,99% (Estat espanyol i Generalitat de Catalunya) i privada en un 51,01% (Telefónica, l'ACS de Florentino Pérez, el Banc Santander i Multiverse Computing). Majoria privada, doncs, per poc més d'un punt, i no deu ser casual: la llei només només obliga a respondre peticions d'informació pública les empreses que superen el 50% de capital públic.

Del que es paga amb diners de tothom no en sortirà res digne de dir-se sobirà ni procomú: ni programari lliure ni models de pesos oberts, perquè la convocatòria europea no ho exigeix. Tampoc cap orientació social al que s'hi faci. Sí que reserva -quina casualitat- temps d'ús de la IA per als governs.

La intel·ligència artificial és un conjunt de tecnologies interessants, i les hauríem de reclamar per al bé comú. Hi ha models eficients que s'executen al dispositiu de qui els fa

servir. Que no s'usin gaire no és perquè la IA necessiti centres de dades costis el que costi ni perquè no estigui clar que consumeixen menys, sinó perquè un ús distribuït no encaixa amb el model de negoci que impulsa el capitalisme d'amiguets. La centralització en instal·lacions enormes i el consum desmesurat de recursos són la manera com governs i tecnooligues el sostenen: construir malgrat les necessitats ecològiques per a una demanda especulativa, no real, i, en aquest cas, a costa dels recursos de la Ribera d'Ebre.

Res d'això és bo per a la IA com a tecnologia, ni per a la sobirania digital, ni per a la gent. És una infraestructura feta amb aquests conceptes com a excusa, pagada per tothom, amb externalitats que pateix el públic i dirigida per unes poques grans empreses que usen retòrica buida com a coartada. ●

ÁLVARO MARTÍNEZ MAJADO
PRESIDENT DE PROTECCIÓ DE LA
FRONTERA ELECTRÒNICA

EL RELAT DE **SARA MARÍN**
IL·LUSTRACIÓ: **DAYANA GIORDA**

Qui dia passa, any empeny

a mar, els cabells llargs i el fum. L'esquena. La barana blau mariner. Barcelona petita, petita. La pintura que ha presidit sempre el menjador de casa els pares. Blau, marró i blau. I gris. El fum fa cabrioles cap al Tibidabo.

No hi viuria mai. M'estimo Barcelona perquè no l'habito. Perquè l'evito.

Canviarà. La primera. Canviarà. La segona. Canviarà. I una tercera. L'accent obert ja indica la ruta: cap enrere. Cap a l'autoestima de l'adolescència, tendra i crua. Tan líquida, tan fràgil. Tanta impotència.

Torna a mirar la pintura i recorda, després de molt temps sense pensar-hi, que l'avi la va pintar per a l'àvia. Ell tampoc no va canviar.

Ja li arriba la flaire que la torna al niu. Arriba de la cuina. La cuina on va aprendre a fer carn arrebossada amb la mama, pujada a un tamboret i amb un davantal gegant lligat al cos tan menut.

Joder, tinc fatal les cervicals, demà em llevo amb mal de cap segur. Segur que plourà. D'aquesta pluja que deixa el cel de l'endemà net, net. Hauria de fer net.

La finestra li torna un retrat difuminat i mandrós. La cara que et queda quan has quedat a les vuit i no tens res a fer des de dos quarts de quatre. Però somriu quan el pare li planta un got de cafè al davant, aquell got amb el fil de quadradets, el got

del papa: posa-hi tu la llet que vulguis. I voldria plorar una mica pensant en els cafès compartits amb la Llura, cigarro i rialla escandalosa per bandera inclosos. La sent tan lluny... N'haurà de parlar a la pròxima sessió de teràpia.

Hauré de demanar diners a la mama, que això d'anar pel món amb el cor a bocins surt car, com si no fos prou greu. Sort d'ella.

Mua, mua, gràcies pel dinar i cap al pis. Tarda de rentadores: ha de fer net. Si cap de les dues afluixa. Si totes dues afluixen. Haurà de fer net.

La Llura acaba de quedar-se embarassada. Van dir que s'esperarien, que tindrien les bestioles alhora i les criarien com si fossin germanes, que així no serien filles úniques. Que la gent d'esquerres ha de tenir descendència perquè si no ens quedarà un món només de feixistes (si és que ens queda món). Però l'Ania encara no ha aconseguit un lloguer assumible i més llarg de tres anys. Ser mare soltera no l'espanta (no més del que espantaria qualsevol persona amb seny), però l'ofega la incertesa cada tres anys. Tres anys. Tres contractes de tres anys. I no canvia. La situació es repeteix i es dilata cada vegada. I torna a sentir-se petita, petita. I voldria ser a la falda de la *yaya* a la vora del foc, de la *lumbre*. Però, de moment, no canvia.

Mentre acaba la segona bugada, truca a la seva amiga. El plàstic de la rentadora li torna un retrat d'ulls vidriosos, cabells llargs i fum.

Si m'allarguen el contracte, deixaré de fumar. ●

DIBUYULS

THE LAIKA DOG

FEL

"FUMAR ÉS UNA MERDA"

Daniel Cachinero

15 anys fumant

**El tabac és la primera
causa de mort evitable.**

T'ajudem a deixar-ho.

Pots demanar consell i suport
als professionals del teu CAP,
trucar al 061 Salut Respon o
consultar a la teva farmàcia.

Generalitat
de Catalunya

El Govern de
Tothom!!!

SOTA FOCUS

4-15

Aviació 'low cost', una festa del cel que es paga amb subvencions i exempcions fiscals.

Les retallades d'impostos o les ajudes que reben de totes les institucions, permeten a les companyies aèries comercialitzar bitllets a uns preus molt competitius.

El fracàs de l'aposta tecnooptimista en la reducció d'emissions aèries.

La majoria silenciada que no agafa mai un avió.

Aena, la 'societat pública' que fa salivar els grans fons d'inversió.

SOBIRANIES

16-21

PAHC Bages, de l'ocupació al lloguer social.

22-23

Adaptar els patis escolars a la crisi climàtica.

24-25

Els xiulets de Minneapolis o la resposta orgànica al tecnopoder feixista.

26-27

Frenar la calor amb xarxa veïnal.

28-29

Yuliana Ortiz Ruano, escriptora: "La festa és un espai de resistència per a qui rep la violència del sistema".

30

Qui en agost té pansa, en setembre té dansa.

LA CENTRAL

32-33

Desenterrar la memòria de la repressió franquista a la Safor.

INTERNACIONAL

34-37

Guerra bruta i asfíxia cultural al Kurdistan del Nord.

38-39

Tecnologia israeliana a prova de genocidi a la conquesta del mercat europeu.

L'ENTREVISTA

40-45

Noemí Santiveri, de la Plataforma Ciutadana per una Escola Inclusiva: "La inclusió a les escoles no millorarà només a base de més recursos".

IDEARI

46-51

Sílvia Orriols i el conte d'Alí Babà.

52

Interferències literàries de l'Europa comunista.

53-55

Tamagotchi: afectes, cures i dependències a còpia de píxel.

56-57

Esquerdes d'intimitat.

58-59

A debat: Tenir centres de dades als Països Catalans és un risc o pot ser una oportunitat d'assegurar la sobirania tecnològica?

60-61

Relat: "Qui dia passa, any empeny".